Ioan Slavici

Moara cu noroc

I

— Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniştea colibei tale te face fericit. Dar voi să faceți după cum vă trage inima, şi Dumnezeu să vă ajute şi să vă acopere cu aripa bunătății sale. Eu sunt acum bătrână, şi fiindcă am avut şi am atât de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri şi mă tem ca nu cumva, căutând acum la bătrânețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi şi să dau la sfârşitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi ştiți, voi faceți; de mine să nu ascultați. Mi-e greu să-mi părăsesc coliba în care mi-am petrecut viața şi mi-am crescut copiii şi mă cuprinde un fel de spaimă când mă gândesc să rămân singură într-însa: de aceea, poate că mai ales de aceea, Ana îmi părea prea tânără, prea aşezată, oarecum prea blândă la fire, şi-mi vine să râd când mi-o închipuiesc cârciumăriță.

— Vorbă scurtă, răspunse Ghiță, să rămânem aici, să cârpesc şi mai departe cizmele oamenilor, care umblă toată săptămâna în opinci ori desculți, iară dacă duminica e noroi, îşi duc cizmele în mână până la biserică, şi să ne punem pe prispa casei la soare, privind eu la Ana, Ana la mine, amândoi la copilaş, iară d-ta la tustrei. Iacă liniştea colibei.

Ioan Slavici

Moara cu noroc

I

— Omul să fie mulţumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăţia, ci liniştea colibei tale te face fericit. Dar voi să faceţi după cum vă trage inima, şi Dumnezeu să vă ajute şi să vă acopere cu aripa bunătăţii sale. Eu sunt acum bătrână, şi fiindcă am avut şi am atât de multe bucurii în viaţă, nu înţeleg nemulţumirile celor tineri şi mă tem ca nu cumva, căutând acum la bătrâneţe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi şi să dau la sfârşitul vieţii mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi ştiţi, voi faceţi; de mine să nu ascultaţi. Mi-e greu să-mi părăsesc coliba în care mi-am petrecut viaţa şi mi-am crescut copiii şi mă cuprinde un fel de spaimă când mă gândesc să rămân singură într-însa: de aceea, poate că mai ales de aceea, Ana îmi părea prea tânără, prea aşezată, oarecum prea blândă la fire, şi-mi vine să râd când mi-o închipuiesc cârciumăriţă.

— Vorbă scurtă, răspunse Ghiţă, să rămânem aici, să cârpesc şi mai departe cizmele oamenilor, care umblă toată săptămâna în opinci ori desculţi, iară dacă duminica e noroi, îşi duc cizmele în mână până la biserică, şi să ne punem pe prispa casei la soare, privind eu la Ana, Ana la mine, amândoi la copilaş, iară d-ta la tustrei. Iacă liniştea colibei.

— Nu zic, grăi soacra aşezată. Eu zic numai ce zic eu, vă spun numai aşa, gândurile mele, iară voi faceţi după gândul vostru, şi ştiţi prea bine că, dacă voi vă duceţi la moară, nici

vorbă nu poate fi ca eu să rămân aici ori să mă duc în altă parte: dacă vă hotărâţi să mergeţi, mă duc şi eu cu voi şi mă duc cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată dragostea mamei care încearcă norocul copilului ieşit în lume. Dar nu cereţi ca eu să hotărăsc pentru voi.

— Atunci să nu mai pierdem vorba degeaba: mă duc să vorbesc cu arândaşul, şi de la St. Gheorghe cârciuma de la Moara cu noroc e a noastră.

— În ceas bun să fie zis, grăi bătrâna, şi gând bun să ne dea Dumnezeu în tot ceasul!

II.

De la Ineu drumul de ţară o ia printre păduri şi peste ţarini lăsând la dreapta şi la stânga satele aşezate prin colţurile văilor. Timp de un ceas şi jumătate drumul e bun; vine apoi un pripor, pe care îl urci, şi după ce ai coborât iar în vale, trebuie să faci popas, să adapi calul ori vita din jug şi să le mai laşi timp de răsuflare, fiindcă drumul a fost cam greu, iară mai departe locurile sunt rele.

Aici în vale e Moara cu noroc.

Ori din care parte ar veni, drumeţul se bucură când o zăreşte din culmea dealului pleşuv, căci, venind despre locurile rele, ea îl vesteşte că a scăpat norocos, iară mergând spre ele, la moară poate să găsească ori să aştepte alţi drumeţi, ca să nu plece singur mai departe.

Şi fiindcă aici se opresc toţi drumeţii, încetul cu încetul s-a făcut bătătură înaintea morii, şi oarecum pe nesimţite moara a încetat a mai măcina şi s-a prefăcut în cârciumă şi loc de adăpost pentru tot drumeţul obosit şi mai ales pentru acela pe care noaptea-l apucă pe drum. În cele din urmă, arândaşul a zidit cârciuma la un loc mai potrivit, departe de câteva sute de paşi de la râuleţ, iară moara a rămas părăsită, cu lopeţile rupte şi cu acoperământul ciuruit de vremurile ce trecuseră peste dânsul.

Cinci cruci stau înaintea morii, două de piatră şi trei altele cioplite din lemn de stejar, împodobite cu ţircălamul şi vopsite cu icoane sfinte; toate aceste sunt semne care-l

vestesc pe drumeţ că aci locul e binecuvântat, deoarece acolo unde vezi o cruce de aceste a aflat un om o bucurie ori a scăpat altul de o primejdie.

Dar binecuvântat era locul acesta mai ales de când veniseră cârciumarul cel nou cu nevasta lui tânără şi cu soacră-sa cea bătrână, căci ei nu primeau pe drumeţ ca pe un străin venit din lume, ci ca pe un prieten aşteptat de multă vreme la casa lor. Abia trecuseră dar câteva luni după St. Gheorghe, şi drumeţii mai umblaţi nu mai ziceau că o să facă popas la Moara cu noroc, ci că se vor opri la Ghiţă, şi toată lumea ştia cine e Ghiţă şi unde e Ghiţă, iar acolo, în vale, între pripor şi locurile cele rele, nu mai era Moara cu noroc, ci cârciuma lui Ghiţă.

Iară pentru Ghiţă cârciuma era cu noroc.

Patru zile pe săptămână, de marţi seară până sâmbătă, era mereu plină, şi toţi se opreau la cârciuma lui Ghiţă, şi toţi luau câte ceva, şi toţi plăteau cinstit.

Sâmbătă de cu seară locul se deşerta, şi Ghiţă, ajungând să mai răsufle, se punea cu Ana şi cu bătrâna să numere banii, şi atunci el privea la Ana, Ana privea la el, amândoi priveau la cei doi copilaşi, căci doi erau acum, iară bătrâna privea la câteşi-patru şi se simţea întreţinută, căci avea un ginere harnic, o fată norocoasă, doi nepoţi sprinteni, iară sporul era dat de la Dumnezeu, dintr-un câştig făcut cu bine.

Duminică dimineaţă Ghiţă punea calul la teleagă şi bătrâna se ducea la biserică, fiindcă bătrânul, fie iertat, fusese cojocar şi cântăreţ de strană, şi aşa, mergând la biserică, ea se ducea parcă să-l vadă pe el.

Când bătrâna pleca la biserică, toate trebuiau să fie puse bine la cale, căci altfel ea odată cu capul nu ar fi plecat. Încă sâmbătă după-amiazăzi sluga trebuia să rânească grajdul, curtea şi locul de dinaintea cârciumii, în vreme ce bătrâna şi Ana găteau cârciuma pentru ziua de duminică. Duminică în zori bătrâna primenea copiii, se gătea de

sărbătoare, mai dădea o raită prin împrejur, ca să vadă dacă în adevăr toate sunt bine, apoi se urca în teleagă.

Ana şi Ghiţă îi sărutau mâna, ea mai săruta o dată copilaşii, apoi zicea: „Gând bun să ne dea Dumnezeu!”, îşi făcea cruce şi dădea semn de plecare.

Dar ea pleca totdeauna cu inima grea, căci trebuia să plece singură şi să-i lase pe dânşii singuri la pustietatea aceea de cârciumă.

Dacă aruncai privirea împrejur, la dreapta şi la stânga, vedeai drumul de ţară şerpuind spre culme, iară la vale, de-a lungul râuleţului, cât străbate ochiul, până la câmpia nesfârşită, afară de câţiva arini ce stăteau grămadă din jos pe podul de piatră, nu zăreai decât iarbă şi mărăcini. La deal valea se strâmtează din ce în ce mai mult; dar aici vederile sunt multe şi deosebite: de-a lungul râuleţului se întind două şiruri de sălcii şi de răchite, care se îndeasă mereu, până se pierd în crângul din fundul văii; pe culmea dealului de la stânga, despre Ineu, se iveşte pe ici, pe colo marginea unei păduri de stejar, iară pe dealul de la dreapta stau răzleţe rămăşiţele încă nestârpite ale unei alte păduri, cioate, rădăcini ieşite din pământ şi, tocmai sus la culme, un trunchi înalt, pe jumătate ars, cu crengile uscate, loc de popas pentru corbii ce se lasă croncănind de la deal înspre câmpie; fundul văii, în sfârşit, se întunecă, şi din dosul crângului depărtat iese turnul ţuguiat al bisericii din Fundureni, învelit cu tinichea, dară pierdut oarecum în umbra dealurilor acoperite cu păduri posomorâte, ce se ridică şi se grămădesc unul peste altul, până la muntele Bihorului, de pe ale cărui culmi troienite se răsfrâng razele soarelui de dimineaţă.

Rămânând singur cu Ana şi cu copiii, Ghiţă priveşte împrejurul său, se bucură de frumuseţea locului şi inima îi râde când Ana cea înţeleaptă şi aşezată deodată îşi pierde cumpătul şi se aruncă răsfăţată asupra lui, căci Ana era tânără şi frumoasă, Ana era fragedă şi subţirică, Ana era

sprintenă şi mlădioasă, iară el însuşi, înalt şi spătos, o purta ca pe o pană subţirică.

Numai câteodată, când în timp de noapte vântul zgâlţâia moara părăsită, locul îi părea lui Ghiţă străin şi pustiicios, şi atunci el pipăia prin întuneric, ca să vadă dacă Ana, care dormea ca un copil îmbăiat lângă dânsul, nu cumva s-a descoperit prin somn, şi s-o acopere iar.

III.

Cât ţin luncile, ele sunt pline de turme de porci, iară unde sunt multe turme, trebuie să fie şi mulţi păstori. Dar şi porcarii sunt oameni, ba, între mulţi, sunt oameni de tot felul, şi de rând, şi de mâna a doua, ba chiar şi oameni de frunte.

O turmă nu poate să fie prea mare, şi aşa, unde sunt mii şi mii de porci, trebuie să fie sute de turme, şi fiecare turmă are câte un păstor, şi fiecare păstor e ajutat de către doi-trei băieţi, boitarii, adeseori şi mai mulţi, dacă turma e mare. E dar pe lunci un întreg neam de porcari, oameni care s-au trezit în pădure la turma de grăsuni, ai căror părinţi buni şi străbuni tot păstori au fost, oameni care au obiceiurile lor şi limba lor păstorească, pe care numai ei o înţeleg. Şi fiindcă nu-i neguţătorie fără de pagubă, iară păstorii sunt oameni săraci, trebuie să fie cineva care să răspundă de paguba care se face în turmă: acest cineva este „sămădăul”, porcar şi el, dar om cu stare, care poate să plătească grăsunii pierduţi ori pe cei furaţi. De aceea sămădăul nu e numai om cu stare, ci mai ales om aspru şi neîndurat, care umblă mereu călare de la turmă la turmă, care ştie toate înfundăturile, cunoaşte pe toţi oamenii buni şi mai ales pe cei răi, de care tremură toată lunca şi care ştie să afle urechea grăsunului pripăşit chiar şi din oala cu varză.

Şi dacă lumea zice că locurile de lângă Moara cu noroc sunt rele, n-ai fi avut decât să-l întrebi pe vreunul dintre sămădăi, şi el ţi-ar fi putut spune pentru ce nu sunt bune şi cine le primejduieşte; dar sămădăul e, mai presus de toate,

om tăcut, şi dacă îl întrebi asemenea lucruri, el răspunde: „Nu ştiu, n-am văzut, am atâtea şi atâtea turme în răspunderea mea şi nu mă pot strica cu oamenii”. El ştie ce ştie, numai pentru nevoile lui.

Veneau câteodată pe la cârciuma lui Ghiţă şi porcari, nişte oameni îndeobşte înalţi şi bine făcuţi, cu cămaşa neagră şi cu părul strălucitor de untura cea multă şi căzut în plete lungi şi răsucite asupra grumajilor goi; oameni erau şi ei, chiar oameni cinstiţi, care mănâncă, beau şi plătesc.

Într-o zi de luni au venit trei inşi în căruţă cu osiile de fier, uşurică şi trasă de doi cai frumoşi, dintre care însă unul mai mare şi altul mai mic. În căruţă nu era nici scaun, nici fân, ci unul dintre porcarii unsuroşi mâna caii, stând în picioare, iară ceilalţi doi şedeau pe leutrele vopsite în verde, ca şi când n-ar fi venind decât de aci din apropiere.

„Ăştia nu prea îmi par a oameni buni”, îşi zise Ghiţă când îi văzu sărind din căruţă şi privind împrejur, ca unii ce au mai fost pe aici şi acum nu găsesc nici locul, nici oamenii ca odinioară.

Ei întrebară dacă n-a fost sămădăul pe acolo, puseră sluga să deshame caii, să-i adape şi să le dea ovăz, apoi intrară, băură fiecare cât trei inşi la un loc şi plecară cu un „noroc bun”.

— Bine, dar n-au plătit, grăi bătrâna nedumerită.

— Lasă, că m-am înţeles eu cu dânşii, răspunse Ghiţă, apoi se duse pe ici în colea, ca nimeni să nu-i vadă faţa şi ca nu cumva nevasta să-l întrebe: „Ce ai, Ghiţă?”

Peste puţin sosi şi sămădăul, vestitul Lică Sămădăul, la Moara cu noroc.

Lică, un om de treizeci şi şase de ani, înalt, uscăţiv şi supt la faţă, cu mustaţa lungă, cu ochii mici şi verzi şi cu sprâncenele dese şi împreunate la mijloc. Lică era porcar, însă dintre cei ce poartă cămaşă subţire şi albă ca floricelele, pieptar cu bumbi de argint şi bici de carmajin, cu codoriştea de os împodobit cu flori tăiate şi cu ghintuleţe de aur.

El îşi opri calul înaintea cârciumii, aruncă o privire la Ana, apoi alta la bătrâna care şedeau pe laiţa de lângă masa cea mare din umbra cerdacului, trase cu ochii o raită primprejur, apoi întrebă unde-i cârciumarul.

— Noi suntem, răspunse bătrâna ridicându-se.

— Ştiu, grăi Lică, dar cred că vor fi şi oameni pe aici. Eu întreb de cârciumarul; cu el vreau să vorbesc.

Lică le zise aceste aşa, ca orişicine să poată înţelege că are grabă şi că nu vrea să mai lungească vorba: bătrâna plecă dar fără de întârziere să caute pe Ghiţă, iar Ana rămase privind ca un copil uimit la călăreţul ce stătea ca un stâlp de piatră înaintea ei.

Dacă Lică ar fi fost alt om, el n-ar fi stătut aşa cu privirea pierdută în vânt, ci s-ar fi bucurat de vederea femeii frumoase, care-l privea oarecum pierdută şi speriată de bărbăţia înfăţişării lui.

— Ungurul a murit? Întrebă el când văzu pe Ghiţă.

— Da!

— Şi tu ai venit în locul lui!

— Da!

— De la St. Gheorghe?

— Da, răspunse Ghiţă, aruncând o privire furişată asupra femeilor, ca să vadă dacă ele nu cumva se tulbură.

— E Ghiţă, ginere-meu, grăi bătrâna, şi, mulţumită lui Dumnezeu, ne merge bine de când suntem aici.

Lică îşi apucă, zâmbind, mustaţa între buze.

— Aici, zise el, le merge bine la toţi oamenii cu minte. N-ai decât să te pui bine cu toată lumea, să le zici „noroc bun” celor ce vin şi se duc şi poţi să dai mulţumită lui Dumnezeu. N-au trecut pe aici nişte oameni?

— De! Răspunse Ghiţă chibzuit, suntem la drum şi trece multă lume.

— Vorba vine, trei oameni…

— Trei, patru, zece… Grăi Ghiţă cam în glumă, lumea trece mereu. Eu nu stau aici ca să ţin seama despre cei ce vin şi trec, şi aşa nici nu-i prea ştiu. De la o vreme te

obicinuieşti cu oamenii, încât nici nu te mai uiţi la feţele lor. Apoi, cine ştie dacă nu e şi câte unul care s-ar mâhni dacă ai bate drumul cu vorbe despre dânsul. De cârciumar să nu întrebi niciodată, căci el vede şi aude atât de multe, încât trebuie să uite degrab' şi să nu mai ţie nimica minte.

— Aşa-i, grăi Lică. Întrebam numai ca să văd dacă nu cumva mi-ai putea spune, fiindcă sunt oamenii mei. Au plecat să vadă o pădure, pe care voiam să o luăm de la toamnă pentru turme, şi nu ştiu acum dacă au trecut înaintea mea, ori e să-i aştept aici.

— Aşa o fi, răspunse Ghiţă hotărât, dar eu nu-ţi pot spune dacă între cei ce au trecut astăzi pe aci vor fi fost şi ei.

— Cum nu?! Strigă bătrâna cu nerăbdare. Cei trei porcari ce au băut atât de mult şi n-au plătit.

Pe Ghiţă îl trecu un fior de junghi prin inimă şi, oricât de mult ţinea la soacră-sa, acum el ar fi fost în stare să-i pună degetul pe gură.

— Muierile văd mai bine şi se vede că au mai puţină treabă, zise el stăpânindu-se.

— Dacă n-au plătit, grăi Lică, apucându-şi iar mustaţa între buze, era fiindcă ştiau că voi veni eu ca să plătesc pentru dânşii.

Grăind aceste, el descălecă şi-i făcu lui Ghiţă semn să intre cu dânsul, pentru ca să facă socoteala.

„Bătrâna e tot mai cuminte decât mine”, îşi zise cârciumarul, şi intră cu voie bună în urma lui.

— Bătrâna ar putea să-şi ţie gura, grăi Lică după ce se văzu singur cu Ghiţă. Mă cunoşti?

— Nu! Răspunse Ghiţă, răcit în tot trupul.

— Atunci mă ştii de nume. Eu sunt Lică, sămădăul… Multe se zic despre mine, şi dintre multe, multe vor fi adevărate şi multe scornite. Tu vezi un lucru: că umblu ziua-n amiază mare pe drumul de ţară şi nimeni nu mă opreşte în cale, că mă duc în oraş şi stau de vorbă cu domnii. Voi fi făcut ce voi fi făcut, nu-i vorbă, dar am făcut aşa, că orişicine poate să creadă ce-i place, însă nimeni nu ştie nimic. De aceea am să

dau seama despre douăzeci şi trei de turme de porci. M-ai înţeles? Nu doară c-aş putea plăti tot ce se poate pierde într-un an, ci pentru că de la mine nimeni nu cutează să fure, ba să-l ferească Dumnezeu pe acela pe care aş crede că-l pot bănui. M-ai înţeles?! Eu voiesc să ştiu totdeauna cine umblă pe drum, cine trece pe aici, cine ce zice şi cine ce face, şi voiesc ca nimeni afară de mine să nu ştie. Cred că ne-am înţeles?!

Ghiţă ar fi avut multe de zis, dar Lică se întoarse o dată în călcâi şi, pe când cârciumarul îşi veni în fire, drumeţul dăduse pinteni calului.

— Un om prea cumsecade, grăi bătrâna, privind în urma lui. Cine a fost ăsta?

— Lică Sămădăul! Răspunse Ghiţă.

— Lică Sămădăul?! Strigă Ana. Şi câte rele nu mai zicea lumea despre dânsul!

— Aşa e lumea… Grăi Ghiţă. Să nu crezi nimic până ce nu vezi cu ochii.

El singur nu şi-ar fi putut da seama dacă a grăit aceste cuvinte din amărăciune ori numai dorind să ascundă înaintea nevestei gândurile grele ce-l cuprinseseră.

— Nu-i vorbă, adause Ana, e oarecum fioros la faţă.

— Asta-ţi pare ţie, grăi Ghiţă. Are şi el necazurile lui.

IV

— Oamenii sunt mulţi şi de multe feluri, grăi cârciumarul în ziua următoare, privind când la nevastă, când la soacră-sa. Îţi închipuieşte că unul se duce să cumpere ceva, bunăoară ca Lică Sămădăul, care se ducea să vadă pădurile. Asta e treaba lui, şi cine ştie dacă nu l-aş supăra, dacă nu l-aş păgubi, poate, spunându-le altora c-a trecut pe aici. El se duce să târguiască, şi dacă vine în urma lui altul, care din întâmplare voieşte să cumpere tot acele păduri, şi eu spun că Lică a trecut pe aici, acest al doilea cumpărător grăbeşte, soseşte la vreme şi poate să-i strice târgul. Voi înţelegeţi?

— Aşa e, răspunse bătrâna.

— Ori poate să vie unul care are şi el păduri de dat şi umblă după Lică pentru ca să se înţeleagă cu el: dacă-i spun că Lică a trecut pe aici, îl folosesc poate pe el şi pe Lică, dar îl păgubesc pe acela la care Lică plecase, iară eu n-am să folosesc, nici să păgubesc pe nimeni.

— Aşa e, zise iar bătrâna. Ai toată dreptatea, noi nu suntem puşi aici pentru ca să le dăm drumeţilor ştire despre cei ce vin şi cei ce trec.

— Noi nu ştim nimic şi ne căutăm de treaba noastră! Adause Ghiţă scurt şi hotărât.

De aici înainte, cârciumarul, cârciumăriţa şi soacra cârciumarului nu-şi mai aduceau aminte de oamenii ce treceau pe drum, iar altfel lucrurile se petreceau tot ca mai nainte.

Dar încă în acea zi Ghiţă se duse cu treabă la Arad, cumpără două pistoale şi îşi luă o a doua slugă, pe Marţi, un ungur înalt ca un brad. Peste câteva zile se duse apoi la Fundureni şi se întoarse cu doi căţei flocoşi. Mai avea el un câine la casă, dar acesta era leneş, se deprinsese cu oamenii şi nu lătra pe nimeni. El puse dar căţeii de mici în lanţ şi nu le dădea drumul decât atunci când nu erau oameni la cârciumă, apoi slobozea şi porcii şi asmuţea căţeii asupra lor. Îi râdea inima când vedea cum căţeii prind şi cum scot sânge din urechile grăsunilor, şi voind să-şi deprindă câinii la asmuţat, se deprinsese şi el atât de mult, încât aştepta cu oarecare nerăbdare zilele în care nu erau oameni la cârciumă, şi atunci petrecea ceasuri întregi cu câinii săi.

Ana nu-i putea suferi pe aceşti câini şi se supăra cu atât mai mult când bătrâna zicea că e bun câinele la casă, fiindcă omul poate să doarmă mai liniştit când se ştie păzit de nişte câini buni. Aşa era; însă Ana simţea că de câtva timp bărbatul ei s-a schimbat şi îi părea că, de când are câini, ţine mai puţin la nevastă şi la copii.

Ca om harnic şi sârguitor, Ghiţă era mereu aşezat şi pus pe gânduri, dar el se bucura când o vedea pe dânsa veselă:

acum el se făcuse mai de tot ursuz, se aprindea pentru orişice lucru de nimic, nu mai zâmbea ca mai nainte, ci râdea cu hohot, încât îţi venea să te sperii de el, iar când se mai hârjonea câteodată cu dânsa, îşi pierdea lesne cumpătul şi-i lăsa urme vinete pe braţe. Adeseori Ana ar fi voit să-l întrebe: „Ghiţă! Ce-i cu tine?”, însă ea nu mai îndrăznea să-i vorbească dezgheţat ca mai nainte, căci se temea ca nu cumva el să se mânie şi pe dânsa, ceea ce nu făcuse încă până atunci.

Aşa sosiră zilele de toamnă.

Într-o zi de joi, când locul de dinaintea cârciumii era plin de oameni, sosi o turmă de grăsuni mari şi frumoşi, tot unu ca unu.

Unul dintre boitari, un băietan ca de şaptesprezece ani, intră în cârciumă şi căută pe Ghiţă.

— Sănătate şi voie bună de la Lică Sămădăul! Zise el îndrăzneţ. Ţi-a lăsat vorbă să ne dai să mâncăm şi să bem; au să vie şi celelalte turme în urmă şi ne-a spus ca să-ţi lăsăm cinci grăsuni din turmă şi să ţi-i alegi după plac.

— Bine plăteşte Lică! Zise unul din drumeţi.

— Are de unde! Adause altul.

— Mai ştii?! Întâmpină al treilea. Are turme multe, şi porcarii beau şi mănâncă mult.

Ghiţă-şi încreţi fruntea. Vorbele boitarului şi apoi vorbele drumeţilor erau parcă să-l scoată din sărite. El simţea că, dacă nu primeşte, se trage în degete cu Lică; dar aici, faţă cu oamenii, nu putea să primească.

— Bine, zise el, călcându-şi pe inimă. Lăsaţi, că mă înţeleg eu cu Lică. Mâncaţi numai şi beţi; grija mea de plată.

Băietanul ieşi, iar Ghiţă se întoarse spre oameni şi mai adause:

— Ce ştiu eu cât vor fi mâncând oamenii lui? Eu vreau să am socoteală curată.

— Aşa-i! Ziseră oamenii.

— Bine, Ghiţă, de ce n-ai primit grăsunii? Întrebă în urmă bătrâna.

— Ce să fac eu cu grăsunii lui? Răspunse el cam necăjit.

— Să-i tai, să-i vinzi, să-i îngraşi. Ghiţă, ia grăsunii, că rămâi fără bani. Dac-ar avea omul bani gata, n-ar plăti în grăsuni. Trebuie să primeşti ce-ţi dau oamenii, fiindcă nimeni nu-ţi poate da ceea ce nu are. Omul e cinstit şi te plăteşte cinstit: de ce să-l superi fără nici un folos? Acum îţi dă, acum ia, căci nu ştii ce are să fie mâine.

— Lasă, că mai vin şi alte turme… Grăi Ghiţă cam cu jumătate de gură. Să mă mai gândesc, să mai văd ce cheltuială fac oamenii.

— Gând bun să-ţi dea Dumnezeu!

Nici Ghiţă n-ar fi cerut decât un gând bun de la Dumnezeu, dar îi era greu să se oprească asupra unui gând, fie el bun, fie rău.

Turmele treceau una câte una pe dinaintea cârciumii; când una se vedea din depărtare, cealaltă pornea mai departe, şi locul se deşerta, dar peste puţin iar se umplea. Şi cum turmele plecau una câte una, Ghiţă întreba mereu câte mai sunt, şi pe cât numărul turmelor rămase în urmă scădea, pe atât el prindea poftă de a-şi opri cei cinci grăsuni.

— A zis Lică să-mi opresc cinci grăsuni, îi zise în cele din urmă unuia dintre porcari.

— Noi nu ştim nimic, răspunse acesta.

— Apoi, adause altul cam în glumă, noi plătim înainte, ori nu plătim deloc.

Peste puţin sosi şi Lică, ceru un pahar de vin, îşi întrebă de turme, apoi zise „noroc bun!” şi plecă mai departe fără să fi descălecat măcar.

Ghiţă rămase cuprins de gândurile omului păgubaş. El era om cu minte şi înţelegea cele ce se petrec. Aci, la Moara cu noroc, nu putea să stea nimeni fără voia lui Lică: afară de arândaş şi afară de stăpânire mai era şi dânsul care stăpânea drumurile, şi în zadar te înţelegi cu arândaşul, în zadar te pui bine cu stăpânirea, căci, pentru ca să poţi sta la Moara cu noroc, mai trebuie să te faci şi om al lui Lică.

Iar Ghiţă voia cu tot dinadinsul să rămâie la Moara cu noroc, pentru că-i mergea bine.

„Trei ani, numai trei ani să pot sta aici, îşi zicea el, să mă pun în picioare, încât să pot să lucrez cu zece calfe şi să le dau altora de cârpit.”

Dar aceşti trei ani atârnau de Lică. Dacă se punea bine cu dânsul, putea să-i meargă de minune, căci oamenii ca Lică sunt darnici. E numai vorba ce va fi cerând Lică pentru ceea ce dă.

Ghiţă întâia oară în viaţa lui ar fi voit să n-aibă nevastă şi copii, pentru ca să poată zice: „Prea puţin îmi pasă!” Se gândea la câştigul pe care l-ar putea face în tovărăşie cu Lică, vedea banii grămadă înaintea sa şi i se împăienjeneau parcă ochii: de dragul acestui câştig ar fi fost gata să-şi pună pe un an, doi capul în primejdie. Avea însă nevastă şi copii şi nu putea să facă ce-i plăcea.

„Să vedem! Îşi zise el în cele din urmă, voind să-şi alunge gândurile rele. Deocamdată, e mai bine ca el să-mi fie dator mie.”

Aşa zicea el, însă de cu seară, când îşi strânse banii ca să-i pună în ladă, el simţi că nu are dreptate.

Ghiţă nu era omul care se ştie bucuros dator, dar cu atât mai puţin omul care dă bucuros de la sine, şi aşa îi venea parcă să zică: „Am să mă pun frumos pe lângă dânsul, ca să-mi plătească”.

Era legat, şi omul când se simte legat e supărăcios. Chiar atunci seara Ghiţă îşi bătu sluga, pe ungurul, fără a-şi da seama pentru ce, iar când Ana îl mustră, fără de voie, pentru aceasta, el îi aruncă vorbele:

— Ei! Frate, dă-mi pace! Parcă nu tot pentru voi îmi mistuiesc viaţa?! Ana tăcu, dar ochii i se umplură de lacrimi, fiindcă vorbele îi păreau grele.

— Ei! Şi tu te mâhneşti numaidecât, zise el amărât. Ar fi voit să meargă la ea, să-i ceară iertare, şi să o împace, dar nu putea; era în el ceva ce nu-l lăsa, şi aşa ieşi afară, ca să fie singur cu gândurile sale.

Şi dacă ar fi ştiut Ana ce gândea şi ce simţea el, când stătea aşa singur şi posomorât, ea s-ar fi dus la el şi l-ar fi mângâiat, dar el tăcea, şi aşa ea nu îndrăznea să-l supere, ci se întreba mereu ce o fi având soţul ei.

Duminică, după ce bătrâna plecase la biserică, Ghiţă-şi răsuflă veninul asupra lui Laie, apoi se făcuse mai vesel decât de obicei. El petrecea cu Ana şi cu copiii în umbra arinilor, luase de zgardă pe Cula, câinele cel mare şi leneş, îşi pusese băiatul pe el şi-l învăţa să călărească, şi-l învăţa mereu, cu toate că Ana se necăjea, temându-se ca nu cumva copilul să cadă ori câinele să-l muşte.

Deodată, ceilalţi câini, care erau slobozi, începură să latre, iar Cula, auzind lătratul lor, se repezi şi el lătrând în partea despre deal, încotro îi auzea pe dânşii lătrând.

Ana ţipă înspăimântată, deoarece copilul era să cadă; însă Ghiţă nici nu ţinu seama de dânsa, ci, strângând zgarda, se îndreptă şi privi îngrijat în toate părţile.

Nu zări nimic.

— Se vede c-au dat de căţelul-pământului, ori au simţit vreo vulpe prin împrejur, zise el, lăsându-i să latre mai departe.

— Ghiţă! Grăi Ana jeluindu-se. Eu nu ştiu cum te-ai făcut tu de la o bucată de vreme: vezi că-mi vine rău când văd copilul pe câine, şi parcă în ciuda mea îl ţii mereu.

— Săracul de mine! Răspunse el cam răstit. Când e vorba să-mi fac şi eu o poftă, proastă, bună, cum ar fi, ţop! Că mi se supără nevasta! Haid'! Adause apoi, luând copilul în braţe şi dând cu piciorul în câine.

— Nu, Ghiţă! Nu vreau! Strigă Ana speriată, apoi fugi după câine, îl luă de zgardă, îl aduse la locul unde fusese şi începu să-l roage pe Ghiţă cu stăruinţă ca să-şi pună iar băiatul călare pe el.

— Uite, era o prostie! Grăi Ghiţă muiat şi se lăsă pe iarbă. Ana luă ea însăşi copilul, îl puse călare pe Cula şi-l purtă fricoasă la dreapta şi la stânga, privind mereu la soţul său, ca să vadă dacă el nu zâmbeşte.

Ghiţă nu zâmbea. Privind la copilul ce ţipa răsfăţat şi privind la soţia sa, îl apucă o înduioşare din ce în ce mai adâncă: îi era parcă n-a văzut-o de mult şi parcă era să se despartă de dânsa.

— Ano, zise el în cele din urmă alene, ia vino, şezi lângă mine! După ce ea se aşează lângă dânsul, el o privi lung şi întristat, îi netezi părul de pe frunte, apoi grăi încet:

— Ce zici tu! N-ar fi bine să plecăm noi la St. Dimitrie de aici?

— Pentru ce? Întrebă nevasta uimită.

— Nu ţi se urăşte ţie în singurătatea asta?

— Mie? Nu!

— Nu ţi-e frică?

— De ce?

— De ce? De toate! Tu auzi cum latră câinii; au dat de vreo urmă, de vreun gândac, de vreun vierme şi latră, fiindcă n-au altă treabă: mie însă mi se răceşte măduva în oase când îi aud lătrând. E grozavă viaţa asta, Ano, e grozavă; stai aici în pustietate, şi te sperii de nimic, şi-ţi mistuieşti viaţa cu năluciri deşerte.

— Ce ai, Ghiţă? Strigă nevasta cuprinsă de îngrijare.

— Ce am? Răspunse el cu amărăciune. Am o nenorocire; pierd ziua de astăzi pentru cea de mâine. Eu nu ţi-am vorbit niciodată despre lucruri de aceste, dar trebuie să fii şi tu om, Ano, şi să te gândeşti la viaţă, căci nu pot să-ţi vie mereu toate de-a gata. Astăzi stau aici şi nu mă supără nimic, dar îmi fac eu însumi gânduri rele despre ziua de mâine, şi aceste gânduri nu-mi lasă tihnă să mă bucur de ziua de astăzi. Şi poate că gândurile mele sunt deşerte, poate că ziua de mâine are să fie tot bună, dar o voi pierde temându-mă de cea de poimâine. Şi cât vom sta aici, nu mai scap de nevoia aceasta.

— Atunci să plecăm, Ghiţă.

— Da, să plecăm, dar întreabă-mă dacă mă pot hotărî să plec. Vezi tu, aşa cum sunt, îmi vine greu să plec.

— Atunci să rămânem aici. Tu ştii mai bine cum are să fie bine.

— Poate că ştiu, Ano, dar nu pot, zise el cu amrăciune. Ar trebui să mă silească cineva, să mă împingă. Mi-e greu să-i vorbesc maichii, pentru că ea ne-a zis să nu venim aici; mi-e ruşine; iară tu eşti bună, Ano, şi blândă, dar eşti uşoară la minte şi nu înţelegi nimic: sunt cu tine ca fără de tine; în loc de a-mi alunga gândurile cele rele, mă laşi să mă mistuiesc cu ele, şi când nu mai ştiu ce să fac, tu te uiţi la mine cu milă, şi atâta tot.

— Ce să fac, zise ea mâhnită, dacă aşa m-a lăsat Dumnezeu?! Ghiţă se lăsă pe coate şi rămase aşa întins pe pământ şi cu privirea pierdută în depărtare.

Într-un târziu, Ana îşi ridică capul şi privi îndrăzneaţă la el.

— Fiindcă tu le fierbi toate în tine şi mie nu-mi spui nimic, zise ea. Apoi tot eu sunt de vină dacă nu ştiu ce te pune pe gânduri…

V.

Pe când acestea se petreceau în umbra arinilor, din sus, despre deal, veneau trei călăreţi în pas, ţinându-se mereu în albia râuleţului, unde erau acoperiţi de şirul de sălcii şi de răchite.

Câinii, care simţiseră la depărtare de câteva împuşcături, o luară spre dânşii, lătrându-i cu neastâmpăr din ce în ce mai mare.

— Să fie ai dracului de câini! Grăi Lică, oprindu-şi calul. Pe cât se vede, la cârciumă nu e nimeni şi nici drumul nu umblă, dar dacă nu-i alintăm câinii, pas să se mai teamă de noi!

El se dete dar jos de pe cal, plecă înainte, şi când cei doi câini se apropiară şi voiră să sară la el, el se lăsă pe iarbă şi începu să-i cheme cu vorbe alintătoare la sine.

Câinii se opriră zăpăciţi în cale şi, mai ales după ce descălecară şi ceilalţi doi oameni, începură să-i mai slăbească. În cele din urmă, ei parcă-şi deteră cu socoteală că au a face cu nişte oameni pacinici, care s-au pus la

odihnă aici, departe de curtea păzită de dânşii; ei se întoarseră dară încet şi oprindu-se din când în când ca să mai latre o dată spre cârciuma de la care veniseră.

Lică se ridică iar în picioare şi îi chemă din nou la sine, însă de câte ori el voia să se apropie de ei, începeau să latre.

Peste jumătate de ceas îşi petrecu astfel cu cei doi căţei deprinşi a scoate sânge din urechile porcilor; dar în cele din urmă îi netezi cu mulţumirea omului care a dat o nouă dovadă despre dibăcia sa.

— Buni căţei! Dar tot eu sunt naşul lor, zise el, şi iar îi netezi şi, aşa pas cu pas, se apropia de cârciuma părăsită.

Ghiţă uitase de mult că au lătrat o dată câinii, când Lică sosi la cârciumă şi-l deşteptă cu câteva ghionturi din somn pe Laie, care dormea pe laiţa de sub cerdac, ca să-l trimită după stăpânul lui.

— N-ar fi mai bine să mă duc eu? Grăi unul din oamenii lui Lică.

— Lasă-l să vină el la noi, grăi Lică. Ghiţă sări în picioare când află că Lică a sosit la cârciumă şi se schimbă la faţă, dar nu se gândi mult, ci plecă cu paşi hotărâţi şi cu vinele încordate spre cârciumă.

Ana rămase o clipă tulburată, apoi făcu iute un pas spre el.

— Ghiţă! Stai! Zise ea. Înainte de toate îl tirimite pe Laie pe vale în sus de-a lungul răchitelor. Ea privi lung şi aspru în ochii lui. Nu mă înţelegi tu, acum, când eu încep a te înţelege pe tine?! Zise ea încet. Aşa a fost vorba între noi, ca să trimitem pe Laie înainte, să ne aştepte acolo. Du-te, Laie, urmă ea; ia-o pe vale în sus, în dosul răchitelor, până la crâng, şi dacă-i întâlni pe părintele, să-i spui că venim mai târziu, fiindcă a venit Lică Sămădăul, cu alţi doi oameni, şi trebuie să mai stăm cu dânşii; să ne mai aştepte, şi ne aştepţi şi tu. Ai înţeles? Să te duci mereu în dosul răchitelor, ca să nu vadă nimeni.

— Da, răspunse Laie, şi plecă printre arini spre albia râuleţului. Acum înţelegea şi Ghiţă gândul nevestei sale, îl

înţelegea şi parcă nu-i venea să plece, parcă-i venea să zică: „Ano! Greşeşti când crezi că trebuie să te temi de Lică”.

Apoi iar îi venea să meargă la dânsa, să-i mulţumească pentru gândul ei cel bun; însă nu putea să zică, nici să facă nimic; se temea că o va tulbura, şi aşa plecă cu inima îndoită spre cârciumă, lăsând-o pe dânsa cu copiii sub arini.

Când se află aproape de cârciumă, el privi spre râuleţ şi văzu pe Laie fugind peste drumul de ţară, ca să apuce şirul de răchite.

„Prostul dracului! Mă dă de gol”, îşi zise el îngrijat.

— Se vede că l-am bătut astăzi, adause apoi, privind pe Lică. L-am trimis să-mi aducă plasa cu peşte şi uite cât e de sprinten. Noroc bun să dea Dumnezeu!

— Minunaţi căţei! Răspunse Lică, netezind pe unul dintre câini şi privind la Ana, care se vedea venind despre arini cu un copil în braţe şi cu altul de mână. M-au simţit cale de o jumătate de ceas şi-am pierdut o mulţime de vreme ca să-i momesc.

Ghiţă înţelese unde bate Lică cu vorbele sale şi ar fi avut poftă să dea o dată cu piciorul în câinele care începu a se linguşi pe lângă dânsul.

— I-am auzit lătrând, răspunse el, dar ştiam că nu pot să fie decât oameni de aceia de care aştept în toate zilele.

— Trebuie să ştii un lucru, urmă Lică. Câinii au pentru oameni un lătrat anume şi trebuie să înţelegi limba lor, pentru ca să te foloseşti de ei, fiindcă mai ales atunci când ar trebui să sară, ei nici nu latră decât o dată, de două ori. Altfel, locul e minunat: cale de un ceas nu se poate ivi nimeni fără ca să-l zăreşti. Dar să intrăm, adause el alene, fiindcă avem o vorbă împreună.

— Şi mai multe, răspunse Ghiţă, intrând cu pas hotărât în urma lui. Câtva timp ei steteră tăcuţi, faţă în faţă, hotărâţi amândoi şi simţind fiecare că şi-a găsit omul.

— Iacă, grăi Lică în cele din urmă, luând de la brâu un teanc de bucăţi de piele înşirate pe o verigă de sârmă. Aceste sunt semnele turmelor mele. Eu pun semn la

urechea din dreapta, jos, pentru fiecare turmă altul, aşa, cum îl vezi tăiat în aceste bucăţele, pe care ţi le las aici. Dacă trec porcii pe drum, să te uiţi la semnul lor, să ţii bine minte pe omul care-i mână şi taci.

Ghiţă privi lung la el, dar nu răspunse nimic.

— Cred că ne-am înţeles? Adause Lică.

— Eu cred că nu!

— Cum aşa?

— Apoi vezi, grăi Ghiţă răspicat şi aspru, dacă mă uit în toate părţile, nu văd pe nimeni şi stau singur aici în pustietate. Am doi câini minunaţi, cum ziceai, şi tot aţi venit trei inşi fără de ştirea nimănui. Puteţi să ne omorâţi pe toţi câţi suntem aici, şi nimeni n-are să ştie că voi ne-aţi omorât; puteţi să luaţi ce vă place, şi dacă suntem oameni cu minte, n-avem să ne plângem nimănui, fiindcă voi sunteţi totdeauna mulţi şi tari, iar noi suntem totdeauna puţini şi slabi. Îmi ziceai să fac aşa: e oare cu putinţă să zic ba?!

— Carevasăzică, ne-am înţeles.

— Înţelegerea cu de-a sila nu se poate. Dacă voiai să te înţelegi cu mine, trebuia să vii pe drum, iară nu pe potecă. Eu pot zice că fac pe dorinţa ta şi tot nu fac decât aşa cum îmi vine la socoteală.

— Asta-i treaba mea! Zise Lică hotărât. Ori îmi vei face pe plac, ori îmi fac rând de alt om la Moara cu noroc.

— Lică, grăi cârciumarul, nu cred că poţi să mă ţii de fricã. Dacă eşti om cu minte, caută să te pui la bună înţelegere cu mine.

— Eu nu cunosc înţelegere mai bună decât asta! În inima omului poate să fie orişice; destul numai să simtă, că vai şi amar de el dacă nu-mi face pe plac.

Ghiţă se apropie un pas.

— Dacă ar fi numai atât, Lică, zise el aşezat, n-aş zice nimic. Tu ceri, la urma urmelor, un ajutor de la mine şi ţi l-aş da bucuros dacă te-aş şti cine eşti şi dacă n-ar trebui să mă tem că mâine ai să ceri mai mut. Apoi, tu nu eşti singur, ca mine, Lică, şi dacă-ţi fac ţie pe plac, am socoteală cu alţii.

— Asta-i treaba ta! Strigă Lică mânios. Adu-mi cheile!

— Ce fel de chei?

— Toate cheile: de la saltarul mesei, de la dulap, de la orice ladă, răspunse Lică rece. Cel ce vine aici vine să-şi facă bani; ţi-ai făcut şi tu de când eşti aici: am să mă împrumut de la tine.

Ghiţă rămase câtva timp încremenit şi cu ochii ţintiţi la dânsul.

— N-am să te prad, adause Lică; am să iau cu împrumut şi să plătesc cinstit, cu camătă, cu cametele cametelor, se înţelege, când îmi vine la socoteală. În scris n-am nevoie să-ţi dau, fiindcă nu poate să-ţi fie de nici un folos: dacă trăiesc şi-mi merg trebile bine, am să plătesc cu prisos, iară dacă mor fără de vreme ori dacă-mi merge rău, tot n-ai de unde să iei.

— Să-ţi dau bani număraţi.

— Ce să mai pierdem vremea numărând?!

— Atunci ia cât iai, dar fii cuminte şi mai lasă, ca să nu simtă nevasta şi soacră-mea, grăi Ghiţă, arătând saltarul, în care erau şi banii, şi cheile.

— Aşa ne înţelegem! Zise Lică. Ghiţă ar fi avut poftă să sară la el şi să-l sfâşie în bucăţi, dar nu putea, pentru că ceilalţi doi erau în apropiere şi ar fi trebuit să mântuie prea iute cu dânsul. Îi era parcă-i seacă sângele din vine când vedea pe Lică la banii ce-şi adunase para cu para, dar acum era legat şi trebuia să se stăpânească.

— Da, ne înţelegem, zise el apropiindu-se, şi dacă vei fi având vreo supărare din partea mea, să nu-mi mai văd banii cu ochii.

Lică se întoarse şi se rânji la el.

— Aşa-i că te-ai făcut blând ca un mieluşel?! Îi zise apoi. Ghiţă se cutremură. Toate ca toate, dar bătaia de joc îl scotea din minţi. El făcu, oarecum fără de voie, un pas spre Lică, îl apucă de amândouă braţele, îl ţinu strâns înaintea sa şi grăi cu glas înăbuşit:

— Nu te mişca, dacă nu vrei să fie moarte de om! Simţind că Ghiţă e mai tare, Lică privi îngrijat spre uşă şi grăi iute:

— Ce vrei cu mine?

— Nimic! Răspunse Ghiţă, nimic nu vreau. Tu vezi prea bine că am nevastă şi copii şi că nu-ţi pot face nimic. Îmi iai banii: să-ţi fie de bine! Mi-ai luat liniştea sufletului şi mi-ai stricat viaţa: să-ţi fie de bine! Dar să nu crezi că mă ţii legat, să nu crezi că te prinde să mă iai în bătaie de joc. Tu poţi să mă omori, Lică, tu cu oamenii tăi: eu pot să te duc pe tine la spânzurătoare. Nu te juca dar cu mine. Gândeşte-te că tu m-ai făcut să nu mai am multe de pierdut şi bagă de seamă să nu mai pierd şi cele ce am! Să-ţi fie frică de mine!

Lică se dete un pas înapoi.

— Ţi-e frică, urmă Ghiţă, trecându-şi cu amândouă mâinile printre peri în sus. Ţi-e frică şi nu ţi-e ruşine să-ţi chemi oamenii într-ajutor.

— Se înţelege că nu, răspunse Lică zâmbind. Mi-ar fi ruşine dac-aş veni fără dânşii la tine.

Ghiţă îşi pierduse bunul cumpăt şi tocmai pentru aceea se simţea în strâmtoare faţă de Lică, pe care nimic nu putea să-l scoată din sărite.

— Voiesc şi eu să intre, ca să vadă că ţi-e frică, zise el. Săriţi, măi oameni! Strigă apoi şi se opri neclintit în mijlocul casei.

Unul din porcari intră iute în casă, iar cellalt se ivi pe prag, unde rămase privind în ochii lui Lică.

— I-a venit poftă să se prindă la harţă cu noi, grăi Lică.

— Ba să mă ferească Dumnezeu, răspunse Ghiţă. Sunt om cuminte. Voiesc numai să vă arăt că nu mi-e frică de voi.

— Dar ni-e frică nouă de tine, zise Lică. Tu însuţi ziceai să-mi fie frică: îţi spun că-mi este şi nu ştiu dacă te voi mai putea apuca vreodată aşa la strâmtoare cum te ţin acum. Tu mă înţelegi. Mie nu mi s-a pus încă om în cale fără să mi-l fi curăţit din drum.

— Nici nu voiesc să mă pun în calea ta.

— Dar ai putea să te pui, ai putea să faci ceea ce până acu n-ai făcut, fiindcă nu mă ştiai cine sunt. Du-te, îi zise apoi Lică lui Răuţ, care stătea în prag, leagă-l pe slugă, apoi adă nevasta cu copiii în casă.

Ghiţă se repezi înainte, îl apucă pe Răuţ de piept şi-l aruncă spre mijlocul casei, apoi închise uşa şi grăi înecat de spaimă:

— Nu băgaţi nevasta în trebile noastre; nu vă atingeţi de mine, că nu e bine. Lică, tu eşti om chibzuit: nu-ţi băga capul în primejdie, nu te face de ruşine; fii tâlhar, Lică, dar nu pungaş prost, care se dă de gol: întreabă-mă unde e sluga mea şi apoi vorbeşte cu mine.

Lică privi zăpăcit la tovarăşii săi.

— Voi l-aţi văzut fugind pe vale în sus; să ştiţi că nu se întoarce decât după ce veţi fi plecat voi de aici. L-am trimis la popa din Fundureni, ca să-i spună că stau de vorbă cu voi.

— Aşa-i, zise Răuţ ca speriat din somn. Nu l-am mai văzut de atunci.

Lică simţi că şi-a pierdut pământul de sub picioare.

— Pentru asta am să te ţin minte cât voi trăi, zise el privind aspru în faţa lui Ghiţă.

— Nu umbla cu vrăjmăşie, răspunse Ghiţă apropiindu-se de dânsul, ci te gândeşte că, dacă nu m-ai prins astăzi, n-ai să mă prinzi cât vei trăi pe faţa pământului. Lică, tu trebuie să înţelegi că oamenii ca mine sunt slugi primejdioase, dar prieteni nepreţuiţi.

— Am zis eu că vreau să mi te fac slugă?! Întrebă Lică, schimbându-şi deodată faţa.

— Dacă n-ai zis şi nu vrei să zici, atunci haid' să vorbim ca prieteni, îi zise Ghiţă dezgheţat! Să aduc vin şi să ne cinstim ca nişte oameni de bună înţelegere. Am eu atâta minte ca să înţeleg că nu pot sta la Moara cu noroc fără de a mă fi pus în înţelegere cu tine. Nu vreau să mă ţii numai de frică, ci umblu să intru la învoială cu tine. Sunt gata să-ţi fac pe plac: dar atunci să fii şi tu om cu minte şi să înţelegi că,

dacă e să fiu de folos, lumea trebuie să mă creadă om cinstit şi stricat cu voi.

— Aşa e! Grăi Lică. Lumea – da, însă noi cum trebuie să te credem?

— Cum mă veţi fi ştiind; să vedem, răspunse cârciumarul, întinzându-i mâna. Pe vrăjmaşul pe care nu-l poate birui tot omul cu minte şi-l face tovarăş.

Lică primi mâna.

— Banii mi-i laşi, urmă Ghiţă cam cu jumătate de gură.

— Adică îi iau cu mine, răspunse Lică; ce-i în mână nu-i minciună.

— Dar să ştii că nu mă ţii legat cu ei, grăi Ghiţă şi plecă să aducă vin rece din pivniţă.

— Asta a fost prostia mea, grăi Lică, după ce se văzu singur cu tovarăşii săi. Tot era mai bine să ascult de tine şi să ţin sluga la cârciumă.

— Lasă, poate că e mai bine aşa! Răspunse Răuţ.

— Să vedem! Grăi cellalt. Eu mă tem că ne ţine cu minciuna.

— Asta e treaba mea! Zise Lică, ridicându-şi capul.

VI.

Ca om care îşi petrecea viaţa pe drumuri, Lică venea des pe la Moara cu noroc, câte-o dată, câte de două, ba şi câte de mai multe ori pe săptămână. El venea, descăleca, bea câte un pahar de vin, mânca ceva şi iar se ducea.

Numai arareori se întâmpla ca el să stea mai mult; însă mai ales duminică el venea adeseori cu câte doi-trei tovarăşi, şi atunci era în voie bună.

Lui Ghiţă îi părea totdeauna bine când Lică venea fără de veste la cârciumă. Ana fusese muncită de gânduri grele, care o îmbătrâniseră oarecum într-un singur ceas şi care îi veneau iar de câte ori îl vedea pe Lică.

Dar plecând Lică, ea-l întrebase pe Ghiţă despre cele petrecute şi el îi răspunse că n-a fost nimic, că ce putea să fie?! Şi că Lică e omul lui. De aceea, Ana tăcuse atunci, şi de

atunci tăcea mereu şi privea numai din când în când furişat la Lică, zicând în sine: „Trebuie să fie om rău şi primejdios”.

Zilele treceau însă, precum ele treceau, Ana se simţea tot mai părăsită. De când se împrietenise cu Lică, Ghiţă parcă fugea de dânsa, parcă-i ascundea ceva şi se ferea să nu rămâie singur cu dânsa.

— Ghiţă, ce ai tu cu omul ăsta? Îl întrebă ea într-una din zile după plecarea lui Lică.

— Eu?! Îi zise el cam speriat. Ce să am? Nimic! Ceea ce am cu toţi drumeţii: vine, stă de vorbă, mănâncă, bea şi plăteşte.

Ana privi lung în faţa bărbatului său.

— Dar de obicei plăteşte peste ceea ce se cuvine, îi zise ea aspru.

— Aşa sunt oamenii cu dare de mână.

— Ghiţă! Grăi nevasta aşezat. Nu vorbi cu mine ca şi când ai avea un copil înaintea ta. Tu eşti bărbat şi trebuie să ştii ce faci. Te întreb numai; nu vreau să te descos: tu îţi dă seama dacă ai ori nu ceva să-mi spui. Fă cum ştii, dar eu îţi spun, şi nu mă lasă inima să nu-ţi spun, că Lică e om rău şi om primejdios: asta se vede din ochii lui, din rânjetul lui şi mai ales din căutătura ce are, când îşi roade mustaţa cu dinţii. E om pătimaş, Ghiţă, şi nu e bine să te dai prea departe cu el.

— Dar nu mă dau deloc! Răspunse bărbatul.

— Bine! Grăi nevasta. Tu fă cum ştii, dar să nu zici apoi că nu ţi-am spus.

Ghiţă ar fi voit să vorbească, însă îi era greu, după ce zisese o dată că n-are nimic cu Lică; îşi puse dar numai de gând că îi va vorbi altă dată.

Şi, la drept vorbind, ce ar fi avut el acum să îi spună?! Toate cele petrecute erau parcă date uitării, şi aşa poate că nici nu era bine ca Ana să afle despre ele. Ce-i drept, Ghiţă se uita mereu la urechile porcilor, ba a găsit în mai multe rânduri şi porci cu semne de ale lui Lică, însă Lică venea şi se ducea fără ca să-l întrebe ceva, şi aşa nu avea decât să

ţină minte şi să tacă. Lică nu-l întreba nimic, nimic nu-i spunea şi nimic nu cerea de la dânsul.

Cu toate aceste, Sămădăul parcă ştia tot ce se petrecea la Moara cu noroc, şi aceasta îl nedumerea câteodată pe cârciumar.

Şi mai mare i se făcu nedumerirea, când într-o zi Lică îi trimisese şase porci, dintre care patru nu erau însemnaţi cu niciunul dintre semnele înşirate pe veriga de sârmă. Ghiţă a stătut mult la luptă cu sine; dar în cele din urmă tot i-a primit, pentru ca să nu se strice cu Lică, şi tot nu i-a grăit Anei, fiindcă se temea că ea va stărui să nu-i primească.

De aici înainte el în adevăr se ferea de dânsa, iară ea îşi dădea silinţă să nu-l supere.

Astfel sosi timpul când bruma cade şi vântul scutură frunzele copacilor şi răreşte pădurile.

De când venise toamna, drumul era mereu umblat, şi nici chiar duminica nu era părăsită cârciuma de la Moara cu noroc. Toamna se ţin târgurile cele bune; toamna are omul câte ceva de vândut; toamna fac neguţătorii trebile cele bune; şi lui Ghiţă îi mergea dar acum chiar mai bine decât peste vară, şi abia se întâmpla câte un ceas pe săptămână ca să fie singur la cârciumă. Şi cu cât se apropia ziua de Sfântul Dimitrie, drumul era cu atât mai umblat.

Într-o zi de luni erau cinci care la Moara cu noroc şi şapte oameni sub cerdac, când sosi şi Lică dimpreună cu Buză-ruptă, cu Săiţă Boarul şi cu Răuţ, omul de care numai arareori se despărţea.

Lică nu stătea niciodată sub cerdac, nici în cârciumă, ci în odaia de alături, în care erau o masă măricică, câteva scaune de paie şi două paturi pentru drumeţii mai aleşi, care se întâmpla să mâie peste noapte la Moara cu noroc. Altfel în această odaie îşi petrecea cârciumarul ziua, cu nevasta şi cu copiii, fiindcă odaia în care se culca el era în altă parte, cu intrarea prin bucătărie şi cu ferestrele la deal, câtă vreme aici ferestrele erau spre drum, încât,

şezând la masă, putea să vadă cu o privire şi cârciuma, şi drumul, şi locul de dinaintea cârciumii.

Astă dată însă Lică nu intră drept în odaia aceasta, ci se opri sub cerdac şi prinse vorbă cu oamenii, întrebând pe fiecare dintre dânşii de unde vine, unde merge şi în ce treabă umblă. Într-un târziu, el îl trase apoi pe Ghiţă la o parte şi-i zise încet:

— Când vine jidovul pentru câştigul de la St. Dimitrie?

— Arândaşul? Răspunse Ghiţă tot mai încet, gândeam să mă duc eu la el.

— Da, arândaşul. Nu te duce, grăi Lică. Lasă-l, că vine el. Am o vorbă cu dânsul.

— Bine! Să te vestesc când are să vie?

— Nu-i nevoie. Aflu eu; grija mea de dânsul! Deşi ei vorbiseră încet şi mai ales Lică părea a voi să păstreze taină despre cele ce se vorbea, el rosti cuvintele „jidovul”, „arândaşul” şi „grija mea de dânsul” destul de tare, pentru ca oamenii de sub cerdac să le poată auzi, apoi privi cam speriat împrejurul său şi adause:

— Dar să intrăm în casă. Intrând, Lică îşi aruncă biciul pe masă, un semn că voia să petreacă în dragă voie. Fusese certat cu Buză-Ruptă şi cu Săilă Boarul, Răuţ îi împăcase şi acum voia să se cinstească cu dânşii. Despre arândaş Lică nu mai vorbi nici un cuvânt.

Peste puţin sosiră trei ţigani la cârciumă, unul cu vioara, altul cu clarinetul şi al treilea cu ţimbala: Lică îi puse pe laiţa din cârciumă şi le porunci să cânte.

Şi fiindcă ţiganii cântau, oamenii se îngrămădiseră la uşa cârciumii, şi asculta şi Ana cu bătrâna şi cu copiii, căci numai rar se nimereau trei ţigani deodată pe la Moara cu noroc.

Lui Lică îi veni de la o vreme poftă să joace şi, apucând pe BuzăRuptă, ieşi din cârciumă şi începu să frământe pământul, încât părul răsucit în plete lungi îi zbura în vânt.

Dar jocul fără de muiere nu are nici un rost. De când umbla pe la Moara cu noroc, el nu grăise nici zece vorbe cu

Ana; acum însă el se duse la ea, o apucă de mâini şi-i zise:
— Haid' să te joc o dată, să zici că ai fost jucată! Ana se dete în lături. El o cuprinse cu amândouă braţele.
— Dar dacă n-am poftă de joc?! Grăi ea cu hotărâre şi se desfăcu încet din braţele lui.
— Vine pofta!
— Şi la mai mult! Adause Buză-Ruptă, trăgând cu ochiul.
— Ei! Nu vreau! Grăi Ana rece şi se dete înapoi. Lică se retrase cam necăjit.
— Săracul de mine! Grăi Ghiţă aşa în glumă. Dar năzuroasă mi s-a mai făcut nevasta! Joacă, muiere; parcă are să-ţi ia ceva din frumuseţe…
Ana îşi călcă pe inimă şi se dete la joc. La început se vedea c-a fost prinsă de silă; dar ce avea să facă? La urma urmelor, de ce să nu joace? Încetul cu încetul, ea prinse voie bună; se cam tulbura când Lică se apropia de dânsa; sângele îi năvălea în obraji când el o apuca de brâu ca s-o învârtească; dar aşa era acum şi altfel nu putea să fie şi ea se dete din ce în ce după păr. În cele din urmă, tot se arătă copila răsfăţată de odinioară, şi Ghiţă fierbea în el când îi vedea faţa străbătută de plăcerea jocului.
— Să-ţi fie de bine! Grăi Lică peste câtva timp obosit. Dau mărturie că te ţii mai bine decât mine.
El o strânse apoi în braţe, o ridică de la pământ, se învârti cu ea o dată, o sărută şi o puse pe laiţă.
Ana îşi stâmpără obrajii cu palmele, privind cam ameţită împrejur, în vreme ce Lică se plimba în sus şi în jos, ştergându-şi sudorile cu mâneca de la cămaşă, apoi se opri şi grăi:
— Ce cârciuma dracului mai e şi asta?! De ce nu-ţi ţii o slujnică? Oamenii de la uşă zâmbiră pe sub mustaţă, Ana tresări şi se ridică roşită ca bujorul, iară bătrâna privi la o parte, făcându-se că nu înţelege vorbele lui Lică.
„De! Îşi zise ea, ce să-i faci, aşa e omul! Oricât de bun ar fi, tot are câte un păcat. Fie cât de mic, dar tot îl are.”

Ghiţă nu zise nimic, ci-şi puse numai de gând că are să o ţie minte şi asta.

Înspre seară, Săilă Boarul plecă cu Buză-Ruptă spre Ineu, Răuţ o luă, după ce schimbă câteva semne tainice cu Sămădăul, spre pădurea de la Fundureni, iară Lică se opri la drumeţi şi grăi privind înspre apus, de unde se ridicau nişte nori grei spre cer:

— Se schimbă vremea, precum se vede; dar tot mi-e că am să rămân aici peste noapte. Am bani la mine şi locurile sunt cam rele, mai ales acum toamna.

El rămase dar peste noapte la Moara cu noroc.

VII.

De când drumurile erau mai umblate, se vorbea mereu despre nenorociri întâmplate mai ici, mai colo, prin partea locului; cotitura de la Moara cu noroc, altădată vestită de rea, era însă în anul acesta scutită, şi drumeţii scoseseră vorba că, de când Ghiţă a venit la Moara cu noroc, locurile nu mai sunt primejdioase cale de o zi jur împrejur. Jandarmii de la Ineu se ţineau cu toate acestea mereu pe drumuri şi abia trecea zi dată de la Dumnezeu fără ca ei să dea pe la cârciuma lui Ghiţă.

Ghiţă se bucura când veneau jandarmii şi îşi dădea toată silinţa să se pună bine cu dânşii: le dădea mâncare şi băutură, fără ca să primească banii când ei voiau să plătească, îi ţinea de vorbă şi umbla mereu în voile lor.

Era însă între dânşii unul, Pintea căprarul, un om scurt şi îndesat, cu ochii mari, cu umerii obrajilor ieşiţi şi cu fălcile late, cu mustaţa tunsă şi cu o tăietură în frunte, dar mai presus de toate om aşezat şi tăcut la fire, cu care Ghiţă se făcuse prieten bun. Ce-i drept, el nu vorbise încă între patru ochi cu Pintea; dar aşa sunt oamenii: e câte unul pentru care simţi din clipa ce l-ai văzut tragere de inimă, fără ca să-ţi dai seama pentru ce. Aşa era şi Pintea. Când venea pe la Moara cu noroc, se vedea că se simte bine la cârciumă şi pleca totdeauna cam anevoie; apoi el ţinea la Ana, la copii, netezea câinii lui Ghiţă şi-ar fi fost orişicând

gata să dea cu ciomagul dacă cineva, chiar la drept vorbind, ar fi îndrăznit să-l grăiască de rău pe Ghiţă. De aceea simţea şi Ghiţă că Pintea e oarecum singurul om cu care ar putea să vorbească mai pe faţă, şi acum, când se văzu peste noapte sub acelaşi acoperământ cu Lică, ar fi dorit să-l aibă şi pe Pintea în apropiere.

Toate gândurile rele se grămădiseră deodată în capul lui şi-l cuprinsese o nelinişte ca niciodată mai nainte.

Sufletul i se pusese în tulburare când Lică îi spusese că are o vorbă cu arândaşul. Tulburarea îi crescu când Lică îi sărută nevasta şi îi aruncă vorba despre slujnică. În sfârşit, Ghiţă-l cunoştea destul de bine pe Lică, pentru ca să ştie că el nu se teme de oamenii răi şi de locurile rele, şi aşa se întreba mereu: „Pentru ce a rămas el la cârciumă? Pentru ce le-a spus drumeţilor că are bani la sine? Ce avea de gând să facă? Pentru ce a vorbit, pentru ce a vorbit?!” „Pentru ce?! Pentru ce?! Îşi zise el în cele din urmă deznădăjduit. Cine ştie?! Le va fi zis aşa din întâmplare, fără ca să fi gândit la ceva, iară eu mă fierb în mine pentru ele.”

El uitase încetul cu încetul învoiala făcută cu Lică, şi numai din când în când îşi mai aducea aminte de banii pe care îi pierduse atunci. Acum se gândea la toate, şi la învoială, şi la bani, şi la porcii cu semn străin, pe care îi primise de la Lică, şi la urmările ce puteau să aibă acestea, şi un glas tainic parcă-i şoptea mereu: „A venit vremea să te răfuieşti”.

Nu trecuse nici jumătate de an de zile de când se afla la Moara cu noroc, şi trebile îi mergeau din ce în ce mai bine: avea porci la îngrăşare, două vaci cu lapte, căruţă pe răzoare, doi cai buni, avea bani în ladă, nu prea mulţi, dară destui pentru ca să poată trăi un an, doi dintr-înşii. Dar acum, când trebile mergeau mai bine, Lică voia să-i vorbească arândaşului, fără îndoială pentru ca să-şi facă rând de vreun alt om la Moara cu noroc.

Dară Ghiţă nu voia să plece; nu-l lăsa inima să părăsească locul la care în scurt timp putea să se facă om cu stare.

Şi iar se gândea la învoiala pe care o făcuse în strâmtoarea sa, la banii săi, la primejdiile ce-l împresurau, la iarna ce se apropia şi la zilele bune pe care le avusese când nu avea nici porci la îngrăşare, nici vaci cu lapte, nici căruţă pe răzoare, nici cai sprinteni, nici bani bine număraţi în ladă. Şi când se gândea la aceste, îi venea oarecum să se bucure că Lică îl scoate fără de voie de la Moara cu noroc şi-l scapă aşa zicând de toate nevoile. Dar Ghiţă era om cu minte şi simţea că are să-i pară toată viaţa rău dacă va pleca de la Moara cu noroc. De aceea, de câte ori îşi aducea aminte că Lică se afla sub acelaşi acoperământ cu dânsul, îl cuprindea o vie îngrijare. Ar fi voit să meargă la el şi să-l întrebe: „Omule, ce vrei să faci, ce vrei să ceri de la mine? Vorbeşte-mi verde-n faţă, ca să ne înţelegem.” Şi iar îi venea să-şi zică: „Ce-mi pasă?! Eu nu dau nimic; sunt gata să ţin piept cu el. Şi dacă pier, atâta pagubă!” Şi mai ales acesta era gândul care-l stăpânea pe Ghiţă: nimic nu era în el mai tare decât pornirea de a se pune împotriva lui Lică şi de a nu da nici cât e negru sub unghie îndărăt.

Dar pe când se întărea în această hotărâre, el era singur şi părăsit. Ana, pe care o privea cu atâta drag mai nainte, încetul cu încetul se înstrăinase de dânsul şi nu mai era veselă ca mai nainte, când se afla singură cu dânsul. El însuşi se înstrăinase de dânsa. Din clipa în care ea şi-a arătat bănuielile pe faţă, se stinsese orice tragere de inimă pentru dânsa din sufletul lui. Şi-ar fi dat adesea toată viaţa pentru ca să mai poată simţi, fie chiar pe o singură clipă, bucuria pe care o simţea odinioară când privea la dânsa; dar în zadar: ea nu mai era pentru dânsul ceea ce fusese; chipul ei frumos, trupul ei fraged, firea ei dulce nu mai putea să străbată până la inima lui plină de amărăciune. Din dragoste către dânsa şi către copii venise la Moara cu noroc; din dragoste pentru dânsa şi pentru copii se băgase în strâmtoarea în care se afla; şi acum tocmai ea era cea dintâi din rândul acelora care nu ţin seamă de strâmtoarea

lui şi de greutăţile cu care se luptă, chiar şi ea îl credea rău, când nu putea să-i înţeleagă purtarea.

De aceea acum, când simţea trebuinţa de un suflet în care să-şi caute sprijinire, Ghiţă nu se gândea la Ana, care dormea liniştită lângă dânsul, ci la Pintea, care-l mângâiase adeseori cu privirile sale pline de încredere. La început ar fi fost în stare să-şi pună caii la căruţă şi să plece acu în vreme de noapte la Ineu, ca să-l caute pe Pintea; încetul cu încetul, însă, gândurile s-au lămurit în sufletul lui, şi în cele din urmă simţindu-se mai tare, el îşi zise: „Adică de ce să pun eu mai multă încredere într-un om străin decât în nevasta mea?!”

De abia se înnoptase, toţi dormeau la cârciumă, şi chiar Ghiţă, mai împăcat cu gândurile sale, aţipise, când câinii începură să latre şi o luară din ce în ce mai neastâmpăraţi pe vale în sus.

Ghiţă tresări speriat din somn, sări din pat, se apropie de fereastră şi privi afară în noaptea întunecată.

El nu zări nimic, dar simţi că se apropie vreun om cunoscut, deoarece câinii se întorceau scheunând înapoi.

Peste vreun sfert de ceas el văzu, în sfârşit, trecând pe sub fereastră şi înaintând spre uşa cârciumii un om şi o femeie înaltă şi lată în umeri.

Asta era adică! Acum înţelegea pentru ce a rămas Lică la Moara cu noroc, şi-i era ruşine de gândurile rele ce-şi făcuse.

„Parcă-i un voinic de codru!” zise el retrăgându-se de la fereastră.

— Cine-i? Strigă în clipa aceea unul dintre slugi, Marţi, ungurul.

— Oameni buni! Răspunse un glas bărbătesc. Ghiţă se tulbură din nou. Precum văzuse prin întuneric, îi părea că omul ce venea cu femeia nu era Răuţ; acum, când îi auzi glasul, nu mai putea să se îndoiască despre aceasta; era un om cu desăvârşire necunoscut. Atunci cum de-l cunoşteau

câinii? Cum de-l lăsa sluga să treacă? De ce nu venise Răuţ însuşi?

„De ce? De ce?” îşi zise el necăjit. E grozav când omul îşi face spaimă din toate nimicurile.

Cu toate aceste, îi veni gândul să se ducă să vadă cine a venit.

— Ce-i, Ghiţă? Întrebă Ana, care se deşteptase din somn şi se ridicase din pat.

— Ce să fie! Îi răspunse bărbatul. Nimic! Răuţ se întoarce. Cine ştie, va fi uitat ceva; va fi având să-i spună ceva lui Lică.

— Nu era glasul lui Răuţ, Ghiţă, grăi nevasta. Te rog, du-te şi vezi. Ce fel de oameni sunt aceia care umblă-n vreme de noapte?

Acum nici vorbă nu mai putea fi ca el să se ducă, căci o ar fi neliniştit pe ea şi mai tare.

— Fii pe pace! Îi zise el. I-am văzut eu cu ochii, şi dacă n-ar fi oameni cunoscuţi, nu i-ar fi lăsat Marţi să treacă.

— Marţi! Întâmpină nevasta. Mie nu-mi place Marţi deloc.

— Ei, apoi tu bănuieşti pe toată lumea, grăi Ghiţă. Fii cuminte şi te linişteşte.

Ana se linişti, deşi tremura în tot trupul. Pe când aţipise din nou, câinii începură iar să bată.

— Ce-i asta?! Strigă cârciumarul. Ca din senin îl cuprinse spaima şi parcă-i venea să se îndoiască dacă a văzut bine când a văzut acea femeie înaltă şi lată în umeri ca un voinic de codru. El sări dar din nou jos şi iar se duse la fereastră.

Omul şi femeia se duceau cu paşi grăbiţi. Însă parcă era alt om, parcă era Lică, el însuşi. Dac-ar fi ştiut că Ana doarme, Ghiţă ar fi plecat să se încredinţeze.

— Se duc, grăi el, dar încet.

— Bine, Ghiţă, răspunse Ana. Să dormim.

— Să dormim. Însă ea nu putea să doarmă. Fusese trezită din somnul cel dintâi, tulburată de gânduri grele, şi în cele din urmă o apucară nişte fierbinţeli care n-o mai lăsau să se astâmpere. Ghiţă fu peste puţin cuprins de un somn adânc;

afară începu să bată vântul, iar ea era frământată de muncile nopţilor petrecute pe nedormite în culcuşul învrăjmăşit.

Târziu după miezul nopţii câinii se mişcară de a treia oară.

Ana îşi opri răsuflarea, se dete tiptil din pat şi se apropie de fereastră.

Lică se întorcea singur despre Fundureni la cârciumă. Acuma ea le înţelegea toate: el a fost undeva şi a făcut ceva cu ştirea lui Ghiţă.

— Doamne! Zise ea îngrozită. Ce-a căzut pe capul meu! Dar Ghiţă era bărbatul ei: ar fi dorit să-i fi secat lumina ochilor în clipa când a ajuns la fereastră, pentru ca să nu vadă şi să nu ştie nimic, şi i se răci tot sângele când se gândi că vor fi aflat şi alţii.

Era târziu, marţi dimineaţă, când Lică ieşi cam nedormit la lumina zilei.

Ploua, şi le spunea oamenilor că avuse dreptate când zicea că are să se schimbe vremea şi că tot era mai bine dacă pleca ieri, pentru că nu era silit să umble pe ploaie.

Ghiţă luase hotărârea să nu aştepte decât plecarea lui Lică, apoi să-şi pună caii la căruţă şi să se ducă la Ineu, ca să-l caute pe Pintea. Însă el dormise bine peste noapte, şi mai ales acum, după ce-l văzu pe Lică, îşi schimbă gândul. La urma urmelor, nici nu prea ştia ce-ar fi având să vorbească cu Pintea. Gândurile pe care le avuse în seara trecută se strecuraseră toate, încât parcă le visase numai, şi de când ştia că şi Lică are o slăbiciune, el îi părea un om mai bun în felul lui decât cum îl crezuse şi îi era greu de bănuielile pe care şi le făcuse în nedumerirea sa asupra lui.

Iară Ana întâia oară în viaţa ea simţi tragere de inimă pentru Lică şi-i zise la plecare, din toată inima, „noroc bun!”, căci soarta soţului său era acum legată de a lui.

După plecarea lui Lică, ea îl trase pe Ghiţă la o parte şi-i grăi:

— Am o vorbă cu tine: nu acum, dar când îţi prinzi vreme.

— Bine, răspunse el pus pe gânduri. Spune-mi acum.

— Nu acum, Ghiţă, îi zise ea, ci când vom putea vorbi în tihnă. Caută-ţi de rând cu oamenii; precum vezi, voiesc să plece.

Făcându-şi socoteala cu drumeţii, Ghiţă se întreba mereu ce va fi având nevasta să-i spună, şi grăbea mai mult decât de obicei, dar pe când drumeţii erau gata de plecare, iată că sosi şi Pintea, însoţit de alţi doi jandarmi, la cârciumă.

El venea mai iute şi era mai tăcut decât de obicei.

— Ce fel de oameni, aşa, mai însemnaţi, au trecut ieri pe aici? Întrebă el, după ce intră cu tovarăşii săi în odaia de lângă cârciumă şi trase uşa după sine.

— Nu-i mai ţin minte, răspunse cârciumarul rece.

— Ei, trebuie să aflu! Grăi Pintea scurt şi hotărât. Ghiţă privi lung la el, apoi la ceilalţi doi şi grăi dezgheţat:

— Dacă voi aţi sta mereu aici, atunci aş putea vorbi cum îmi place mie; dar voi veniţi numai din când în când, şi aşa, trebuie să fiţi oameni cu minte şi să nu cereţi să-mi bag capul în primejdie ori să vă spun minciuni. Eu nu ştiu de ce mă întrebaţi, dar pot să vă spun că la asemenea întrebări n-am să răspund niciodată. Dacă nu vă este destul atât, luaţi-mă strâns legat şi duceţi-mă cu voi.

— La nevoie aşa o să facem, răspunse Pintea, deşi ai şi tu toată dreptatea.

De aci înainte ei vorbiră despre altele, în vreme ce Pintea le făcu tovarăşilor săi semn să iasă.

Rămânând singur cu Ghiţă, el privi câtva timp jos, ţintă înaintea sa, apoi grăi:

— Lui Lică îi spui tot şi mie nu-mi spui nimic!

— Nu i-am spus lui Lică până acum nimic. Va fi ştiind, răspunse Ghiţă, dar de la mine nu.

Pintea privi lung şi aspru în faţa cârciumarului, ca şi când ar voi să afle adevărul din ochii lui.

— Atunci, zise el într-un târziu, poate că ai vreo slugă.

Ghiţă dete din umeri.

— Nu-mi vine să cred; dar va să fiu cu ochii în patru.

Deodată el tresări ca deşteptat printr-un gând, care-i

luminează tot capul.
— Cunoşti tu pe Lică? Întrebă el iute.
— Îl cunosc.
— Bine?
— Bine! N-am fost prinşi împreună?! Nu împreună am stat închişi?!
— Tu ai fost închis? Întrebă Ghiţă tulburat.
— Da! Furaserăm nişte cai, Lică şi eu, şi ne-au dat de urmă; au împuşcat pe Lică la picior, căci altfel nu ne dădeam prinşi.
— Vasăzică, tu ai fost prins o dată? Grăi Ghiţă încă o dată.
— Ce dracu! Strigă Pintea râzând, aş fi oare ceea ce sunt, dacă n-aş fi dovedit că ştiu toate potecile şi toate apucăturile tovarăşilor mei de mai nainte? Dar ce vrei să-ţi spun despre Lică?
Ghiţă-şi pierduse rostul şi începu a se teme de omul la care ţinuse atât de mult mai nainte.
— Voiam să te întreb, zise el cam cu jumătate de gură, dacă Lică are slăbiciune pentru muieri.
— Pentru muieri? Răspunse Pintea. Pentru nimic. Nu-i vorbă, îl apucă din când în când, dar slăbiciune nu are. El are o slăbiciune, una singură: să facă, să se laude, să ţie lumea de frică şi cu toate aceste să râdă şi de dracul şi de mumă-sa. Să râdă de noi, Ghiţă, de noi, urmă el mai aprins; dar, Ghiţă, sunt de treizeci şi opt de ani: mă spânzur dacă împlinesc patruzeci fără ca să-i arăt că mai sunt şi alţii mai şi mai decât dânsul! Mi-a făcut una pe care n-am să i-o uit toată viaţa.
— Atunci înţeleg! Grăi cârciumarul încălzindu-se din nou. Ieri îmi zicea să-i aduc o slujnică la cârciumă, ca să-i pun adică om de pândă în casa mea!
Şi acum Ghiţă alegea în el vorbele cu care să-i facă lui Pintea împărtăşire despre cele petrecute între el şi Lică şi stătea la luptă cu sine dacă nu ar fi poate mai bine să tacă.
— Pentru că trebuie să ştii, urmă el cam cu jumătate de gură, Lică a umblat mult după mine…

— Stai! Strigă Pintea tăindu-i vorba. Adă-i una. Lasă-mă să ţi-o aleg eu, şi grija mea de dânsa!

— Bine, grăi Ghiţă, dacă socoteşti tu…

— Dar acu nu mai pierdem vremea: cine-a fost ieri pe aici?

— Pinteo, nu mă întreba, că nu pot să-ţi răspund.

— Stai să ne înţelegem, grăi Pintea mâhnit. Dintre două, una: ori vorbeşti cu mine pe faţă, ori mă laşi dracului! Înţeleg să nu le spui altora, dar mie?

— Ţie ţi-aş spune, răspunse Ghiţă, dar dacă îţi spun ţie, spun la toată lumea, fiindcă tu eşti dator să le spui şi altora. Uite! Întreabă-i pe drumeţi, întreabă-l pe slugă, sileşte-l să-ţi spună, dar nu te mira dacă-l voi alunga de la casa mea.

— Te înţeleg, zise Pintea mai dumerit. Să fie precum zici tu. Ştii tu de pielea cui e vorba? Astă-noapte l-au călcat doi inşi pe jidovul, l-au bătut, de anevoie se mai pune în picioare, şi-au luat, după cum spune el, peste – Dumnezeu ştie câţi bani de la dânsul.

Ghiţă parcă nu înţelegea bine.

— Pe care jidov, întrebă el, pe arândaşul?

— Da! Pe arândaşul. Treaba asta nu putea s-o facă altul decât Lică. El are obiceiul de a se pune cu puţini la cale, pentru ca să se ştie mai adăpostit de prostia altora.

Ghiţă nu se mai îndoia că acei doi au fost Săilă şi Buză-Ruptă, care plecaseră ieri seară spre Ineu; însă el nu putea vorbi.

— Lică nu putea să fie, zise el hotărât. Pe el îl cunoaşte arândaşul.

— Apoi da! Răspunse Pintea, tocmai. Erau cu feţele acoperite, şi arândaşul zice că i se părea ca şi când ar fi fost Lică.

— Ei bine, nu se poate! Grăi Ghiţă îndărătnicit. Lică a dormit astănoapte aici, în casa mea, şi n-a plecat decât abia acum.

Pintea stete câtva timp pe gânduri.

— Când a venit? Întrebă el.

— Ieri pe la amiazăzi.

— Cu cine a stat?

— Va să afli de la slugi. Se poate că el a pus treaba la cale; eu am cuvinte să o cred asta.

— Ferească Dumnezeu! Grăi Pintea ridicându-se. Un lucru să ştii şi să-l ţii totdeauna minte: Lică nu se bizuie niciodată pe alţii. Pune caii şi-ţi ia slugile, ca să vii cu mine. Ceilalţi doi rămân aici.

VIII.

Ana rămase cu inima încleştată când Ghiţă îi spuse că trebuie să plece cu Pintea şi cu slugile la Ineu. Deşi vedea însă din faţa lui că e ceva neobicinuit la mijloc, ea se mai linişti când se gândi că Pintea e omul lui Ghiţă, ba parcă numai acum înţelegea pentru ce Ghiţă şi-a dat silinţa să se pună bine cu Pintea, şi-i părea bine că pleacă tocmai cu dânsul.

Dar inima, cu toate aceste, îi bătea mai tare decât de obicei şi temerile ce se deşteptaseră peste noapte în sufletul ei nu mai slăbeau.

— Maică! Îi zise ea într-un târziu bătrânei. Cum ţi se par lucrurile aici la noi la cârciumă?

— Cum mi se par? Răspunse bătrâna. Le vezi şi tu ca mine. Merg bine.

— Da, merg bine aici în cârciumă, urmă nevasta; dar la noi în casă? Nu-l vezi tu pe Ghiţă că e mereu pe gânduri, că nu se mai dă în vorbă cu noi? Nu vezi tu că de câtva timp parcă nu mai suntem nevastă şi bărbat?

— Aşa sunt vremile, grăi bătrâna. Ghiţă e om harnic şi sârguitor şi aşa se gândeşte mereu ca să adune ceva pentru casa lui. Are şi el, ca tot omul, o slăbiciune: îi râde inima când îşi vede sporul. E bună slăbiciunea asta şi nu trebuie să te mâhneşti pentru ea: rabdă, că de folosul tău rabzi, şi nici nu ai prea mult de răbdat.

— Bine, maică, zise Ana, dar dacă el ar începe să caute câştig nelegiuit? E vorba şi de noi; ar trebui să ne spună şi nouă ce face.

Bătrâna stete câtva timp pe gânduri, apoi grăi întristată:

— Nu ştiu, fata mea, şi nici nu caut să-mi dau seama. E multă nenorocire în lume şi oamenii şi-o împart între dânşii: dacă ţi-a căzut o parte mare, şi bătaie de cap, şi sfat, şi bogăţie, şi mărirea lumească, toate sunt în zadar.

Ana stătea dusă în gânduri, când auziră zuruitul unei trăsuri boiereşti cu trei cai şi cu fecior pe capră.

Ghiţă nefiind acasă, Ana şi bătrâna ieşiră să primească pe cei veniţi. Afară ploua ca din ciur. După ce feciorul sări de pe capră şi deschise uşa cu geamuri a trăsurii, se ivi o doamnă ca de douăzeci şi opt de ani, înaltă, cu obrajii plini, cu ochii mari albaştri şi cu părul auriu, îmbrăcată de sus până jos în negru şi de mână cu un copil ca de cinci ani, slab şi bolnăvicios.

Ea îi făcu un semn feciorului, trecu iute sub cerdac, apoi privi la Ana, ca şi când ar voi s-o întrebe unde-şi poate găsi un adăpost mai retras.

Ana o duse în odaia de lângă cârciumă.

— Dar frumoasă e, bat-o s-o bată! Grăi bătrâna plecând în urma lor. În clipa când erau să intre în odaie, străbătu un fulger printre nori şi căzu un tunet puternic, de care se cutremură toată valea.

— Vai de mine! Strigă drumeaţa oprindu-se speriată în prag, închideţi ferestrele, că ne trăsneşte pe toţi aici în cârciumă.

— E minunea lui Dumnezeu, acu toamna, grăi bătrâna făcându-şi cruce şi grăbind să închidă ferestrele. Dar nu vă temeţi, domnişoară: Dumnezeu nu-l loveşte decât pe acela pe care vrea să-l pedepsească.

— Da, Dumnezeu, grăi drumeaţa, aşa, pentru dânsa, totdeauna Dumnezeu şi numai el.

— Poftiţi ceva? O întrebă Ana, după ce ea se aşează.

— Să stea ploaia, ca să pot pleca mai departe, îi răspunse asta cam peste umăr.

Ana se retrase şi închise uşa în urma sa. În vremea aceasta, vizitiul deshămase caii şi-i dusese la grajd, iară feciorul se retrăsese sub cerdac, unde stătea rezemat de un

stâlp şi privind din când în când la jandarmii care şedeau în cârciumă.

— E foarte tristă, grăi Ana apropiindu-se de dânsul. El se îndreptă şi curăţi mâneca, pe care se rezemase cu mâna, apoi răspunse:

— Da, e tristă.

— Unde mergeţi? Întrebă cârciumăriţa.

— Nu ştiu, grăi feciorul privind mai cu dinadins în faţa ei, ca să vadă dacă-i poate vorbi. La Ineu, pare-mi-se. N-am mai umblat pe aici. Pe aici sunt pădurile cu turme de porci?

— Da, îi răspunse Ana, în toate părţile cât vezi cu ochii. Are turme?

— Aşa se zice, grăi feciorul dând din umeri.

— Dar pe cine jeleşte?

— Pe bărbatu-său. S-a împuşcat acu trei săptămâni.

— S-a împuşcat?! Strigă Ana speriată. Pentru ce?

— Nu ştiu, răspunse feciorul, dând iar din umeri. D-ta înţelegi, adause apoi peste puţin depărtându-se, că asta nu e moarte firească şi că trebuie să fie o taină la mijloc.

— Sărmana femeie! Grăi Ana înduioşată. Pe când Ana îi povestea bătrânei cele ce aflase despre drumeaţa cea frumoasă, se întoarse şi vizitiul de la grajd şi se puse pe laiţa de sub cerdac.

— Le dau dracului toate, şi cai, şi căruţă, şi stăpână, zise el amărât. Îmi vine s-o las aici în pustietate şi să mă duc pe ici încolo.

— Taci, măi, că te aude! Îi zise feciorul trăgând cu ochiul şi destul de tare pentru ca stăpâna să-l poată auzi, cum trebuia să-l audă şi pe vizitiu. Fii cuminte, urmă apoi mai încet, şi se aşează în faţă cu el. Nu ştii tu că de câte ori venim pe la Ineu, ne întoarcem încărcaţi ca stupul?

— Ai vorbit cu cârciumăriţa? Întrebă vizitiul.

— Aş! Ţi-ai găsit omul! Răspunse feciorul. Asta nu-ţi încarcă socoteala. Lasă, că am eu omul meu la Ineu, unde stăm cu stăpâna.

— Dacă i-ar da Dumnezeu Sămădăului un gând bun… Grăi vizitiul; să ne mai amâne până duminică cel puţin.

Feciorul trase iar cu ochiul, drept semn că acuma va şti să o pună şi aceasta la cale, apoi ei rămaseră tăcuţi faţă-n faţă, privind ţintă unul la altul, ca şi când fiecare ar avea să-i spună celuilalt ceva, dar stă pe gânduri şi nu află vorba potrivită ori nu cutează să se dea fără şovăire pe faţă.

— La ce te gândeşti tu acum? Întrebă vizitiul într-un târziu.

— Hm! Îi răspunse feciorul zâmbind pe sub mustaţă. Pare-mi-se că tot la ceea la ce te gândeşti şi tu. Dar ce ne pasă nouă?! Urmă el, peste puţin, mai deschis. Nu-i aşa?! Ce-ţi pasă ţie?! Ce-mi pasă mie?! Un lucru ştiu: că de câte ori venim la Ineu, ne întoarcem cu bani, cu bani mulţi.

— Dar eu tot aş vrea să ştiu de unde ia stăpâna noastră banii, îi întâmpină vizitiul, pentru că, drept să-ţi spun, eu nu cred să aibă ea tocmai atâtea turme, pentru câte ia banii.

— Nici eu nu ştiu, grăi feciorul, privind cam îngrijat împrejur.

— Nici eu nu ştiu, adăugă apoi mai încet şi plecându-se spre masă, dar de când cu moartea stăpânului parcă bănuiesc un lucru. Uite! Eu numai acum încep să înţeleg. Tu ştii că de Sămădăul se vorbesc multe. Bine! De câte ori ne întoarcem de la Ineu, ea pleacă peste câteva zile în sus, în Ţara Nemţească. Apoi lanţul de aur, pentru care erau să-l închidă pe stăpânul nostru, dacă nu se împuşca, îl ţin minte de când fuseserăm în rândul trecut la Ineu.

— Adică tu crezi că Sămădăul fură şi ea vinde, grăi vizitiul cu îndoială.

— Nu cred; îţi spusesei că parcă mi-ar veni să bănuiesc. Să vedem de aci înainte. Las' pe mine! Zic, las' pe mine, căci dac-ar fi să fie, ne-a văzut Dumnezeu pe amândoi, şi pe mine, şi pe tine.

— Cum adică?

— Las' pe mine! Răspunse feciorul sărind în picioare ca să primească poruncile stăpânei, care ieşise sub cerdac spre a

vedea dacă ploaia n-a mai slăbit, cel puţin, căci de vreme bună parcă nu mai era nădejde.

Nerăbdătoare cum era, ea dete poruncă să prindă caii, căci nu voia să mâie peste noapte la cârciumă, şi să-i prindă cât mai neîntârziat, ca să n-o apuce noaptea pe drum.

Feciorul şi vizitiul începură să facă gură că nu pot pleca pe astfel de vreme, că omoară caii, că e greu pentru dânşii, că drumul e rău; însă hotărârea ei era nestrămutată. În zadar o sfătui şi Ana să rămâie peste noapte la cârciumă şi să nu se teamă, deoarece în curând are să sosească şi Ghiţă, ba sunt chiar şi jandarmi la cârciumă.

— Noi nu ştim cât stăm aci, grăi unul dintre jandarmi; dar tot e bine să mâneţi aici; sunt aproape două ceasuri şi, cum e drumul, anevoie mai sosiţi cu ziua la Ineu, iară locurile sunt rele.

— Ce să vă plătesc ca să veniţi cu mine? Întrebă ea.

— Nu putem, răspunse jandarmul. Trebuie să stăm aici până ce nu ne va veni altă poruncă.

— Puneţi caii! Strigă drumeaţa îndărătnicită. Voi ştiţi că nu cer nimic degeaba de la voi, adause apoi peste puţin şi, aruncând o bucată de hârtie pe masă, ceru socoteala.

Ana luă hârtia, privi nedumerită la ea, apoi întrebă cam sfiită:

— Nu s-ar putea să-mi daţi alta? Lipseşte un colţ, şi eu nu prea mă pricep la bani.

Drumeaţa scoase zâmbind o pungă mare şi plină de hârtii noinouţe, luă una dintre ele şi i-o dete, apoi se găti de plecare.

Ana privi înduioşată în urma ei. Vederea acestei nenorocite îi dăduse liniştea pierdută, dimpreună cu simţământul de încredere al omului care se simte mai norocos decât alţii. De când Ghiţă plecase, ea era cuprinsă de fel de fel de temeri. Nu ştia nimic despre cele petrecute la casa arândaşului, căci Ghiţă nu avuse timp să-i vorbească, iar jandarmii nu aveau voie să se deie pe faţă, ca unii care stăteau să păzească casa: cu toate aceste, după cele

petrecute peste noapte la cârciumă şi după plecarea grabnică a lui Ghiţă, ea nu se mai îndoia că e la mijloc ceva ce poate să pună capul lui Ghiţă în primejdie. Din când în când iar îşi schimba gândurile! Îi părea peste putinţă ca Ghiţă să se amestece în treburi rele. Nu! Îşi zicea ea, Ghiţă e om drept şi blând la fire, dar e om cu minte şi nu voieşte nici să audă, nici să vadă, nici să ştie nimic, nu voieşte să aţâţe mânia oamenilor răi. De când aflase despre soarta drumeţei, gândul acesta bun nu o mai părăsea şi îl aştepta cu nerăbdare pe Ghiţă, ca să-l mângâie prin o vorbă bună.

Câtva timp după plecarea trăsurii ploaia mai îngădui şi începu să bată vântul, iar înspre Bihor ceaţa din când în când se mai rărea şi cerul parcă era să se mai lumineze.

— Dă, Doamne, să se mai însenineze! Grăi Ana, care stătea înaintea cârciumii, privind când în calea soţu-său, când înspre norii care treceau repede pe deasupra văii înspre apus.

Dar timpul trecea şi căruţa lui Ghiţă tot nu se mai ivea în culmea dealului, pe drumul pustiu, iară Ana tot mai mult se lăsa în voia presimţirilor ei.

IX.

Plecând cu Pintea şi cu slugile la Ineu, Ghiţă avu pe drum destul timp să se gândească la strâmtorările sale.

El nu se mai îndoia că oamenii cu feţele acoperite, care îl călcaseră pe arândaşul, nu erau alţii decât Buză-Ruptă şi Săilă Boarul. Erau doi oameni cu care nu avuse nici o daraveră mai nainte şi pe care nu i-a văzut niciodată în viaţa sa; însă ei petrecuseră mai multe ceasuri cu dânsul şi plecaseră de-a dreptul de la cârciuma lui ca să-l calce pe arândaşul, şi asta putea să dea loc la bănuieli. Mai multă grijă îi făcea lui Ghiţă un alt lucru: se temea ca nu cumva să se dovedească ceva asupra lui Lică. Înaintea judecătorului, faţă în faţă cu crucea şi cu lumânările aprinse, el nu putea tăgădui c-a avut daraveri cu Lică şi trebuia să spună toate cele petrecute, şi din două una: ori Lică ajungea să fie dovedit şi pus la pedeapsă, şi atunci nici el, Ghiţă, ca om

însoţit cu un făcător de rele, nu putea să scape cu obrazul curat, ori Lică scăpa, şi atunci Ghiţă trebuia să se teamă de răzbunarea lui. Cu cât mai mult se apropia dar de Ineu Ghiţă, cu atât mai puţin se gândea la cele petrecute peste noapte. Era vorba de el însuşi; făcuse fie la strâmtoare, fie din slăbiciune, lucruri care puteau să dea loc la bănuieli grele; nu se simţea cu desăvârşire nevinovat şi se temea ca nu cumva să se dea astă dată pe faţă şi vina lui. Dac-ar fi fost un om mai cu inimă deschisă, el i-ar fi vorbit lui Pintea fără şovăire şi l-ar fi rugat să potrivească lucrurile pe cât era cu putinţă aşa ca să nu iasă la iveală daraverile sale cu Lică; simţea însă că s-ar strica cu Pintea, care-l ura din toată inima pe Lică, dacă i-ar vorbi acum despre aceasta. Se mustra dar că nu a făcut-o pe când erau singuri, încât îi putea vorbi în tihnă şi i le putea spune toate din fir în păr, ca să nu-l mai lase în nedumerire asupra purtărilor sale faţă cu Lică.

După ce intrară în Ineu, Ghiţă începu să schimbe la feţe. Îi era greu că tocmai acum, după cele petrecute peste noapte la casa arândaşului, oamenii îl vedeau în căruţă cu un jandarm. Dacă s-ar fi simţit nevinovat, el s-ar fi mângâiat cu gândul că, mai curând ori mai târziu, i se va dovedi nevinovăţia şi vor rămânea de ruşine toţi aceia care îl cârtesc acum şi se ivesc pe la portiţe, ca să-l vadă în strâmtorarea lui; această mângâiere însă el o pierduse de mult.

Ei traseră la cazarma de jandarmi. Pe când slugile deshămau caii, oamenii începură a se aduna în partea cazărmii, ca să vadă cele ce se petrec, şi precum oamenii se adunau, Ghiţă simţea că i se împăienjenesc ochii.

— Aş vrea să-ţi grăiesc o vorbă! Îi zise el lui Pintea. Pintea, care de la Moara cu noroc până aici abia grăise câteva cuvinte, privi lung la el.

— Atât ar mai trebui, răspunse apoi, după ce slugile se mai depărtară; nu mai rămâne decât să ne vadă cineva vorbind în taină. Fii om cu inimă şi te lasă pe mine!

E greu, e foarte greu când ai voi să-i grăieşti cuiva o vorbă, care-ţi vine din fundul inimii, şi nu poţi; e însă mai greu când simţi că numai această vorbă poate să alunge gândul rău pe care şi-l face despre tine un om la care ţii; greutatea aceasta o simţi Ghiţă întreagă când îl văzu pe Pintea depărtându-se. El se trase, mai mult purtat de o pornire firească decât dinadins, la o parte, ca să nu-l mai vadă oamenii adunaţi la poartă, apoi rămase sub zidul cazărmii, o casă lungă, veche şi cu acoperământul înalt ce stătea la dreapta curţii împrejmuite cu zid netencuit.

„Da, îşi zise el într-un târziu, sunt un om fără de suflet: n-aş fi trebuit eu să plec şi fără de a o fi întrebat ce are să-mi spună.”

Pe când el stătea aici, Pintea, care se ţinu de vorbă, îl luă înainte de toate pe Laie şi-l duse înaintea comisarului, un om înalt şi uscăţiv, cu mustaţa lungă şi răsucită, neastâmpărat şi cam aspru la vorbă.

Laie, biet, nu ştia de ce e vorba; însă îi fusese destul să privească o dată în faţa stăpânului său, pentru ca să simtă că e vreo primejdie la mijloc; văzându-se dar faţă în faţă cu comisarul, el începu să tremure şi să spună că el nu ştie nimic, fiindcă are de lucru la grajd, iară seara se culcă devreme. Atât era destul pentru ca comisarul să se simtă întărit în bănuielile sale şi să-l ia mai de scurt. Astfel, Laie mărturisi, cu inima încleştată, că într-o duminică Lică Sămădăul, venind cu doi tovarăşi la Moara cu noroc, l-a deşteptat cu ghionturi din somn, că în urmă stăpânu-său l-a trimis la popa din Fundureni, dar el nu s-a dus, ci s-a ascuns într-un crâng; cu toate aceste, câteva zile în urmă, ducându-se pe vale în sus, ca să aducă vacile de la iarbă, s-a întâlnit cu Lică şi cu Răuţ, care l-au luat între bâte şi i-au zis că-i sfarmă oasele dacă va mai îndrăzni să stea de pândă. De atunci s-a ferit de Lică şi de oamenii lui, care nu l-au întrebat niciodată nimic şi cărora nu le-a spus nimic.

Auzind aceste mărturisiri, Pintea-şi încreţi sprâncenele. Îl cunoştea destul de bine pe Lică pentru ca să ştie că el nu a

venit în duminica aceea degeaba la Moara cu noroc; însă el nu se putea lăsa pe mărturisirile deşirate ale lui Laie.

Comisarul, ca om mai pripit, era, dimpotrivă, încredinţat că a dat de urma unei fapte ascunse până acum; aducându-i-se dar Marţi, începu să-l întrebe, înainte de toate, asupra acestei fapte.

Marţi, care intră mai nesfiit, nu ştia nimic despre cele petrecute atunci, duminică, însă, din mărturisirile lui, comisarul află că Ghiţă are o verigă de sârmă, pe care sunt înşirate semnele turmelor lui Lică, de la care a primit în mai multe rânduri porci, şi că luni, ca ieri, Lică a stat cu Răuţ, cu Buză-Ruptă, cu Săilă Boarul şi cu Ghiţă la cârciumă, că au vorbit cam în taină despre arândaşul şi că în amurgul serii BuzăRuptă şi cu Săilă au plecat spre Ineu, Răuţ a luat-o pe vale în sus la pădure, iară Lică a rămas până dimineaţa la cârciumă. Târziu apoi, cam pe la miezul nopţii, s-au mişcat câinii, şi aşa el, Marţi, a ieşit afară, şi, văzând un om şi o muiere, a întrebat cine-i. Răuţ a răspuns atunci: „Oameni buni!” De cu zori însă el iar s-a deşteptat, fiindcă iar se mişcau câinii: a ieşit şi a văzut că Răuţ se duce cu muierea aceea.

Acu Pintea ştia destul. La început el se tulbură. Carevasăzică, Ghiţă era oarecum tovarăşul lui Lică: el îi păstra semnele turmelor, primea daruri de la dânsul, era înţeles cu Săilă şi Buză-Ruptă, care păreau a fi venit la Ineu ca să-l calce pe arândaş. Comisarul ar fi dorit să fie cineva de faţă, ca să i se poată lăuda cum, în mai puţin decât douăzeci şi patru de ceasuri, a dat de urma făcătorilor de rele. Pintea însă, ca om zăcaş ce era, îşi lăsa totdeauna vreme şi cu atât mai puţin putea să se pripească acum, când era vorba de nişte lucruri pe care nu-i venea să le creadă. Îl socotea pe Ghiţă om cinstit şi vrăjmaş lui Lică, şi chiar acum, după cele ce aflase, ar fi fost gata să-şi bage mâna în foc pentru dânsul: nu putea el să-şi schimbe aşa deodată părerea; îi era ruşine să-şi facă mărturisirea că s-a înşelat aşa de straşnic şi, în cele din urmă, ţinea atât de

mult la Ghiţă, încât îl durea inima să piardă buna părere pe care şi-o făcuse despre dânsul. Însă tocmai pentru aceea era mai chibzuit decât totdeauna, căci el nu auzise numai singur mărturisirile lui Marţi, şi un glas tainic îi şoptea mereu: „Şi dacă totuşi te-ai înşela?! Şi dacă totuşi ai rămânea de ruşine?!” El nu se pripi dar, ci-l rugă numai pe comisar să-l ţină prins pe Marţi.

— Mie nu prea îmi vine să le cred toate câte ne-a mărturisit, zise el. Lică nu se bizuie pe nimeni, nu se dă aşa lesne de gol, nu se lasă în daraveri cu nişte oameni precum îl ştie toată lumea pe cârciumarul de la Moara cu noroc. Nu-i vorbă, trebuie să fie ceva la mijloc, dară lasă-l pe mâna mea, că scot eu adevărul din el.

Ieşind apoi ca să-l cheme pe Ghiţă, care petrecuse tot timpul acesta cuprins de un viu neastâmpăr, el îi zise încet:

— Bagă de seamă că, precum stau lucrurile, nu vei putea să te mai întorci acasă decât pe bună chezăşie.

Ghiţă rămase ca trăsnit din senin.

— Adică tocmai tu mi-o faci mie asta! Zise el cu glasul înăbuşit de năvala sângelui.

— Fii cuminte! Îl întâmpină căprarul. Tu vezi că n-am încotro. „N-am încotro!” Aceasta e o vorbă pe care de obicei n-o înţelege decât acela care o grăieşte, căci numai rar se întâmplă ca un om să înţeleagă strâmtorarea în care se află alţii.

— Bine! Zise dar Ghiţă, şi-şi ridică capul cu îndărătnicie, ca omul care îşi adună toate puterile şi se simte destul de tare spre a nu mai căuta ajutor la alţii.

— D-ta eşti prieten cu Lică Sămădăul? Îl întrebă comisarul cam aspru, după ce află de la dânsul că Lică a petrecut ca ieri, cu Săilă şi cu ceilalţi la cârciumă.

Ghiţă se aştepta la această întrebare; cu toate aceste, ea îi luă parcă pământul de sub picioare. Dar trebuia să răspundă fără de întârziere.

— Prieten, zise el, tocmai prieten n-aş putea zice că-i sunt; cel puţin el nu îmi este prieten; e însă un om ce are multe

daraveri pe drumuri, trece des pe la cârciumă, un om cu care nu aş voi să mă stric.

— Aşa! Nu ai voi să te strici! Grăi cam în bătaie de joc comisarul, care numaidecât simţi că aceasta e întrebarea cu care se poate să-l scoată din sărite pe Ghiţă. Dar ce folos ai d-ta din aceea dacă nu te strici cu el?

— Foloase nu prea am, răspunse cârciumarul, dară veţi înţelege că s-ar putea să am pagube dacă m-aş strica. Apoi, adăugă el mai cu jumătate de gură, omul bea, mănâncă, el şi oamenii lui, iară eu m-am pus ca cârciumar pentru asemenea oameni, la marginea drumului.

— Se înţelege, urmă comisarul apăsând asupra vorbelor, el plăteşte bine.

— Da, răspunse Ghiţă, începând a se tulbura. Dacă nu are bani, îmi dă porci.

— Vasăzică porci îţi dă? Grăi acum comisarul apropiindu-se de dânsul. D-ta ştii că Lică Sămădăul e om bănuit: de unde ştii dacă porcii pe care ţi-i dă nu cumva sunt de furat?

Pe Ghiţă începură să-l treacă sudorile reci. Îi părea un lucru nedrept să fie silit a se destăinui faţă cu un om pe care nu-l mai văzuse niciodată în viaţa sa, când era de faţă şi Pintea, prietenul său, cu care se stricase tocmai fiindcă-l lăsase în nedumerire asupra daraverii sale cu Lică. Dar şi astă dată trebuia să răspundă şi să spună adevărul, căci nu ştia ce va răspunde Lică la vremea lui.

— Am toate semnele turmelor lui Lică tăiate în bucăţi de piele şi înşirate pe o verigă de sârmă; mi le-a dat el însuşi, grăi Ghiţă mai liniştit.

— Aşa! Zise iar comisarul, ţi-a dat semnele turmelor sale. Şi nu ţi s-a întâmplat niciodată ca el să-ţi dea porci care nu purtau niciunul din acele semne?

— Da! Răspunse Ghiţă hotărât, ca omul care-şi aprinde casa în cap, apoi aruncă o privire la Pintea, ca şi când ar voi să-i zică: „Asta ţi-o spun ţie!”

Comisarul îşi pierdu răbdarea în faţă cu liniştea lui Ghiţă.

— Nu ştii d-ta, îi zise el aprins, că numai hoţ cu hoţ se însoţeşte şi că legea îl pedepseşte pe acela care primeşte lucruri de furat?

Ghiţă privi din nou la Pintea şi, văzând mânia ce se oglindea în ochii lui mari şi în sprâncenele-i încreţite, îşi ridică capul şi îşi potrivi hainele pe trup, în vreme ce vinele de la tâmple din ce în ce i se umflară.

— Domnule comisar, zise el aşezat, nu te încrunta la mine, că n-ai pentru ce. Aşa este, am primit semnele turmelor lui Lică pentru ca să-i pot spune dacă trec porci furaţi din turmele lui pe la cârciumă, ba când mi-a dat porci, pe care puteam să-i bănuiesc, n-am venit aici să vă spun d-voastre. Dar să nu-mi arunci mie vorba asta, urmă el luându-şi avânt, căci, dacă-i aşa, eu trebuie să v-o arunc d-voastre! Dacă nu ştiţi să curăţiţi drumurile de oameni răi, cum îl credeţi pe Lică, atunci rămâneţi cel puţin drepţi şi nu-i năpăstuiţi pe aceia pe care tot d-voastre îi lăsaţi în strâmtorare!

Îi părea rău lui Ghiţă că grăieşte aceste cuvinte şi, chiar atunci când le rostea, se mustra pentru ele, căci ştia că-l vor umplea pe comisar de mânie; însă el nu se putea stăpâni, trebuia să dea odată pe faţă gândurile pe care le purtase atâta vreme în inima sa, trebuia mai ales acum, când era de faţă şi Pintea, pe care nu voia să-l mai lase în nedumerire.

Dar Pintea era cu toate acestea nedumerit, căci el nu aflase tot ce trebuia să afle, şi le aflase chiar şi aceste puţine numai acum, ca din întâmplare, numai pe când Ghiţă era strâmtorat, iară nu mai nainte, pe când se aflau singuri.

Cât pentru comisar, el se făcu roşu ca şi racul şi era o clipă în care ar fi fost în stare să ridice mâna şi să dea în Ghiţă; însă el simţea că de aici înainte îl ţine strâns pe Ghiţă şi se poate juca cu el, cum pisica se joacă cu şoarecele.

— Înţeleg, zise el dar, stăpânindu-se. Nu te-ai întovărăşit cu Lică decât de strâmtorare. Mie prea puţin îmi pasă de ce te-ai întovărăşit: destul că ştiu că trebuie să te pun în rând cu el. A stat Lică toată noaptea singur?

— Nu, răspunse cârciumarul adunându-şi din nou puterile. Puţin după ce s-a înserat a venit la el un om cu o muiere.

— Puţin după ce s-a înserat? Dă-ţi bine seama: nu cumva era mai spre miezul nopţii?

— Tocmai mă culcasem, răspunse Ghiţă cam tulburat.

— Tocmai te culcaseşi? Grăi comisarul. Eu nu ştiu când ai d-ta obiceiul să te culci. Dar să fie aşa. Cine era omul acela?

— Nu ştiu.

— Nu cumva era Răuţ, tot Răuţ, care plecase de cu seară?

— Nu! Răspunse Ghiţă hotărât.

— Ei bine! Urmă comisarul nerăbdător. Au stat, omul cu muierea, până dimineaţa la Lică?

— Nu, răspunse iar Ghiţă. Au plecat iar peste puţin.

— Peste puţin? O ţii bine minte aceasta! Nu cumva era în zori de zi?

— Tocmai aţipisem! Grăi Ghiţă cam speriat. Câtva timp ei steteră toţi trei nedumeriţi, ca şi când ar fi auzind undeva ceva şi ar voi să-şi dea seama ce era ceea ce auziseră, şi unde, şi cum. Ghiţă, care nu ştia nimic despre mărturisirile lui Marţi, nu înţelegea unde bate comisarul cu întrebările lui, iar Pintea şi comisarul, văzând mărturisirile celor doi oameni luaţi la cercetare, îşi dădeau silinţă să se dumerească asupra lor. Comisarul, care din mărturisirea lui Marţi îşi făcuse gândul că Buză-Ruptă şi Săilă au călcat de cu seară pe arândaşul, iară spre miază-noapte Răuţ a venit să-l vestească pe Lică despre cele petrecute şi să-i aducă poate o parte din lucrurile răpite, credea că Ghiţă spune dinadins un neadevăr; el făcu dar câţiva paşi înainte, privi aspru în ochii lui Ghiţă şi întrebă:

— Carevasăzică, omul care a venit cu femeia nu era Răuţ; el a venit numaidecât seara, cum am zice, chiar pe timpul când arândaşul fusese călcat, şi a plecat peste puţin?

Pintea făcu un pas înainte, ca să-i cadă mai în faţă lui Ghiţă, îşi trase cu mâna peste faţă şi încreţi sprâncenele. „Dacă-i aşa, îşi zise el, atunci Lică a plecat, l-a călcat pe arândaşul şi iar s-a întors la cârciumă, iară Ghiţă e

năpăstuit.” Purtat de acest gând, el privi drept în faţa lui Ghiţă şi-i făcu semn să zică da.

— Nu pot să jur, răspunse Ghiţă, cu toate că nu-i scăpase acest semn. Stăteam la fereastră şi poate că n-am auzit şi n-am văzut bine. Poate că era Răuţ. Apoi, aţipisem mai nainte de a fi plecat ei şi nu pot să-mi dau seama de timpul care a trecut la mijloc.

— D-ta ai vorbit cu Lică şi cu ceilalţi despre arândaş? Grăi comisarul stăruitor.

— Da! Răspunse Ghiţă, cam scos din sărite prin această trecere neaşteptată de la un lucru la altul, însă numai cu Lică singur, care m-a întrebat când vine arândaşul, fiindcă ar fi având, precum zicea, o vorbă cu dânsul.

— Numai atât?

— Numai.

— A mai auzit cineva?

— Nu cred, răspunse Ghiţă strâmtorat. Mă luase la o parte.

— Apoi, dacă nu aveaţi altă de vorbit, grăi comisarul zâmbind, ce nevoie aveaţi să vorbiţi în taină?

Ghiţă dete tulburat din umeri. Pintea nu se mai putu stăpâni. El înţelegea pentru ce Lică a vorbit în taină şi cu toate aceste destul de tare, pentru ca şi alţii să-l audă.

— Nu cumva, zise el apăsând asupra fiecăreia dintre vorbe, Sămădăul a vorbit aşa pentru ca să te pună la bănuială dacă se va fi dovedind că el a călcat pe arândaşul?

Pe Ghiţă-l trecură o dată fiorii.

— Asta nu e cu putinţă! Zise el înecat de năvala sângelui. Nu se poate! Şopti apoi cu glasul pierit al omului ce-şi apără viaţa. Nu pot să dovedesc că atât am vorbit cu Lică şi numai atât, cât vă spusei; dar pot să jur pe pâine şi sare, pe cruce şi pe sfânta evanghelie că n-am vorbit mai mult, pot să jur, adause deznădăjduit, că Lică a stat toată noaptea la cârciumă.

— O vom descurca noi şi asta, ca să vezi că ştim să curăţim drumurile de oameni răi! Grăi comisarul mulţumit de

capătul la care a ajuns, în vreme ce Pintea îşi muşca buzele şi-şi rupea unghiile de la degete, iară Ghiţă şedea descordat în faţa lor.

După cum spusese Pintea de mai nainte, Ghiţă nu putu să se întoarcă acasă decât ca om lăsat pe chezăşie.

Plecând să-şi caute oameni de chezăşie, el simţi că îi slăbesc deodată toate puterile; privirile oamenilor cu care se-ntâlnea pe drum îl ardeau parcă, şi aşa mergea drept înainte, fără de a mai îndrăzni să-şi ridice ochii de la pământ ori să privească în lături.

Cel dintâi la care se duse, cumnatu-său Andrei, fratele Anei, fiind un om nemaiumblat în asemenea treburi, se cam codi când află de ce e vorba. Aceasta-l făcu pe Ghiţă şi mai nehotărât. Mergând la popa, un văr al său, ca să-l roage şi pe acesta, el se opri mai adeseori în cale şi, dacă nu ar fi trebuit să se gândească la Ana şi la gospodăria sa, el s-ar fi dat chiar de pe acum prins, ca să nu se mai pună în sarcina altora. Popa primi bucuros să-i fie om de chezăşie, ba îl şi îmbărbătă, spunându-i să nu se mai teamă de nimic, dacă se simte nevinovat; însă în acelaşi timp îi da sfaturi bune şi-l mustra pentru că s-a dus la Moara cu noroc.

Popa îi făcu totodată şi hârtia de chezăşie, pe care trebuia să o dea comisarului înainte de a pleca, şi astfel, cam pe la 4 ceasuri dupăamiazăzi, Ghiţă putu să-şi pună caii la căruţă şi să plece.

Dar când era să plece dimpreună cu Laie, îi veni o femeie înaltă şi smeadă, cu buzele subţiri şi cu ochii mici, neastâmpăraţi, şi-l vesti să mai aştepte, fiindcă vine şi Pintea căprarul. Această femeie, îmbrăcată pe jumătate ţărăneşte, era Uţa, slujnica pe care o căutase Pintea după înţelegerea ce avuseseră de dimineaţă.

— Bine, grăi Ghiţă, am mare trebuinţă de o slujnică, dar nu tocmai acum; am să vin în zilele aceste să te iau. Dar, adăugă el peste puţin, mai stai pe aci până ce vine căprarul, ca să văd cum v-aţi înţeles.

Singur nu-şi dădea seama pentru ce, dar era hotărât să nu o ia chiar acum cu dânsul; însă după ce Pintea veni şi zise scurt: „Iacă, ţi-am adus şi slujnică”, el nu mai îndrăzni să zică nimic, ci-şi călcă pe inimă, deşi parcă simţea că Pintea îi pune această femeie de pândă în casă.

Plecând, Ghiţă mâna caii, Pintea şedea lângă el, iară Laie se făcuse ghem în fundul căruţei, lângă Uţa, care-şi adusese în pripă şi o legătură cu rufe, pe care şi-o pusese pe un snop de coceni, ca să şadă bine.

Pintea era tăcut ca de obicei, iară Ghiţă şedea ca pe spini lângă dânsul.

— Să nu te miri! Îi zise Pintea într-un târziu. Eu am poruncă să-ţi caut casa pentru ca să văd dacă nu voi găsi ceva ascuns în casa ta. Ştiu că n-am să găsesc nimic, dar trebuie să mă supun la poruncă.

Obosit cum era, Ghiţă nu putu să-şi dea numaidecât seama despre înţelesul acestor cuvinte.

— Adică şi asta?! Zise el cam nepăsător. N-au fost destule cele de până acum?! Bine, Pinteo, adăugă apoi peste puţin mai viu, spunemi, tu, pe sufletul tău: mă crezi tu ori nu mă crezi pe mine vinovat?

— Nu mă întreba, că nu pot să-ţi răspund! Grăi căprarul apăsând asupra vorbelor.

Ghiţă tresări şi ochii i se umplură de văpaie.

— Înţeleg, zise el. Aceste sunt cuvinte pe care ţi le-am zis eu ţie astă-dimineaţă. Vrei să mi le aduci aminte. Dar să ştii un lucru: nu se poate să-i faci unui om mai mare nedreptate decât să-l mustri pentru o greşeală pentru care-şi face el însuşi destule mustrări. Dacă n-ai destulă vreme să mă cunoşti, ruşine să-ţi fie de slăbiciunea ochilor tăi!

— Noi bănuim pe toată lumea, grăi căprarul; asta ni-e meseria.

— Să-ţi fie de bine! Răspunse Ghiţă privindu-l cam peste umăr. Crede-mă că prea puţin îmi pasă dacă mă crezi aşa ori altfel: eu tot eu rămân.

Pintea nu era omul care să răspundă de asemenea vorbe; ei îşi urmară dar calea în tăcere, înşirând fiecare gândurile sale. Pintea spusese adevărul când zisese că bănuieşte pe toată lumea. Oricum se sucea şi învârtea, el nu putea părăsi gândul că Lică a fost acela care a călcat pe arândaşul şi-l cuprindea un fel de nebunie când se gândea că şi astă dată îi va scăpa. Îl vedea parcă râzând pe sub mustaţă şi lăudându-se între pahare… Iară Ghiţă, fie dinadins, fie din nepricepere, ceea ce pentru Pintea era totuna, se făcuse apărător al lui Lică, se pusese alăturea cu el, îi dăduse mână de ajutor.

Dar şi Ghiţă vorbise din inimă când spusese că prea puţin îi pasă. Acum chiar nici Pintea nu se sfia a-i spune că-l bănuieşte, el se simţea mai bun decât cum îl credeau alţii, prea bun pentru oamenii în mijlocul cărora se afla, şi dacă mai nainte îl apăsa gândul că nu mai poate umbla prin lume decât sub scutul cinstei altora şi că în curând va trebui, poate, să cadă la închisoare, acum iar îşi ridica fruntea, deoarece simţea că toţi acei care îl osândeau, aflându-se la strâmtorarea în care se aflase el, s-ar fi dovedit mai slabi, mai nesocotiţi ori mai răi decât dânsul. „Da, îşi zise el, am primit porci de furat de la Lică, dară voi, fiind puşi în locul meu, aţi fi mers mai departe decât mine ori v-aţi fi aruncat cu nesocotinţă în primejdie”. Era o amarnică dezamăgire în aceste cuvinte. În clipa când le zicea, el se simţea mai sărac decât până atunci. Pierduse toate bucuriile, toată părerea de bine pe care omul o simte când vede pe acela pentru care simte tragere de inimă, când îi vorbeşte, când poate să-i facă vreo mulţumire, când primeşte o vorbă bună de la dânsul, când se gândeşte la el, pierduse mângâierea ce se revarsă peste sufletul omenesc la vederea podoabelor lumii, căci nimic nu dă lumii o mai strălucită podoabă decât omul despre care putem să ne facem gânduri bune?! Despre Pintea, un fost tovarăş al lui Lică, om ieşit din fundul temniţelor ca să-şi urmărească prietenii de mai nainte, om care bănuieşte pe toată lumea, fiindcă asta îi este meseria;

pentru acest om el se depărtase de Ana, soţia sa; în acest om pusese el mai multă încredere decât în aceea cu care era legat pe toată viaţa. Dar Ghiţă nu se mustra pentru aceste, ci se bucura numai de un nou gând, care încetul cu încetul se strecura printre celelalte şi-i umplu în cele din urmă sufletul de mângâiere. La urma urmelor, toate le făcuse din dragoste către dânsa, din dorinţa de a o vedea veselă şi mulţumită, de a o feri de orice supărare, de orice necaz, de orice gând rău. Ce-i pasă lui acum de Pintea, de judecăţi, de trebile arândaşului, ce-i pasă de gândurile ce-şi va fi făcând lumea?… Căci mare drept avea bătrâna când vorbea de liniştea colibei; aici şi numai aici e limanul de scăpare, când, la nevoie, ca totdeauna, lumea te părăseşte. Ghiţă începu să mâne mai iute, căci drumul îi părea prea lung. Simţea că ea îl aşteaptă cu nelinişte, îi vedea neastâmpărul şi îi părea o veşnicie la mijloc până ce va putea să o vadă şi să-i grăiască un cuvânt, numai un cuvânt, numai câteva vorbe: „Ano! Nu te nedumeri, nu te întreba la ce mă gândesc când mă vezi tăcut, căci toate le fac numai din dragoste către tine, care ai luminat zilele vieţii mele; nu-ţi face gânduri rele, că nu vreau să împarţi necazurile vieţii cu mine, ci să le port eu însumi. Ano! Te gândeşte că-mi trece ca un junghi prin inimă când te văd tristă ori mâhnită şi ori de ce te-ai întrista ori mâhni, eu nu pot să cred alta decât că eu sunt de vină. Ano! Sunt un om bănuit, om lăsat pe chezăşie, am poate să cad la închisoare, dar tu nu te mâhni când vei vedea că jandarmii se pun să ne caute în casă, ci-ţi pune toată credinţa în mine, căci toate vor trece în câteva zile şi câtă vreme dragostea către tine îmi va lumina calea, ferită vei fi de orice supărare. Uite, în trei zile plecăm de aici şi trăim mai departe cum am trăit odinioară. Acum, când simt că pentru tine e mai bine aşa, nu mai stau la îndoială, ci plec cu părere de bine.”

— Ce-i asta?! Strigă deodată Pintea, ridicându-se iute în picioare. Ghiţă tresări ca deşteptat din somn şi privi în toate părţile, ca să vadă ce-l speriase pe Pintea.

Era aproape de Moara cu noroc. Nu-i mai despărţea decât un deal. Ploaia încetase; norii se răriseră şi razele soarelui furişat din dosul norilor atingeau de asfinţit culmile dezvelite ale Bihorului, care de aici nu se vedeau decât ca de câteva palme în dosul dealului, acoperit cu pădurea deasă, ce se întindea la stânga drumului. Pe drum stătea o trăsură boierească fără de cai.

— Mână! Grăi Pintea. Aici nu e bine. Ghiţă se ridică şi el în picioare, apoi dete frâu cailor, gândurile bune îi pieriră ca şi când le-ar fi luat cu mâna şi mintea i se opri pe câtva timp în loc.

Sosind la trăsură, ei nu găsiră decât trupul unui copil mort de o lovitură pe care o primise, precum se vede, cu patul puştii în ceafă: el era aruncat la câţiva paşi pe iarbă, cu hainele lipite de trup, cu ochii ieşiţi pe jumătate din cap şi cu faţa plină de sânge închegat.

În cealaltă parte a trăsurii mai era o mare baltă de sânge închegat, şi capra de asemenea era pe ici, pe colo însângerată, deşi ploaia spălase sângele de pe ea. Urmele pe drum erau spălăcite, iară pe iarbă nici nu se vedeau deloc, fiindcă le spălase ploaia; numai la vale se cunoşteau urme de copite, dar şi aceste se pierdeau la depărtare de vreo sută de paşi.

Pintea îşi dete seama de toate aceste, făcu un ocol împrejur, apoi se întoarse iar la Ghiţă, care stătea dimpreună cu Laie, încremenit, în drum, în vreme ce Uţa rămase cuprinsă de fiori în căruţă.

— Ce-a fost aici? Zise el tulburat. Îţi vine să juri că slugile şi-au omorât stăpânul, şi tot nu-mi vine să cred. Ei! Nu înţeleg, urmă apoi peste puţin. Au plecat la vale, pe cât se vede de pe urme, apoi au legat cârpe cu câlţi la copitele cailor şi s-au întors în pădure.

Ghiţă dete din umeri.

— Nu cumva eşti gata să juri că nici asta n-a făcut-o Lică! Grăi Pintea, în vreme ce vinele i se umflară şi ochii parcă erau să-i iasă din cap.

— Bine! Ţi-ai ieşit din fire?! Zise Ghiţă privind buiguit la el.

— Nu, răspunse căprarul, dar minune că nu-mi ies! Pentru că aici e ceva la mijloc, urmă el aprins. Să nu pierdem vremea; Uţa rămâne aici, iară noi plecăm toţi trei ca să căutăm urma din pădure. La locul mai şes, căci hoţul cuminte nu umblă pe coaste, unde lunecă calul şi lasă urme, pe la bălţi, unde rămâne urmă, pe lângă buturugi, unde se adună putregaiul şi pământul se prăfuieşte sub copita calului…

— Haideţi! Ghiţă stete câtva timp nehotărât.

— Eu nu mă duc, zise el apoi. Am plecat dimineaţă, aşa zicând, fără de veste de acasă, şi cine ştie ce s-a întâmplat de atunci pe la cârciumă. Mă duc să văd cine au fost aici cu trăsura asta.

— Fără de mine nu poţi să te duci! Îi zise Pintea aspru.

— Vorbă şi asta! Grăi cârciumarul cam nepăsător. Aş vrea eu să văd cine mă opreşte să mă duc la nevastă şi la copii! Ca om lăsat pe chezăşie, adăugă el peste puţin.

— Eu te opresc! Am poruncă să-ţi caut casa şi nu te las să intri în ea decât deodată cu mine. Trebuie să înţelegi de ce.

Ghiţă se întoarse în călcâi, sări în trăsură şi apucă în o mână frânele, iar în cealaltă biciul.

— Dă-te în lături! Zise apoi aşezat, când văzu că Pintea sare să apuce căpăstrul unuia din cai.

Pintea nu se mişcă.

— Pinteo! Grăi Ghiţă zâmbind. Nu mă băga în păcate. Ce vrei tu?! Văd un copil omorât în drum, abia câteva împuşcături de la casa mea, şi tu crezi că am eu inimă în mine să-mi las copiii mei încă un ceas măcar singuri în pustietatea asta! Dacă vrei, vino şi tu acum, iară dacă nu vrei, lasă-mă, că n-am vreme să mai aştept… Dă-te în lături! Strigă apoi hotărât, când văzu că Pintea se încăpăţânează, dă-te în lături, strigă iar ridicând biciul, că dacă nu, le dau frâu cailor şi trec cu căruţa peste tine. O loază ca tine nu mă opreşte pe mine în cale!

— Cum ai zis? Loază?! Grăi Pintea, lăsând cam ameţit căpăstrul din mână. Acu du-te, dacă vrei!

Ghiţă dete cu biciul între cai şi plecă, părăsind pe Laie în mijlocul drumului.

Era în amurgul serii când Ana văzu căruţa lui Ghiţă în culmea dealului despre Ineu, venind la vale şi venind, încât era să crezi că are să se sfărâme în bucăţi.

Ana-şi opri răsuflarea şi inima începu să i se bată în piept. Deodată ea tresări şi tot sângele îi năvăli în obraji.

Ghiţă era singur cu o femeie, fără îndoială slujnica pe care şi-o poftise Lică.

Nevasta îşi uită deodată toate nedumeririle, tot neastâmpărul cu care-şi aşteptase bărbatul şi nu mai simţi în ea decât o singură pornire pătimaşă, să meargă la femeia aceea şi să-i tragă cu ghearele pielea de pe obraji. Era ameţită, tremura în tot trupul şi nu se putea mişca din loc, când Ghiţă se dete jos din căruţă şi se apropie de dânsa.

— Ce-i? Zise el privind în faţa ei albă ca varul.

— Ce să fie! Nimic! Răspunse ea stăpânindu-şi mânia. El o luă de mână şi-o duse în casă.

— Ce s-a întâmplat? Îi zise apoi. Cine a trecut astăzi pe aici?

— Oameni, fel de fel… Zise ea înecată.

— Ano! Grăi bărbatul înduioşat. Nu vorbi aşa cu mine, acum, tocmai acum nu vorbi aşa. Ai dreptate să fii mâhnită: m-am dus fără de veste, aşa zicând, şi nu ţi-am spus, precum ar fi trebuit, cum stau lucrurile. Află acum că astă-noapte l-au călcat pe arândaşul, l-au bătut de moarte şi-au luat de la el bani, aur şi argintărie, tot ce-au găsit şi putut duce. Află că m-au luat şi pe mine la bănuială, şi că nu m-am întors acasă decât pe chezăşie. Acum, întorcându-mă de la Ineu, am găsit în drum o trăsură boierească şi lângă ea un copil ucis şi aruncat la marginea drumului. Cine-a mai fost în trăsura aceea? Spune-mi, ca să-l vestesc pe Pintea.

Ana stătea ca un stâlp de piatră înaintea lui şi asculta cu încordată luare-aminte, însă cuvintele lui parcă îi sunau a

sec în urechi şi nu puteau să străbată până la inima ei, tulburată de alte gânduri.

— O femeie a fost, zise ea, o domnişoară, o văduvă tânără! Mai ştiu eu cine?! Vor fi dus-o cu dânşii, căci era tânără şi frumoasă, urmă ea cu patimă, plină la faţă şi la trup, iară voi, bărbaţii, nu vă gândiţi decât la d-alde astea.

Ghiţă rămase nemişcat înaintea ei.

— Ce-i, Ano? Ce ai tu?! Zise el îngrijat, şi se apropie ca să o cuprindă cu braţul şi să-i privească mai dinadins în faţă.

— Lasă-mă! Îi şopti ea înecată, şi-l dete cu cotul la o parte. Lasămă, că-mi vine rău când mă atingi.

— Nu te las! Strigă el deznădăjduit, şi o cuprinse cu amândouă braţele. Trebuie să ştiu ce ai! Aşa nu te-am mai văzut. Aveai să-mi spui ceva astă-dimineaţă; grăieşte. Tu nu eşti bine! E primejdie, sfinte Doamne, e primejdie la casa mea… Ţi-a dat cineva ceva! Te-a vrăjit? Ce-i?!

Ana începu să răsufle din greu, să se înece de plâns şi să-şi strângă pumnii ridicaţi în sus.

— Ce caută muierea asta aici?! Zise ea râzând încât i se vedeau dinţii. Ghiţă, ce caută? Muierea ce caută? Ce vrei tu să faci din casa mea?!

El o lăsă din braţe şi rămase privind tulburat la dânsa, tulburat, dar rece ca sloiul de gheaţă.

— E oare cu putinţă?! Zise el încet. Mintea mi se opreşte în loc. E vorba de oameni morţi, omorâţi în drum, de o femeie care a fost răpită de lângă copilul ei mort, e vorba de cele mai grozave lucruri, şi tu nu ai alt necaz pe lumea asta decât pe acela că eu am adus o slujnică în casă.

— Ce-mi pasă mie de alţii! Răspunse ea. Mai mult amar n-a fost în viaţa lor întreagă decât este acum în sufletul meu: e mai grozav să trăieşti cum trăiesc eu decât a fi ucis în drum. Tu nu mă omori, Ghiţă; mă seci de viaţă, mă chinuieşi, îmi scoţi răsuflare cu răsuflare viaţa din mine, mă laşi să mă omor eu din mine.

— Lasă-mă dracului, nu mă mai hârşi şi tu, grăi soţul mutând un scaun din loc, că destule am eu pe capul meu…

— Dacă le ai, tu ţi le faci singur, răspunse ea înrăutăţită. Hei! Ghiţă, să nu te bată pe tine suspinele mele! Prea mă crezi tu pe mine proastă; însă nu sunt proastă, ci am slăbiciune de tine. Astă-noapte mă gândeam să-mi iau copiii şi să plec de aici, lăsându-te singur cu păcatele tale; ştiu că aşa ar trebui să fac, dar nu pot, iacă, nu pot, nu mă lasă inima, n-am putere şi simt că, orice ai face, eu tot ţin la tine, câtă vreme nu trebuie să cred că-ţi cad ca o sarcină pe cap. Nu te mai ascunde de mine… Zici că l-au călcat pe arândaşul? Crezi tu că eu nu v-am auzit ieri vorbind de dânsul? Crezi tu că eu n-am înţeles cele ce s-au petrecut astă-noapte? Crezi tu că nu l-am văzut pe Lică întorcându-se în zori de zi de la Ineu?!

Ghiţă adunase peste zi mult venin şi multă mânie în sufletul său, şi acum tot acest venin, toată această mânie se aduna la un loc: el răsuflă o dată din greu, se dete un pas înapoi şi grăi încet:

— Ce vrei tu să zici, Ano?

— Ştii tu prea bine ce voiesc să zic! Răspunse ea râzându-i în faţă. Tu cu Lică, voi, în înţelegere, l-aţi călcat pe arândaşul, dar nu te teme, căci eu sunt prea ticăloasă ca să te pot da de gol.

— Adică şi tu! Grăi Ghiţă înecat de mânie, apoi se apropie de dânsa, pas cu pas, precum păianjenul se apropie de musca prinsă în mreaja măiastră, o măsură cu ochii, îşi ridică amândouă mâinile asupra şi rămase câtva timp nemişcat şi gata de a se arunca la ea.

— Da, zise ea râzându-i încă o dată în faţă, omoară-mă, că eşti mai tare decât mine! Ai început odată, urmează mai departe, mergi până la sfârşit!

El îşi încleştă ghearele în umerii ei fragezi, o ţinu strânsă înaintea sa, apoi întrebă:

— Tu zici că eu m-am înţeles cu Lică pentru ca să-l calce pe arândaşul?

— Da! Răspunse ea hotărâtă.

— Tu zici că astă-noapte eu l-am văzut pe Lică plecând, iară tu l-ai văzut întorcându-se?

— Da! Răspunse iar Ana. El îi scuipă o dată în faţă, apoi îşi luă mâinile de pe ea.

— Mi-e scârbă când mă gândesc că am o nevastă care poate să mai trăiască cu un om precum tu mă socoteşti pe mine, zise el, şi ieşi din casă cu amândouă mâinile în cap.

Iară Ana se lăsă pe patul de alături şi începu să plângă un plâns uşor şi alinător.

X.

Pintea nu se făcuse degeaba jandarm: de câte ori era vorba să se pună pe urma făcătorilor de rele, el îşi schimba toată firea şi-l vedeai că se face neastâmpărat ca şi copoiul când simte mirosul ierbii de foc; cu atâta mai nerăbdător era astă dată, când cele petrecute îl priveau foarte de aproape. Îi era ca şi când ar fi pus prin întuneric mâna pe făcătorii de rele şi s-ar fi temând că-i scapă mai nainte de a se face lumină, ca să-i poată vedea.

Mai ales depărtarea cu totul grabnică a lui Ghiţă îl scoase cu desăvârşire din sărite. Dac-ar fi găsit la Moara cu noroc, fie chiar în lada lui Ghiţă, ceva din lucrurile furate de la arândaşul, el tot n-ar mai fi stat la îndoială şi ar fi zis că Ghiţă poate să fie năpăstuit; acum însă, când îl văzu depărtându-se, inima i se umplu de mânie, şi mânia îl orbeşte pe om. Nici acum însă mânia lui nu era pornită asupra lui Ghiţă, ci asupra lui Lică, deoarece numai Lică era de vină pentru cele petrecute.

Orbit, precum era, de mânie, Pintea nu putea să vadă copilul omorât fără ca să-şi zică: „Am să dovedesc că tu l-ai omorât, chiar şi dacă n-ar fi adevărat”. El nu-şi mai pierdu dar timpul, ci, lăsând pe Laie la trăsura din drum, îşi dete seama dacă puşca îi este bine încărcată şi plecă singur cu vinele încordate spre pădure.

Norii se răriseră şi luna plină, ieşind pe ici, pe colo în câmpul senin al cerului, arunca umbrele împleticite ale copacilor desfrunziţi, ca o mreajă nesfârşită, peste faţa

pământului; ba chiar şi atunci luna se ascundea în dosul norilor, noaptea era destul de luminată pentru ca un om ca Pintea să poată vedea la depărtare de vreo sută de paşi împrejurul său. Îi era cu toate aceste greu să afle urma, deoarece pământul era acoperit cu frunzele căzute în curând, care foşneau în liniştea nopţii sub picioarele lui. Timp îndelungat el umblă dar mereu după bălţile ce-i scăpărau de departe sub razele lunii, după licurirea putregaiului pe la locurile mai umbroase şi aruncând din când în când, după obiceiul său, câte o înjurătură. Aflând apoi urma unuia dintre cai, el încordă cocoşul puştii, intră mai adânc în pădure, urcă până la culme şi începu să coboare spre valea cealaltă.

Era înspre miezul nopţii când el dete peste trupul înţepenit al unei femei tinere, îmbrăcate în negru. Ea nu era înjunghiată, nu gâtuită, nu împuşcată: se înăbuşise cu cârpa pe care i-o legaseră peste faţă, ca să-i astupe gura.

Pintea era om oţărât; e însă ceva tainic în trupul mort, şi în clipa când se lăsă în genunchi pentru ca să-l privească mai de aproape, îl trecu un simţământ de înduioşare. Mult nu putea să-l ţină acest simţământ; trebuia să se piardă în faţa părerii de bine pe care o simte tot omul când, după multă căutătură, află, în sfârşit, ceva. El pipăi dar trupul şi căută cu tot dinadinsul ca să vadă dacă nu cumva ucigaşii au uitat ceva la faţa locului; apoi îşi potrivi chivăra în cap, luă puşca, de curea, peste umăr şi ridică iute trupul de la pământ, ca şi când ar trebui să se teamă, ca nu cumva să-l piardă dacă va mai zăbovi.

Dar, voind să facă un pas înainte, el se simţi oprit în loc, se mai opinti o dată, în vreme ce simţi că-l furnică de-a lungul spinării şi că perii i se ridică în cap, apoi puterile îl părăsiră, scăpă trupul din braţe şi căzu cât era de lung peste el.

Călcase pe capătul biciului cu care hoţii legaseră mâinile femeii la spate şi pe care-l uitaseră în zăpăceala lor.

Singur în miez de noapte şi aruncat ca din senin peste un trup mort, Pintea nu putu să creadă decât că e Necuratul la

mijloc şi nimic nu era mai aproape de mintea lui decât gândul să se ridice şi să o ia fuga încotro îl duc picioarele. Dar ridicându-se pe jumătate şi privind îngrozit împrejurul său, el simţi că nu poate să lase trupul aici, îl cuprinse iar în braţe şi se depărtă cu paşi grabnici, ca şi când s-ar şti urmărit de cineva. Şi în adevăr, el era urmărit.

Laie, pe care-l lăsase singur, nu era omul pe care-l poţi pune să stea peste noapte de strajă la un mort. Puţin după plecarea lui Pintea, îl apucase urâtul. O trăsură părăsită la marginea drumului, bălţi de sânge, un copil mort cu totul aproape, aceste nu erau lucruri cu care oameni ca Laie se pot ţine de urât. Acum îi vedea parcă pe oamenii cu feţele acoperite ivindu-se pe la marginea pădurii, iar peste puţin copilul parcă începea să se mişte. Şi cu cât noaptea înainta, cu atât mai furioasă îi părea faţa copilului, pe care, ce-i drept, nu o vedea, dar, după loc şi împrejurări, şi-o închipuia cu atât mai viu. În cele din urmă, el plecă spre Moara cu noroc, iuţindu-şi din ce în ce pasul. La depărtare de câteva sute de paşi, el începu să fugă. Vedea oarecum în dosul său cum copilul se ridică, se lungeşte, îşi întinde braţele ca să-l apuce şi porneşte cu paşi mari după el; şi cu cât fugea mai tare copilul, fără de a-şi schimba pasul, cu atât mai mult se apropia.

Când sosi fără de răsuflare la cârciumă, află pe cei doi jandarmi stând la chibzuiri dacă e să-i meargă lui Pintea într-ajutor ori trebuie să rămână la cârciumă.

— Ce-i? Ce s-a întâmplat? Întrebă unul dintre dânşii, când îl văzu pe Laie venind în fuga mare.

Ghiţă, care stătea rezemat de unul din stâlpii cerdacului, se întoarse spre Laie.

— Nu-i bine! Răspunse acesta, lăsându-se ameţit pe laiţă. Căprarul s-a dus în pădure ca să caute urma şi m-a lăsat pe mine singur, singur cu mortul.

— Şi de ce n-ai stat acolo? Întrebă Ghiţă. Laie simţi că are să mănânce bătaie dacă va spune adevărul.

— Ba bine că voi sta, răspunse el cam tulburat, să mă omoare oamenii cu feţele acoperite! Au venit, adause cu îndrăzneală, amândoi au voit să mă omoare.

Jandarmii nu mai aveau timp să se gândească dacă Laie spune ori nu adevărul; era destul că trăsura cu copilul mort a rămas singură în drum, pentru ca ei să se hotărască a pleca. Luă deci fiecare câte un cal de la Ghiţă şi plecară în săltate, lăsându-l pe Ghiţă rezemat de stâlpul cerdacului, cum îl găsise Laie.

Pe când Pintea înainta cu urma găsită mai adânc în pădure, ei se aflau la trăsură, iară pe când el atinsese culmea, unul dintre dânşii, Hanţl, un neamţ cât un munte, îl căuta pe la marginea pădurii.

În acelaşi timp din valea cealaltă urcau la deal alţi doi oameni, care îşi duceau caii înşeuaţi de căpăstru, înaintând cu băgare de seamă şi fără de zgomot pe o urmă ce le părea cunoscută.

Când Pintea îşi descărcă în cădere puşca, atât cei doi oameni, cât şi jandarmii rămaseră pe o clipă nemişcaţi, apoi oamenii se aruncară în şei, îşi traseră câte o cârpă vânătă peste faţă şi porniră cu hotărâre la deal; jandarmul rămas la trăsură plecă spre pădure, iar Hanţl o luă la fugă spre partea pădurii la care se descărcase puşca.

Pintea trecuse culmea şi se afla la vreo mie de paşi de la locul unde găsise trupul femeii, când deodată auzi mai întâi două împuşcături, apoi o a treia şi peste puţin, despre drum, o a patra, descărcată de către jandarmul rămas la trăsură şi plecat acum la deal.

— Unde sunteţi, măi Pinteo, măi! Strigă el acum tare, încât răsună toată pădurea.

— Hoa-hop! Aţineţi-vă-ncoaa! Răspunse Pintea şi, lăsând trupul mort la pământ, plecă spre partea la care se descărcaseră cele trei focuri, în vreme ce el îşi încărcă puşca şi striga mereu ca ieşit din fire: „Hoa-hop! Hoa-hop! După mine, măi!”

Ieşind iar la culme, el auzi copitele cailor bătându-se de rădăcini şi scăpărând pe pietre, însă departe-n vale, până unde nu putea să-i bată puşca, încât de urmărire nici nu mai putea să fie vorba, deoarece, ajungând pârâul, călăreţii dădeau prin apă şi li se pierdea urma.

Peste puţin el găsi pe Hanţl întins la pământ şi plin de sânge, însă nu mort. Plumbul intrase în preajma umărului drept; afară de aceasta, îi era înfipt un cuţit prin gât, înspre inimă.

Pintea avea slăbiciune de tovarăşii săi; însă cea dintâi pornire a lui fu să puie mâna pe cuţitul pe care hoţii, fie dinadins, fie din zăpăceală, îl lăsaseră, şi îşi sfâşia cămaşa, ca să şteargă şi să lege rănile lui.

Rănitul, slăbit de dureri şi de pierdere de sânge, nu putu rosti decât cuvintele: „Căutaţi biciul, l-au uitat aici”, apoi îşi ridică mâna în care ţinea cârpa vânătă pe care o smucise de pe faţa celui ce-l înjunghiase, şi-şi pierdu simţirile.

Toate aceste se petrecură atât de iute şi într-un şir atât de neîngăduit, încât lui Pintea nici nu-i rămânea timp să se mai gândească la cele ce făcea, şi când se văzu, târziu după miezul nopţii, iar în drum, îi era parcă s-ar trezi din somn şi nici nu mai căuta să-şi dea bine seama de starea lucrurilor. Simţea numai că l-a prins, în cele din urmă, l-a prins şi-l ţine strâns pe Lică. Biciul, un bici cu codiriştea de os împodobită cu verigi de argint şi cu ghintuleţe de aur, era al lui, îl văzuse chiar el în mai multe rânduri la dânsul… Apoi cuţitul, apoi Hanţl nu era mort şi putea să spuie pe cine a văzut când a rupt cârpa.

Dar, sosind înspre amurgul zilei la Ineu, Pintea începu a se dezmetici. Hanţl era mort şi nu mai putea să spuie nimic, iară jandarmii ce umblaseră să-i prindă pe Săilă şi pe Buză-Ruptă nu i-au găsit pe aceştia nicăieri, dar au aflat la casa lui Buză-Ruptă o parte din argintăria arândaşului, ascunsă sub streaşină, ba unii din cei de faţă erau gata să jure c-au văzut un cuţit ca cel de la Pintea în mâinile lui Săilă. Nimeni nu se mai îndoia dar că oamenii care l-au rănit pe Hanţl nu

erau decât oamenii cu feţele acoperite care îl călcaseră pe arândaşul, adică Buză-Ruptă şi Săilă, ca unii ce plecaseră atunci seara la Ineu. Iară cât pentru bici, mai ales comisarul era de părere că Lică nu e dintre oamenii care îşi uită biciul, şi un bici ca al lui poate să aibă şi alţii.

Pintea-şi puse mâinile în cap. Era de felul lui om care nu suferea nici un fel de împotrivire, şi mai ales acum, după zoala prin care trecuse, îi venea să ridice patul puştii şi să dea orbiş în toate părţile, ca să nu mai rămâie viu nimeni dintre cei ce-l apărau pe Lică.

— Cârciumarul de la Moara cu noroc a fugit, îi zise el comisarului; acu degeaba ne-am mai duce să facem cercetare la casa lui.

Comisarul puse numaidecât doi jandarmi pe drum, ca să-l aducă pe Ghiţă legat la Ineu, şi numai apoi ascultă pe căprarul mai departe.

Pe când acesta îi spunea cum a scos lucrurile la capăt, sosiră şi jandarmii, care umblaseră să-l prindă pe Lică, şi aduseră ştirea că el trebuie să fie chiar în Ineu, unde venise, precum se zicea, încă marţi dimineaţa, ca să aştepte pe o doamnă de la Arad, căreia avea să-i dea preţul unei turme vândute la târgul de la Zărand, unde-i întâlnise pe Săilă şi pe Buză-Ruptă.

Obosit şi înfierbântat, cum era, de-abia se mai ţinea pe picioare. Pintea-şi luă iar puşca şi plecă să-l caute şi să nu-i mai lase timp de răsuflare; şi, în adevăr, peste vreun ceas dete de el tocmai la marginea Ineului, la casa prietenului său Acrişor, îl luă din pat, unde zăcea prins de friguri, şi se întoarse cu el la cazarmă.

Lică fusese de multe ori prins şi avea obiceiurile sale în asemenea împrejurări: el se dădea prins, fără ca să mai întrebe pentru ce; însă era ştiut că nu dă răspuns la nici un fel de întrebare decât înaintea judecătorului.

Pentru astă dată el se abătu de la obiceiul său. La început era galben ca ceara şi abia îngâna cuvintele; însă pe când se întorceau la cazarmă era ziuă, oamenii umblau pe uliţă,

şi faţă cu oamenii Lică până chiar şi-n patul de moarte ar fi stat drept şi îndrăzneţ. În cele din urmă, el începu să-şi roadă mustaţa cu dinţii şi să zâmbească în el.

Pintea, care mergea cu puşca pe umăr în urma lui, îl urma cu privirea şi, cu cât îl vedea mai nepăsător, cu atât mai mult se îndârjea.

— Am auzit c-aţi găsit o trăsură şi-un copil mort la marginea drumului, grăi Lică într-un târziu; nu cumva crezi c-o poţi pune şi asta în socoteala mea?!

— Nu ştiu! Răspunse Pintea stăpânindu-se. Depărtare de vreo cincizeci de paşi înaintea lor stăteau trei oameni de vorbă la portiţă. Lică aruncă ochii la dânşii, apoi grăi cam încet:

— Când mi-oi vedea eu ceafa cu ochii, atunci să ştii că încep a crede în hărnicia voastră şi a mă teme de voi! Eu să fiu, măi, în locul tău, te dovedesc şi chiar dacă n-ai fi vinovat.

Pintea se opri în cale, răsuflă o dată din greu, privi mânios la el, dar nu grăi nimic.

— Ştiu eu ce vrei tu, zise apoi după ce trecură de oameni, să mă scoţi din răbdare, ca să mă dau de gol înaintea oamenilor; dar nu sunt eu omul pe care tu să-l poţi purta după placul tău.

— Apoi, dacă vreau, îi răspunse Lică, o şi fac, am şi făcut-o. Să te vezi tu pe tine însuţi, te-ai speria de ceea ce vezi. Parcă e să mă mănânci de viu.

Era Lică Sămădăul care grăia aceste cuvinte, vestitul sămădău, care acum trecea urmărit de un jandarm de-a lungul uliţei din Ineu, unde se făcuse în noaptea trecută o călcare şi unde lumea era cuprinsă de spaimă: Lică ştia dar că e privit din toate părţile şi orice mişcare a lui e văzută de o mulţime de ochi.

— Adică ce-i?! Zise el oprindu-se în cale şi tare, ca oamenii rămaşi în urma lor să-l poată auzi. Dacă voi fi vinovat, voi merge la spânzurătoare, dar acu mă lasă în pace şi nu mă cârâi; tu vezi că mă duc fără nici o împotrivire.

Pintea puse oarecum fără de voie mâna pe puşcă şi iar o luă, dar mişcarea lui nu scăpă oamenilor ce stăteau pe la portiţe, şi peste puţin ei începură să se adune din toate părţile spre dânşii.

— Vezi că e făcută? Grăi Lică iar încet: acum râde şi tu, cum râd eu. Şi să ştii că azi, nu mai departe, am să mă plimb cu ţigara în gură printre oamenii ăştia şi să râd de prostia voastră.

— Măi Lică, bagă de seamă că puşca-i încărcată şi, dacă-mi pierd răbdarea, o pierd de tot! Îi zise Pintea.

Cu toată cumpătarea lui Pintea, câţiva oameni se luară după dânşii, iară unde se adună în asemenea împrejurări doi-trei inşi, peste puţin lumea se îngrămădeşte. Pe când ei sosiră la cazarmă, tot Ineul ştia că Pintea, căprarul, l-a prins pe Lică Sămădăul şi că era să-l împuşte pe drum, în mijlocul uliţei, şi vreo cincizeci de oameni doritori de a afla ceva despre cele petrecute veneau în urma lor. Pintea mergea drept înainte şi se făcea că nu vede şi nici nu aude nimic.

— Ce căutaţi aici? Le zise oamenilor unul dintre jandarmii ce stăteau la poarta cazărmii. Haid! Acasă!

— Apoi de! Nu te mira, grăi Lică, oamenii vor şi ei să vadă mânia lui Pintea; era să mă împuşte pe drum; zice că are el să mă dovedească pe mine şi chiar dacă n-aş fi vinovat…

— Asta n-am zis-o, grăi Pintea, dar zic acuma că, dacă n-ajungi tu acum în furci, nu mai e dreptate în lume.

— Aşa o fi! Zise Lică, apoi se întoarse spre oamenii ce iar se îngrămădiseră spre dânşii. Măi, adăugă apoi, să meargă cineva dintre voi la domnul Vermeşy, la curte, şi să-i spuie că ieri noapte i-au pierit vreo 70 de porci din turmă şi că eu am fost prins şi nu pot umbla să-i caut.

Lică-i cunoştea bine pe oameni; nu unul, ci zece plecară deodată, fără ca să-şi dea seama despre ceea ce fac, numai pentru ca să poată zice că şi ei au făcut ceva în nişte împrejurări ca aceste.

— Uite cum se duc! Zise el dar mulţumit şi intră pe poartă. Înaintea comisarului, Lică spuse că a văzut cuţitul la Săilă

Boarul, şi când îi arătară biciul, el zise dezgheţat:

— E al meu. Se vede că l-aţi găsit la Moara cu noroc, de unde cred că aţi luat şi cuţitul.

Mai departe el nu voi să spuie nimic, ci ceru să i se dea voie să plece, fiindcă are treabă şi nu putea să-şi piardă vremea pe nimicuri. Şi era destul să înşire numele stăpânilor săi, pentru ca comisarul să simtă că nu va putea să-l ţină închis, căci Lică ştia să-şi alege stăpânii şi putea să şi-i aleagă după plac, deoarece nimeni nu ştia să păzească o turmă şi să o vândă atât de bine ca dânsul. Alegea dar tot oameni cu trecere, precum era Vermeşy, care, la nevoie, puteau să-i facă şi ei câte o treabă.

Domnul Vermeşy Arpad avea trei turme şi nu se mai îndoia că în timp de câteva zile le pierde pe toate trei dacă se răspândeşte ştirea că Lică a fost prins. Nu mai lipsea decât să afle că i-au şi pierit cei şaptezeci de grăsuni din turmă şi să intre la comisar cu vorbele: „Pe răspunderea mea să-i dai drumul, ca să-mi caute porcii!”

Iară răspunderea lui Vermeşy mergea foarte departe, căci el era prieten cu judecătorii, din care unul avea şi el o turmă sub paza lui Lică, şi avea mare trecere la dl fişpan, care putea să-l sufle pe comisar, ca să se trezească tocmai cale de trei poşte. Dacă Lică e vinovat ori nu, de asta nu prea era vorba: la urma urmelor, parcă toţi ucigaşii se pedepsesc?! Mai ales când oameni prea cumsecade au trebuinţă de dânşii…

Pe când dar jandarmii se întorceau cu Ghţă la Ineu, Lică ieşea cu dl Vermeşy pe poarta cazărmii, în faţa lumii adunate aici.

— Nu-ţi face gânduri grele, îi zise el lui Ghiţă în treacăt. Lasă-te numai pe mine.

Ghiţă nu-i răspunse nimic, ci privi numai la el, ca omul pe care nu-l mai atinge nimic. Plecase de acasă fără de a fi grăit vreun cuvânt cu Ana ori cu bătrâna, fără de a-şi fi pus gospodăria la cale şi fără de a fi aruncat măcar o privire la

copiii săi; nu-i mai păsa de nimic, dar nimic nu mai voia să ştie.

Iară Pintea era obosit şi se duse să se culce, lăsând să mai caute şi alţii urma făcătorilor de rele.

XI.

Vineri după Sfântul Dumitru se ţinu judecata. Răuţ şi Acrişor fuseseră prinşi chiar în ziua când îl aduseseră pe Ghiţă la Ineu, Acrişor acasă la el, iară Răuţ în pădurea de la Şicula, unde se aflau turmele. Tot în acea zi jandarmii au mai prins încă vreo şase alţi oameni bănuiţi şi au găsit cei trei cai lăsaţi de pripas în hotarul Fundurenilor; însă urma celor două slugi, feciorul şi vizitiul, era pierdută, încât nu se ştia dacă au fugit ori au fost ucişi şi îngropaţi la loc bine ascuns, ceea ce, după sângele aflat pe capra trăsurii şi după bălţile de sânge de lângă trăsură, părea mai de crezut. Pe Buză-Ruptă şi pe Săilă Boarul nu-i putură prinde decât treizeci şi şase de ceasuri în urmă, la Salonta, cale de vreo două poşte înspre Oradea-Mare, şi nici nu se mai întoarseră cu ei la Ineu, ci-i duseră drept la OradeaMare, unde aveau să fie judecaţi şi unde se aflau şi ceilalţi, afară de Lică, pe care judecătorul îl ascultase mai nainte decât pe toţi ceilalţi şi-l lăsase iar să-şi caute de trebile stăpânilor.

Încă pe când se urmau cercetările, Ana veni la Oradea-Mare, cu popa, vărul lui Ghiţă, aducând, după sfaturile bătrânei, şi bani cu dânsa, căci banul, zicea bătrâna, drege toate lurcrurile; dar nu i se dădu voie să-şi vadă soţul. Plecând acu de a doua oară, pentru ziua de judecată, la Oradea-Mare, ea era cu atât mai pierită cu cât o mai mustra şi gândul că n-a făcut nimic spre a uşura soarta soţului său, pe care, după cele aflate în urmă, începuse a-l crede nevinovat.

— Nu te tulbura fără de vreme, fata mea, îi zise bătrâna, liniştită ca totdeauna. Aşteaptă să vezi, pentru că nu ştii dacă în ziua când se va întâmpla – Doamne fereşte!

— Lucrul de care te temi, el îţi va părea atât de grozav cum îl vezi acum în închipuirea ta: aşteaptă să vezi, şi dacă

durerea-ţi va fi adevărată, plângi trei zile de-a rândul, apoi zi: „Tu, Doamne, ai voit aşa!”, te şterge la ochi, caută-ţi un alt izvor de mângâiere şi mergi cu el mai departe, căci viaţa e scurtă şi n-ai timp să te opreşti mai mult în cale.

Aşa vorbea bătrâna, fiindcă era bătrână; Ana însă era tânără şi nu îndrăznea să privească în viitorul îndoios şi parcă nesfârşit de lung, iară când ochii o furau, ei i se umpleau de lacrimi.

Dar Ana nu era dintre oamenii în mintea cărora gândurile grele se pot încuiba. Încetul cu încetul, ea se mângâia cu gândul că Ghiţă nu se poate să fie vinovat, şi numai când se văzu în mijlocul lumii ce se adunase la judecată simţi iar greutatea pe inima ei.

Cel dintâi adus înaintea judecătorilor fu şi astă dată tot Lică, omul înalt şi uscăţiv, care totdeauna ştia să tragă asupra-şi privirile altora.

Ana se făcu albă ca varul când îl văzu intrând, şi ochii ei mari rămaseră, ca odinioară, aţintiţi la faţa lui aspră şi nemişcată. De la acest om atârna soarta lui Ghiţă, căci dacă el scăpa, nici Ghiţă nu putea să fie osândit: ea urma deci cu încordată luare-aminte, şi inima i se încălzea la fiecare cuvânt rostit de dânsul.

Lică se ştia sprijint de stăpânii săi, dintre care unii erau pătrunşi de nevinovăţia lui, iară alţii, ca oameni cu multă trecere, puteau să-l apere pe sub mână, deşi poate că-l bănuiau; cu toate aceste, el ştia de ce e vorba, aflase că mai mulţi dintre judecători îl bănuiesc şi aşa îşi dete răspunsurile scurt şi desluşit, neabătându-se întru nimic de la mărturisirile ce făcuse pe când fusese luat pentru întâia oară la cercetare. Se bizuia Lică pe cât se bizuia pe ajutorul stăpânilor săi, dar mai mult se bizuia pe chiar a sa cuminţenie.

Înainte de toate el spusese că nu ţine minte să fi vorbit la Moara cu noroc despre arândaş şi despre slujnică, ori că Săilă să fi plecat cu Buză-Ruptă drept la Ineu, iară când i se citiră mărturisirile celorlalţi, el răspunse scurt: „Se poate,

dar eu nu-mi aduc aminte”. În urmă el tăgădui că Răuţ ar fi venit în noaptea aceea cu o muiere la el, zicând că n-a venit decât să-i spună c-a pierit o parte din turma ce se afla în pădurea de la Fundureni şi că birtaşul şi sluga lui trebuie să se fi înşelat când au văzut şi o femeie.

Ana începu să răsufle mai uşor. Adică, atunci noaptea, s-a dus Lică să-şi caute de turmă.

Judecătorii erau însă de altă părere. Era dovedit cu destule mărturii ceea ce Lică tăgăduia; ei socoteau dar că el dinadins nu-şi aducea aminte de nimic din cele ce pot să întărească bănuiala căzută asupra lui Buză-Ruptă şi a lui Săilă, pentru că era înţeles cu dânşii. Iară cât pentru muiere, el tăgăduia, pentru ca să nu fie silit a o numi, lucru pentru care mulţi dintre cei de faţă îl lăudau, aşa, în taină.

Judecătorii fură întăriţi în această părere a lor. Întrebat dacă nu bănuieşte că birtaşul de la Moara cu noroc era înţeles cu Săilă şi cu Buză-Ruptă, Lică răspunse că nu crede ca aceştia să fi fost oamenii cu feţele acoperite ce l-au călcat pe arândaş şi au săvârşit în ziua următoare faptele din drumul de ţară, ci că argintăria arândaşului a fost ascunsă de cineva la casa lui Buză-Ruptă, poate de vreun om al lui Pintea, care le este vrăjmaş.

Când îi arătară, în sfârşit, cuţitul şi biciul, Lică dete din umăr, ca şi când nu s-ar simţi deloc atins, şi zise că la aceste nu poate să răspundă nimic, ci aşteaptă ca lucrul să se desluşească din mărturisirile celorlalţi bănuiţi.

Răuţ, Acrişor şi alţi martori şi bănuiţi, care fuseseră luaţi la cercetare în urma lui Lică, întăriră prin mărturisirile lor parte cele spuse de Lică, parte cele mărturisite de Marţi înaintea comisarului, astfel că, pe când Pintea veni la rând, atât în mintea judecătorilor, cât şi a oamenilor ce se aflau de faţă, Buză-Ruptă şi Săilă păreau ca dovediţi de a fi săvârşit faptele rele, iară Lică şi Ghiţă tare bănuiţi de a fi stătut în înţelegere cu dânşii.

Când Pintea intră, apărătorul lui Lică se ridică şi spuse că nu poate primi această mărturie, arătând în puţine cuvinte

cele petrecute pe când Pintea îl ducea pe Lică la cazarmă şi cerând să fie ascultaţi martorii pe care îi adusese în această privinţă.

— Eu îl primesc! Grăi Lică dezgheţat. Pintea-şi potrivise de mult şi de multe ori vorbele, dar cele spuse de apărătorii lui Lică, sângele rece al lui Lică şi feţele neîncrezătoare ale câtorva dintre judecători îl scoseseră din sărite şi acum nu mai ştia ce să zică. Spre marea mirare a celor de faţă, el spunea din cuvânt în cuvânt ceea ce spusese şi Lică, anume, că nu-i crede pe BuzăRuptă şi pe Săilă vinovaţi, că argintăria arândaşului a fost ascunsă de alţii la casa lui Buză-Ruptă, că cuţitul lui Săilă a fost lăsat dinadins în trupul lui Hanţl, că Răuţ nu a venit atunci noaptea cu o muiere la Moara cu noroc, ci singur ori cu vreun tovarăş al său, iară Lică îi râdea în faţă, şi cum îl vedea pe Lică râzând, îşi pierdea tot mai mult cumpătul şi vorbea tot mai aprins, încât se făcu în cele din urmă de râsul lumii adunate la judecată. Atunci tăcu şi începu să-şi şteargă sudorile reci de pe frunte.

Cu toate aceste, lumea rămase cam nedumerită şi cei mai chibzuiţi dintre judecători puseseră oarecare temei pe cuvintele lui.

Acu intră însă Buză-Ruptă şi, puţin în urma lui, Săilă Boarul, şi aceştia deteră cercetărilor cu totul altă faţă.

Amândoi erau oameni ştiuţi ca făcători de rele, bănuiţi şi chiar pedepsiţi în mai multe rânduri, iară astă dată le venea cu atât mai greu să se apere cu cât nu îşi puteau sprijini spusele prin nici o mărturisire şi erau prigoniţi de către aceia care-şi dădeau silinţa să-l scape pe Lică.

Buză-Ruptă, un om înalt, grăsuliu şi slut, de-ţi era silă să te uiţi la el, tăgădui că a plecat atunci seara la Ineu şi spuse că până marţi la amiazăzi a petrecut cu Răuţ şi cu Săilă pe la turme, iară mai departe cu Săilă, cu care dimpreună s-a dus la Salonta.

— V-a mai văzut cineva în tot timpul acesta? Întrebă unul dintre judecători.

— Nimeni, răspunse bănuitul.

— Cum aţi umblat aşa de nimeni nu v-a văzut? De ce vă ascundeaţi?

— Nu ne-am ascuns, dar, din întâmplare, nu ne-am întâlnit cu nimeni.

— Bine! Urmă judecătorul. Eu însă nu prea înţeleg un lucru. Răuţ a plecat spre Fundureni, iar nu spre Ineu.

— Luasem înţelegere să ne întâlnim dincolo de deal şi să mergem mai departe împreună.

— De ce asta? Buză-Ruptă stete un timp nehotărât.

— Ca să nu ştie Lică Sămădăul că ne ducem împreună, fiindcă Lică ne este vrăjmaş şi s-ar fi mâniat pe Răuţ dac-ar fi aflat că umblă cu noi.

Răuţ dovedea însă cu patru mărturii că a fost luni noaptea la Moara cu noroc, iară marţi pe la prânz la Şicula, dovedea că Buză-Ruptă spuse un neadevăr şi că vrea să-l năpăstuiască.

Săilă, intrând, văzu pe Buză-Ruptă frânt, simţi că treaba le stă rău şi-şi schimbă în buiguiala sa mărturisirea ce făcuse mai nainte.

El spuse, în deosebire de tovarăşul său, că s-au înţeles cu Răuţ ca să fure o parte din turma ce se afla în pădurea de la Fundureni şi că în urmă s-au dus prin ascuns la Salonta, ca să afle un cumpărător. Această mărturisire însă, care mai nainte ar fi putut să schimbe părerea judecătorilor, acum îi făcea pe cei mai mulţi să râdă.

Astfel, din mărturisirile lui Buză-Ruptă şi din ale lui Săilă nu ieşea decât un lucru: că ei sunt vrăjmaşi ai lui Lică, întocmai ca Pintea, şi că nu puteau să fi săvârşit fapta în înţelegere cu dânsul, lucru pe care apărătorul lui Lică îl puse cu vorbe bine potrivite în vederea judecătorilor, arătând cum Lică li s-a făcut apărător numai pentru ca să nu pară a-şi răzbuna de dânşii, acum când se aflau în strâmtoare, deşi putea să ştie că numai ei au putut să-i lase biciul la trupul iubitei sale stăpâne.

Şi în adevăr, din două una: ori biciul lui Lică, ori cuţitul lui Săilă trebuia să fie urma lăsată dinadins la faţa locului, pentru ca să-i ducă pe urmăritori pe o cale greşită, fiindcă despre o înţelegere între BuzăRuptă, Săilă şi Lică acum nu mai putea să fie vorba. Lică însă, deşi ar fi putut săvârşi faptele petrecute în drumul de ţară şi în pădure, nu putea să fie unul dintre oamenii cu feţe acoperite care îl călcaseră pe arândaşul, fiindcă în timpul când s-a petrecut această faptă, el, după mărturisirea mai multora, se afla la Moara cu noroc. Ce-i drept, Pintea bănuia că el n-a stat toată noaptea la Moara cu noroc şi mărturiile erau cam îndoioase, tot oameni care puteau să fie bănuiţi de tovărăşie cu Lică; singurul reazem de bănuială asupra lui Lică erau mărturisirile, cu totul îndoioase, pe care le făcuse cârciumarul asupra timpului la care sosise şi plecase acel om ce venise cu muierea la Lică: de aceea îl puseră pe Ghiţă la urmă şi acum aşteptau cu toţii hotărârea de la mărturisirile lui.

Înalt, lat în umeri, cu ochiul limpede şi cu faţa nemişcată, Ghiţă se opri în mijlocul lumii.

Înaintea lui erau doi oameni nevinovaţi, care aveau să sufere osânda grea; era pătruns de nevinovăţia lor, dar acum nu mai putea să o dovedească, deşi era gata s-o apere chiar cu primejdia de a trece drept părtaş la vina lor: ochii lui se opriră asupra lor ca şi când ar voi să le zică: „Nu vă temeţi, căci ştiu eu un lucru prin care pot să vă scap cel puţin deocamdată”.

Ana suspină o dată din greu, apoi rămase încremenită. Nu mai era el, omul puternic şi plin de viaţă: în câteva zile se făcuse numai umbra din ceea ce fusese odinioară; în câteva zile pieliţa obrajilor i se încreţise şi perii capului îi dăduseră în cărunţeală.

Cuprins: de o durere sfâşietoare, el se întoarse oarecum fără de veste spre partea la care auzise suspinul şi, aflând cu ochii pe Ana, îşi ridică mâna, o trase încet peste fruntea

sa uscată şi se întoarse drept spre Lică, omul care nu-şi pierdea niciodată liniştea.

Într-o clipă el îşi simţi toată firea prefăcută. Nu o văzuse de mult, şi acum când o vedea aşa de pierită, cum era, se adună deodată în sufletul lui toată dragostea pe care o simţise din clipa când o văzuse pentru întâiaşi dată, toată dorinţa de a o vedea mereu ferită de rele, toată alipirea către viaţă a omului pătruns de iubire, şi tot ce plănuise în cugetarea lungilor zile petrecute în închisoare se zădărnici în clipa când faţa Anei se ivi în ochii lui.

El nu putea să se pună în primejdie de dragul altora, căci avea nevastă şi copii, iară pe Lică îl poţi speria cu o vorbă, dar nu-l poţi stârpi, fiindcă el nu e om singur, ci un întreg rând de oameni, din care unii se răzbună pe alţii.

Din cuvânt în cuvânt, Ghiţă mărturisi dar tot ceea ce mărturisise înaintea comisarului, cu deosebirea numai că el stărui să rămână scris că nu-i crede vinovaţi pe Buză-Ruptă şi pe Săilă. Iară când i se puse întrebarea hotărâtoare, dacă poate jura că Lică a stat atunci toată noaptea la Moara cu noroc, el răspunse: „Nu pot să jur că n-a plecat în noaptea aceea, fiindcă n-am stat mereu lângă dânsul; jur însă că l-am ştiut toată noaptea la cârciumă”.

Cercetarea era încheiată şi peste câtva timp judecătorii rostiră judecata: Lică se află nevinovat; Ghiţă, ale cărui purtări dăduseră loc la bănuieli, scăpă în lipsă de destule dovezi, iar Buză-Ruptă şi Săilă Boarul fură osândiţi pe viaţă.

Unul câte unul – judecători, osândiţi, bănuiţi, martorii şi oamenii adunaţi – toţi se depărtară; numai Ghiţă stătea mereu cu ochii ţintiţi la pământ, în luptă cu el însuşi, cu dorinţa de a-i grăi Anei un cuvânt şi cu durerea de a o vedea aşa de pierdută cum era. Apoi, când lumea se rări, el se întoarse spre dânsa, ochii i se împăienjeniră şi faţa i se umplu de lacrimi.

— Iartă-mă, Ano! Îi zise el. Iartă-mă cel puţin tu, căci eu n-am să mă iert cât voi trăi pe faţa pământului. Ai avut tată om de frunte; ai neamuri oameni de treabă şi ai ajuns să-ţi

vezi bărbatul înaintea judecătorilor. Şi n-am păcătuit nimic, Ano, dar cerul m-a lovit cu orbie şi n-am voit să cred şi să înţeleg când mi-ai arătat calea cea bună.

— Lasă, Ghiţă, că trece şi asta… Grăi nevasta, împăcată cu ea însăşi.

XII

— Nu te mâhni, dragul meu, grăi bătrâna adânc mişcată. Mă uit la faţa ta, mă uit la părul tău, şi nu mai întreb ce s-a întâmplat: văd eu c-a fost mare nenorocirea prin care ai trecut. Nu-mi spune nimic: mă tem ca nu cumva nenorocirea ta să-mi pară prea mică şi să-ţi fac o nedreptate, căci ea este aşa de mare cum o simţi tu. Dar zic să nu te mâhneşti: e norocul omului care a trecut prin o mare nenorocire, căci a scăpat de multe necazuri mici, care mistuie mai rău decât durerea.

Ghiţă luă pe unul dintre copii şi-l sărută.

— Sărmanilor mei copii, zise el, voi nu mai aveţi, cum avuseseră părinţii voştri, un tată om cinstit.

— Lasă, Ghiţă, grăi Ana; noi şi toţi oamenii buni care te cunosc te ştim cine eşti şi ne mustrăm pentru gândurile rele ce ne vom fi făcut despre tine.

— Nu asta e cinstea, întâmpină soţul. Cinstit nu e decât omul care a astupat gurile rele, pe care nimeni nu-l poate grăi de rău fără de a se da de ruşine; cinstea e sila pe care le-o faci oamenilor răi de a te socoti om între oameni. Eu nu mai pot sili pe nimeni să nu le zică copiilor ăstora: „Tatăl vostru e un ticălos!”

— Aşa e, răspunse bătrâna; multe trebuie să faci de dragul lumii, fiindcă e mare nenorocirea când te strici cu ea. Dar ce să-i faci? E aşa dată, şi nu altfel. Dacă te-ai stricat cu lumea, nu te mai găti de sărbătoare, ci stai acasă şi te pune să-ţi torci din fuiorul tău o cămaşă curată.

— Da, dacă eşti muiere!

— Muiere sau bărbat: om cu minte să fii!

— Om cu minte? Hei! Mult venin am adunat eu, şi mă credeam om cu minte, dar tot numai în mine l-am deşertat.

— Da, mulţumită lui Dumnezeu că l-ai deşertat, grăi bătrâna. Şi bătrâna avea dreptate: Ghiţă trecuse în adevăr printr-un fel de prefacere.

Nenorocirea îl făcuse mai îngăduitor şi mai mulţumit cu lumea în mijlocul căreia se afla. Odinioară el credea că omul poate să facă şi să desfacă; acum simţea că toate vin cu întâmplarea şi se mulţumea cu puţinul bine de care avuse parte. Astfel, îi părea bine când o vedea veselă pe Ana, care se bucura de capătul la care au ajuns lucrurile, fiindcă ele puteau să ajungă la un capăt şi mai rău.

Apoi omul îşi caută, la amărăciune, el însuşi mângâierea. Încetul cu încetul, Ghiţă îşi puse tare şi tot mai tare de gând că mai stă pân' la primăvară la Moara cu noroc, apoi îşi adună toată averea, îşi ia nevasta şi copiii şi se duce departe, unde nu-l cunoaşte nimeni, în fundul Banatului, ori chiar în Ţară. „Şi, îşi zicea el, nu este cu putinţă că purtările bune să nu străbată cu vremea.” Astfel, îşi dădea silinţa să uite cele petrecute, să le treacă cu vederea, ca şi când nu ar fi fost, şi să se piardă într-un viitor mai bun, pe care şi-l închipuia adeseori ca-n aievea.

În puţinele zile petrecute în închisoare îi venise de sute de ori gândul să ucidă pe omul care-l pierduse şi nu o dată simţea în el că e prea slab spre a se stăpâni să nu-l ucidă, ci să-l omoare încetul cu încetul şi să-l ducă, precum ar fi dorit, de jumătate sfârşit, la spânzurători; acum parcă-i venea să-şi zică: „Dar ce-mi pasă?! Cele făcute tot nu se mai pot desface”.

„Lasă-l, săracul, cu păcatele lui”, zise el când îl văzu iar pe Lică Sămădăul, care veni câteva zile în urmă la Moara cu noroc. Iară Ana îl primi cu inima deschisă pe omul care vorbise atât de frumos în faţa judecătorilor şi prin a cărui cuminţie scăpase soţu-său de primejdia în care se afla.

După ce stete vreun ceas de vorbă, Lică îşi desfăcu şerparul de la brâu, plin de bani, şi-l deşertă pe masă.

Ghiţă, cuprins de o pornire pătimaşă, privi aspru în faţa lui.

— De care sunt ăştia? Întrebă el apăsând asupra vorbelor. De ai ovreului ori de ai domnişoarei?

El credea că Lică se va cutremura în auzul acestor cuvinte; rămase ruşinat când acesta îi râse în faţă şi răspunse:

— Şi de unii, şi de alţii; ca hoţ m-am împrumutat şi tot ca hoţ trebuie să şi plătesc.

— Şi dacă mă prinde cineva cu ei?

— Cine să te prindă? Banii sunt bani şi tu eşti cârciumar: vin la tine fel de fel de oameni şi tu iei ce-ţi dă fiecare.

— Şi dacă te-aş da eu de gol?

— De asta nu mă tem, răspunse Lică. Ghiţă se ridică, scoase saltarul mesei, trase banii în el şi iar îl închise.

— Vezi, acum eşti om cu minte, grăi Lică. De ce folos ţi-ar fi fost dacă-i spuneai judecătorului ceea ce poate că nici el nu dorea să-i spui. Peste mintea mea tot nu trece niciunul cu mintea lui, nici tu, nici altul. Lasă-i, şadă la răcoare, dacă sunt proşti. Credeau, proştii, că eu îmi pun credinţa în nişte oameni pe care nu-i ţin destul de strâns legaţi şi că mă vor păgubi pe mine, dacă se vor duce cu Răuţ, ca să ia vreo sută de porci din turma mea: acum n-or să mai ia niciunul.

Ghiţă suspină o dată. Era uimit de acest om atât de ager în răutatea sa şi se simţea uşurat când află că în nedreptatea legilor e o aspră ceartă dumnezeiască.

— Dar cu femeia aceea ce-ai avut? Întrebă el.

— Ceea ce am cu tine, răspunse Lică rece. Am prins-o că are slăbiciune de aur şi de pietre scumpe şi am pus-o să vândă, ceea ce putea să facă fără de a cădea la bănuială. Dar muierea tot muiere rămâne: era să mă dea de gol, căci n-a avut inimă să vândă un lanţ, care-i plăcea, precum se vede, afară din seamăn.

— Şi pentru asta tu ai stins patru suflete, grăi Ghiţă îngrozit. Tu nu eşti om, Lică, ci diavol!

— O simţi acum?! Grăi sămădăul mulţumit. Ar fi trebuit să o simţi mai de mult şi să înţelegi că eu atât de mult mă tem de cearta legilor, încât frica îmi deschide minţile şi-mi

luminează calea pe care umblu. E nebun acela care-mi zice, ca tine, că are să mă ducă la furci, pentru că mă face să bag mai bine de seamă. Înţelegi tu acum că acela care ţine cu mine nu are să se teamă de nimic, iară acela care vrea să mă doboare trebuie să stea mereu cuprins de îngrijire, pentru că, de ar fi mai nevinovat decât copilul de trei zile, tot îi frâng în cele din urmă gâtul. Tu eşti om cinstit, Ghiţă, şi am făcut din tine om vinovat; acum pot să merg lesne şi mai departe şi să te duc eu la furcile cu care mă sperii tu pe mine.

— Pentru ce, Lică?! Pentru ce? Strigă cârciumarul, cuprins de spaimă.

— Nu zic că te duc, răspunse Lică domol: acu nu-mi vine la socoteală; am trebuinţă de un om ca tine. Zic numai că te pot duce dacă-mi stai în cale.

— Plec mâine de aici, şi-mi dă pace.

— Acu nu te las să pleci; ai stat până acum din încăpăţânare; trebuie să stai de aici înainte de frică. N-am muncit eu degeaba: acum tremuri înaintea mea ca frunza de mesteacăn; acu vreau să stai aici!

— Ce vrei cu mine?!

— Ce vreau? Grăi Lică râzând. Ghiţă! Mulţi oameni au pierit la cârciuma asta şi li s-a găsit urma cale de două poşte de aici. De când eşti tu aici, n-a murit încă niciunul. Mă înţelegi?

Ghiţă se ridică şi-l privi cu dispreţ.

— Şi câtă vreme stau eu aici, n-are să moară niciunul, afară poate de mine! Zise el hotărât.

Lică iar se rânji la el.

— Vorbeşti ca fetele mari mai nainte de a fi gustat dulceaţa păcatului, zise apoi aşezat. Poate că şi eu am vorbit odată aşa, nu ţin minte. Ştiu numai că mă aflam în strâmtorare când am ucis pe cel dintâi om: îmi pieriseră nişte porci din turmă şi-mi era ruşine să spui c-au pierit şi n-aveam bani să cumpăr alţii în locul lor. Apoi am ucis pe al doilea, ca să mă mângâi de mustrările ce-mi făceam pentru cel dintâi. Acum

sângele cald e un fel de boală, care mă apucă din când în când, pentru că tu nu ştii încă, urmă el mai cu avânt, cum îţi fierbe şi clocoteşte tot sângele când te hotărăşti odată să pui un lucru la cale, şi ce grozavă e plăcerea de a-l lovi pe omul care te supără, de a-l lovi tare, ca să-l sfărâmi, când te-a atins c-o vorbă ori cu o privire, de a răsplăti însutit şi înmiit. Aduni mereu venin şi ură şi mânie oarbă, şi când ai adunat destulă, atunci verşi cu prisos, şi nu prea mult îţi pasă asupra cui, numai om să fie. Tu eşti om, Ghiţă, om cu multă ură în sufletul tău, şi eşti om cu minte: dacă te-aş avea tovarăş pe tine, aş râde şi de dracul şi de mumă-sa. Mă simt chiar eu mai vrednic când mă ştiu alături cu un om ca tine.

— Îţi sunt tovarăş! Grăi Ghiţă hotărât şi rece.

— Nu te primesc! Răspunse Lică tot atât de hotărât şi de rece. Pe om nu-l stăpâneşti decât cu păcatele lui, şi tot omul are păcate, numai că unul le ascunde mai bine. Ca să le dea mai lesne pe faţă, caută-i slăbiciunea, fă-l să şi-o deie de gol şi faci cu el ce vrei, căci unul se mânie, altul se ruşinează, al treilea se zăpăceşte, dar nu e niciunul care nu-şi pierde bunul cumpăt şi mintea întreagă. E însă o slăbiciune de care mă tem, fiindcă nu ştii niciodată cum s-o apuci; e azi mai mare, mâine mai mică, şi când ai crede c-ai nimerit-o, dai greş: de oamenii care au asemenea slăbiciune mă feresc, căci ei te dau de gol când lumea ţi-e mai dragă. Am păţit-o odată cu Pintea: n-o mai pat şi cu tine.

— Ce fel de slăbiciune? Întrebă Ghiţă cam cu jumătate de gură.

— De femei, ba chiar mai rea decât aceasta, de o singură femeie.

Ghiţă nu-i răspunse nimic, dar după ce Lică se depărtă, el îşi ridică amândouă mâinile asupra lui şi grăi pătruns de un singur gând: „Te crezi tu mai rău decât mine?! Să vedem! Te duc la spânzurătoare chiar dac-ar trebui să merg şi eu de hăţ cu tine”.

XIII.

Banii primiţi de la Lică erau pe masă, şi Ghiţă stătea singur şi cu uşa închisă înaintea lor, cercetând cu încordată luare aminte fiecare bucată, ca să vadă dacă nu află vreun semn pe vreuna din ele.

Era hârtie, argint şi aramă, însă hârtiile, afară de două bucăţi mai mari şi de una mică, erau nouă-nouţe, cam mototolite, dar încă neîmpăturate. Pe una din hârtiile mari era o pată mare de cerneală, iară dintr-una mai mică lipsea o bucată; dar acestea nu puteau să fie semne.

Ghiţă privi câtva timp dezamăgit la bani; cu toate acestea, îi părea bine, căci la urma urmelor el avea drept la o parte din aceşti bani, muncise pentru ei, îi câştigase para cu para şi i-ar fi părut rău dac-ar fi trebuit să-i dea judecătorului, ceea ce era hotărât să facă cu banii ce-ar fi având vreun semn.

După ce trase iar banii în saltarul mesei, el se plimbă câtva timp prin casă. Îi era ca şi când ar fi furând oarecum acei bani şi se întreba mereu cuprins de îngrijare dacă nu cumva îşi pune el însuşi o cursă, ţinându-i la dânsul. Ar fi voit să-i ia şi să-i arunce pe fereastră; însă el nu putea, se gândea cât trebuie să muncească un om ca dânsul pentru ca să adune atâta la un loc, şi nu-l lăsa inima să-i dea din mână.

A treia zi era sâmbătă, ziua în care se numărau banii şi când trebuiau să fie toţi de faţă, un obicei bun, rămas încă din vremile bune, şi mai ales obiceiul de care Ghiţă nu s-ar fi putut lepăda niciodată.

Încă de la început Ana era nedumerită. Îi părea că sunt prea mulţi bani de astă dată şi nu putea să depărteze de la sine gândul că hârtiile nouă-nouţe au venit de la unul şi acelaşi om.

Iară bătrâna se bucura că săptămâna aceasta a fost aşa de bună.

— E bună aceasta? Întrebă ea când văzu hârtia din care lipsea o bucăţică.

— Să-mi dea Dumnezeu tot de aceste! Grăi Ghiţă numărând mai departe.

Ana privi la hârtie cu tot dinadinsul şi sângele îi pieri din obraji; dar ea nu grăi nimic, deoarece era şi bătrâna de faţă.

În urmă voi să-i grăiască lui Ghiţă, dar nu putea. Îl bănuise o dată şi se temea să-l mai bănuiască. Aşa e! Dar gândul rău, încuibat odată în mintea ei, nu o mai lăsa să-şi vie în fire, se temea, ea singură nu ştie de ce, şi mai ales seara, după ce Ghiţă şi bătrâna adormiră, capul începu a i se înfierbânta.

„Trebuie să aflu adevărul, de dragul copiilor mei, dacă nu de alta!” zise ea hotărâtă, apoi se dete jos din pat, căută cheile, deschise tiptil, ca o hoaţă, lada şi scoase teancul de hârtii. Apoi se duse în odaia de lângă birt, făcu limină, încuie uşa, desfăcu cu mâna tremurătoare teancul şi începu să cerceteze hârtiile.

— Asta e! Grăi punând la o parte hârtia din care lipsea o bucăţică. Jur pe sfânta cruce că am văzut-o în mâinile ei!

Ea cercetă apoi hârtiile noi pe care le bănuise din început. Una dintre ele parcă era împunsă cu acul tocmai la mijloc şi, cercetând mai departe, ea află cincizeci şi trei de bucăţi care erau astfel împunse, ca şi când ar fi fost trase pe o sârmă subţire.

Ea puse hârtiile una peste alta, apoi se întoarse cu capul ridicat la soţu-său şi-l deşteptă din somn.

— Ce-i?! Ce s-a întâmplat?! Întrebă el speriat.

— Vino cu mine! Îi zise ea. El se ridică cu grăbire şi plecă buiguit în urma ei.

— De unde ai tu banii ăştia? Întrebă ea, arătând la hârtiile de pe masă.

Ghiţă tresări, cuprins de spaima ucigaşului prins asupra faptei.

— Mai ştiu şi eu?! Răspunse el. De la drumeţi.

— Ghiţă! Îi zise ea. Nu te juca cu dracul! Banii ăştia, câţi sunt aici, toţi i-ai primit de la un singur om. Hârtia asta, din

care lipseşte o bucată, a fost o dată în mâna mea: i-am dat-o femeii pe care o ştii şi tu, în ziua când a fost ucisă, iară aceste cincizeci şi trei de bucăţi sunt însemnate cu acelaşi semn, şi tot aşa trebuie să vie de la unul şi acelaşi om, şi anume, de la ea, căci la ea am văzut bani noi ca şi aceştia. Din două una: ori tu eşti amestecat în trebile aceste, şi atunci nu e bine, ori nu eşti amestecat şi nu ştii să te fereşti de oamenii răi, şi atunci iar nu e bine. Dacă-i aşa, apoi pune chiar acum caii la trăsură, căci vreau să plec de aici cu copiii mei.

Ea rămase cam zăpăcită când văzu că el, în loc de a se tulbura, o priveşte cu dragoste şi bucurie.

— Copiii aceia sunt şi ai mei, zise el, lasă-i numai, că e grija mea de dânşii. Carevasăzică, sunt însemnate hârtiile? Şi eu am căutat semne pe ele, dar n-am găsit niciunul. Ce fel de semn e acela?

— Iată, răspunse Ana mai domoală, punând hârtiile în faţa luminii; vezi împunsătura aceasta?

— O văd acum! O văd prea bine şi-l ţin minte pe omul de la care le-am primit. E un om, urmă el peste puţin cam în silă, pe care nu-l cunoşti, dar ai să-l cunoşti într-o zi.

Grăind aceste, el se apropie de dânsa, îi luă capul între mâini şi o sărută mai de multe ori pe frunte.

— Să nu-ţi faci gânduri rele, zise el iar, şi să nu te miri dacă mă vei vedea câteodată cam schimbat din fire; eu trebuie să scot la capăt un lucru greu. Acum mă duc, chiar acum, ca să fiu mâine dimineaţă aici, aşa ca nimeni să nu ştie c-am fost dus peste noapte. M-ai înţeles? Du-te şi te culcă şi fă ca şi când n-ai şti nimic.

— Dar unde te duci? Îl întrebă ea îngrijată.

— Am să-ţi spui, răspunse el, apoi strânse hârtiile şi plecă. Peste puţin el călărea în treapăt mare de-a lungul drumului de ţară spre Ineu, iară pe la miezul nopţii îl aştepta într-una din odăile mai retrase ale cazărmii pe Pintea, care se dusese cu banii la arândaşul.

— Puţină treabă, grăi Pintea, dar tot e ceva. Ar trebui să ai mărturii că ai primit banii de la el; însă Lică e om viclean şi n-are să-ţi dea decât între patru ochi.

— Atunci ce să facem? Întrebă Ghiţă.

— Multe ar fi de făcut, grăi Pintea, numai dac-ai fi tu om mai viclean, dacă n-ai fi atât de prost, ca să-l aperi când vrei să-l surpi. Ştii tu că sluga ta, Marţi, e omul lui Lică?

— Marţi?! Strigă Ghiţă.

— Nu te aprinde, îl întâmpină căprarul. Acum trebuie să-l ţii, căci altfel ni se strică toată treaba. I-am găsit eu noima şi lui Marţi. Îţi spun numai atât, că am aflat multe, dar încă nu destule, căci de Lică cu una, cu două nu te poţi apropia. Dacă m-ajută Dumnezeu, în câteva zile am să dau şi de cei doi morţi: le sunt pe urmă. Nu s-a sfârşit încă judecata: mai va – fie chiar până la împăratul! Iaca ce-ţi spun eu ţie: banii împunşi cu acul sunt de la bancă, unde hârtiile se ţin în teancuri de câte o sută de bucăţi, trase pe o sârmă subţire, ca nimeni să nu poată fura din teanc fără de a rupe sârma ori pecetea de la capătul ei, şi e ştiut că domnişoara aceea a luat banii de la bancă înainte de a fi plecat de la Ineu; argintul e de la arândaşul, însă el a avut mai ales hârtii mari, însemnate la un colţ cu o slovă rotundă şi o cruce lângă ea, şi aur, tot galbeni împărăteşti, la care tot al treilea zimţ e pilit. Te-ai simţi tu destoinic să mi-l dai pe Lică prins, când are galbeni ori hârtii astfel însemnate în şerpar la el?

— Ţi-l dau! Răspunse Ghiţă hotărât.

— Mai domol, grăi Pintea; ăsta-i lucru greu… Mă tem că ai să ne strici toată treaba. Să ştii un lucru. Lică are acum trebuinţă de bani ca să-şi poarte judecata mai departe, şi, precum se vede, are de gând să te pună pe tine să-i preschimbi şi poate chiar să-i vinzi aur şi argintărie. Tu primeşte orişice, vino la mine, şi eu îţi schimb, adică îl pun pe arândaşul să schimbe, fără ca el să ştie că eşti tu la mijloc. Se înţelege, tu de duci totdeauna la Arad ori la Oradea şi faci ca şi când ai fi schimbat acolo.

— Şi dac-aş intra în vreo încurcătură!

— Grija mea de asta! Tu caută numai să te pui bine cu Lică! În zori de zi Ghiţă dormea iar în patul său şi visa că-l dă pe Lică prins şi vede cum Pintea scoate galbenii cu zimţii piliţi din şerparul lui. Iară Ana îşi stăpânea răsuflarea ca să nu-l deştepte din somnul său dulce.

XIV.

Ziua următoare, deşteptându-se din somn, Ghiţă era nelinişţit. Îşi aducea aminte cele petrecute peste noapte, dar şi le gândea ca şi când le-ar fi visat, şi parcă nu-i venea să le creadă, iar când îşi dădea seama că ele în adevăr s-au petrecut, îi era ruşine de cele ce făcuse şi se temea că, mai curând ori mai târziu, se va da de gol, şi nu numai va strica toată treaba, dar îşi va băga totodată şi capul în primejdie.

„Nu! Îşi zise el, eu nu pot să o fac aceasta; n-am în mine inima, n-am, precum Pintea, dibăcia pe care ar trebui s-o am, pentru ca să o pot face.”

De aceea, când Ana îl întrebă despre cele puse la cale peste noapte, el răspunse că e bine şi că toate s-au făcut şi, dând acest răspuns, el nu spunea decât adevărul pe care îl simţea atunci în sufletul său.

Ana însă era adânc jignită; ea ar fi dorit să afle mai multe, se simţea în drept de a cere să ştie tot şi nu putea să-l ierte pe Ghiţă pentru lipsa lui de încredere.

— Vorbeşti cu mine, îi zise ea, cum ai vorbi cu un străin, cu un copil, cum ai vorbi cu o slugă, pe care o ţii cu simbrie, fiindcă ai trebuinţă de ea.

Şi Ana avea dreptate. A doua zi, când Lică se întoarse iar pe la cârciumă, Ghiţă simţi că nu ştie ce are să facă. Întâia oară în viaţa lui îi era ruşine de Lică, se simţea oarecum mai netrebnic decât dânsul şi se temea înzecit de răzbunarea lui.

Iară Lică era vesel, era precum nu fusese mai nainte, om cu inima deschisă.

Bunul Dumnezeu a rânduit ca copilul să se ia întru toate după oamenii mari, şi Petrişor, băiatul lui Ghiţă, voia şi el să aibă cu orice preţ un bici ca nenea Lică, dacă nu poate să

aibă deocamdată chiar şi unul ca dânsul; Ana luase dar un caier şi se pusese să-i împletească unul.

— Ce are să iasă de aici? Întrebă Lică. Un bici pentru Petrişor voinicul. Ei! Dacă-i aşa, las' pe mine: ce-a da târgul şi norocul! Ţine capătul, să-i împletesc eu un bici cum îl ştiu eu împleti.

Ana rămase pe laiţă, ţinând capătul pletei, iară Lică stătea înaintea ei şi, împărţind fuiorul în opt şuviţe, începu să împletească în opt coarde, cum ea nu mai văzuse mai nainte. Şi cum el împletea, ea privea la degetele lui, care strângeau pleata, răsuceau coarda şi-o împleteau cu măiestrie între celelalte, privea la mâna lui, care nu atinsese niciodată sapa, nici coarnele plugului, ci numai biciul uşurel şi frâul calului, la mâna albă şi la degetele lui subţiri şi lungi, privea la cămaşa lui albă ca floricelele, la faţa lui rasă neted, la mustaţa lui lungă, la ochii lui verzui, care acum se mişcau cu atâta vioiciune, privea şi asculta vorbele vesele, care curgeau întruna peste buzele lui, privea şi asculta şi-şi aducea aminte de omul rece şi aspru la faţă, pe care-l privise cu uimire copilărească atunci, în ziua aceea, când el sosise pentru întâia oară la Moara cu noroc, pe omul tăcut, pe care-l crezuse odinioară aşa de rău şi de primejdios şi care acum îşi petrecea timpul cu dânsa şi se bucura când vedea că Petrişor saltă de bucurie.

Şi pe când Ana privea, asculta şi gândea, oarecum fără de voie, la cele ce au fost şi la cele ce sunt, pleata scoasă în patru dungi se lungea mereu.

— Frumos are să iasă! Îi zise ea.

— S-ar putea oare să iasă altfel, răspunse el cam cu jumătate de gură, când o nevastă aşa de frumoasă îi ţine capătul? Mie nu mi-ar păsa, adăugă apoi peste puţin, dac-ar ieşi şi lung cât postul Paştilor.

Ana se tulbură şi-ar fi voit să dea capătul să-l mai ţie şi Uţa, care stătea câţiva paşi în dosul ei; dar ea se făcu că nu înţelege şi începu să vorbească cu copilul.

De aici înainte Lică îşi rări vorbele, începu să subţieze coardele, să împletească mai iute şi încetul cu încetul iar se făcu omul cu faţă rece şi aspră.

— Nu mai am mult, zise el în cele din urmă; sfârşesc numaidecât; codirişţea o fac eu apoi singur.

Pe Ana o mâhneau aceste cuvinte. Pornită spre veselie, precum era, ar fi dorit să vadă tot feţe vesele, şi se simţea cu atât mai jignită când ştia că ea însăşi a stricat voia bună a cuiva: umbla dar dinadins să-l aducă iar la voie bună pe Lică, să-l lase precum l-a găsit, şi-i venea oarecum să plângă când vedea că nu izbuteşte. Ea îi zâmbea în ochi, îi arăta în toate chipurile că se bucură de vorbele lui, iară când el se duse să caute o nuia, din care să taie codirişţea, îşi luă copilul de mână şi-i zise veselă: „Hai şi noi să-i ajutăm lui nenea Lică”.

Ghiţă umbla în vremea aceasta după trebile sale, însă când el se întoarse iar la cârciumă, Lică şedea la masa de sub cerdac şi tăia cu vârful cuţitului crestături pe codirişţea făcută gata, iar Ana stătea în dosul lui şi privea peste umărul lui cum lucrează, şi cum stătea aşa, ea se rezema cu dreapta de masă, iară stânga o ţinea pe cellalt umăr al lui.

Ghiţă rămase o clipă ameţit, apoi se depărtă iute, ca să nu mai vadă.

„Nu! Îşi zise el, de asta nu m-am temut niciodată şi nu mă tem nici acum.”

Şi în adevăr el nu se temea, dară fierbea cu toate aceste în el. Îşi aducea aminte vorbele lui Lică despre slăbiciune pentru muiere, înţelegea gândul lui şi se tulbura când se gândea că Lică crede c-ar fi cu putinţă şi că Ana, chiar ea, în nesocotinţa ei copilărească, îl întăreşte în această credinţă. Dar tocmai de aceea el însuşi nu voia să înţeleagă nimic, şi peste o jumătate de ceas, când se văzu iar singur cu Lică, el se arătă mai deschis la inimă decât de obicei.

Pintea avuse o bună presimţire. Lică-i aduse astă dată lui Ghiţă patru hârtii mari şi, punându-le pe masă, îi grăi:

— În jumătate: cât ţie, atât mie, dar la aceste să bagi mai bine de seamă, fiindcă au semne.

Ghiţă privi câtva timp la hârtii şi la semnele ce acum îi erau cunoscute.

— Te înţeleg, zise el apoi; nu ceri decât cincizeci la sută; ceilalţi cincizeci să fie ai mei, ca bani de cheltuială. Eu te sfătuiesc însă să-ţi alegi vreun alt om pentru treaba asta: nu te temi tu că iau banii ăştia şi mă duc cu ei la judecătorie, ca să spun că-i am de la tine? Ai face bine să te temi şi să-mi dai pace.

— Dac-ai avea de gând s-o faci, nu mi-ai fi spus-o, răspunse Lică. Poate că tu crezi c-ai putea s-o faci; te ştiu însă un om destul de cu minte pentru ca să simţi ce-ar urma de acolo pentru tine, şi te ştiu om care ţine la bani.

Ghiţă se ştia şi el însuşi om care ţine la bani, dar tocmai de aceea nu voia s-o afle de la alţii. El luă banii şi îi puse în ladă, apoi scoase un teanc de hârtii mai mici şi dete lui Lică jumătatea ce i se cuvenea, zicându-şi mereu, pe când număra: „Am să-ţi arăt eu ţie că tot nu ţin la bani atât de mult cum crezi tu.” Şi în adevăr, el nu aştepta decât noaptea, pentru ca să plece la Ineu. Seara însă Lică iar se întoarse la Moara cu noroc şi-i aduse zece bucăţi de hârtie, ca să nu-i dea timp de răsuflare.

— Dacă n-ai destul mărunt la casa ta, îi zise el, pleacă mâine la Arad, ca să schimbi.

— Aşa îmi pare că am, îi răspunse Ghiţă, şi-i dete aproape toţi banii mărunţi pe care îi avea la dânsul.

Şi numai când se întorcea de la Ineu, Ghiţă simţea că Lică are dreptate. El îi dăduse lui Pintea cele patrusprezece bucăţi de hârtie, dar nu-i spusese un lucru: că jumătate din bani sunt ai săi, ci, dimpotrivă, stăruise ca jandarmul să-i schimbe banii deplini, pentru ca Lică să nu simtă nimic. Îi fusese în mai multe rânduri vorba pe buze, însă totdeauna îşi zicea: „Adică de ce folos ar fi dac-ar mai afla-o şi asta?!” Iar acum, când se întorcea la Moara cu noroc, îşi punea de gând că i-o va spune într-alt rând.

— Într-alt rând? Da! Însă în curând el se încredinţă că nu poate să i-o spună, şi cu cât se încredinţa despre aceasta, cu atât mai dinadins se ferea de Pintea.

Şi omul foarte lesne se împăcă cu păcatele sale. „Ei! Ce să-mi fac?! Îşi zise Ghiţă în cele din urmă. Aşa m-a lăsat Dumnezeu! Ce să-mi fac dacă e în mine ceva mai tare decât voinţa mea?! Nici cocoşatul nu e însuşi vinovat că are cocoaşă în spinare: nimeni mai mult decât dânsul n-ar dori să n-o aibă.”

Şi fiindcă avea un păcat pe care nu-l putea stăpâni, el nici nu-şi mai dădea silinţă să-l stăpânească şi se lăsa cu totul în voia întâmplărilor. Apoi el nici nu mai era om cinstit; lumea tot îl credea rău. Câteodată, când îl apuca frica de pedeapsă ori de răzbunarea lui Lică, el îşi punea de gând că are să plece şi să se ducă, încât să i se piardă urma, însă el iar se dumerea şi aştepta ca Lică să vină iar cu banii.

Astfel, trecu toamna şi veni iarna, trecu şi iarna şi sosi primăvara. Pintea se făcea din ce în ce mai nerăbdător, căci aflase în cele din urmă şi pe oamenii îngropaţi; arândaşul avea fierbinţeli de câte ori trebuia să dea bani mărunţi pentru banii pe care îi agonisise cu multă osteneală; Ghiţă însă nu avea altă vorbă decât: „Ţi-l dau legat, dar trebuie să bag de seamă, ca să nu stric toată treaba”. Iară mai departe el râdea în pumni ori tremura de frică.

Căci adunase mulţi bani Ghiţă, atât de mulţi, încât în fiecare zi îşi zicea: „Mult a strâns arândaşul!”, dar precum aduna banii, el scăpăta mereu în gândul său.

În vremea aceasta Lică trăia zile albe. El venea des pe la Moara cu noroc, şi de câte ori venea era vesel şi bun şi om cu dare de mână. Şi fiindcă era vesel şi bun şi darnic, ţiganii de la Ineu prinseseră slăbiciune de dânsul şi treceau foarte des pe la cârciumă ca să întrebe dacă n-a venit cumva ori dacă nu are să vină în curând, ca să-şi petreacă cu tovarăşii.

Iară când ei îl găseau, se puneau să-i cânte, şi atunci venea rândul la Uţa, femeie înaltă, smeadă şi sprintenă la vorbă.

Lică nu juca decât foarte arareori, şi atunci mai ales cu Ana, cu copilul ori, pentru ca gluma să fie de tot bună, cu bătrâna. Îi plăcea să stea, să privească şi să asculte, fiindcă era destul de privit şi destul de auzit, fiindcă Uţa juca cum se joacă la cârciumă şi vorbea cum se vorbeşte la birt, fără multe marafeturi, fără mult înconjur. Iară când Uţa mergea prea departe cu veselia, Lică îi zicea: „Mai astâmpără-te, fă! Prea te obrăzniceşti”. Dar ea atunci, parcă tocmai în ciuda lui, se făcea cu atât mai dezmăţată.

Bătrâna dădea miloasă din umeri şi zicea aşa în ea: „Ei! Ce să-i faci! Aşa a lăsat-o Dumnezeu! Păcatul ei!”

Ana la început se tulbura, în urmă se înscârbea şi dezmăţările Uţei îi păreau sarbede, şi numai târziu se deprinse cu ele, ba, când Uţa zicea câte una neclătită, stăpâna ei simţea un fel de mâncărime şi prindea pofta să zică una şi mai bună. Atunci Lică râdea din toată inima şi nu lipsea niciodată a zice: „Bată-te să te bată, dar de mult n-am râs aşa de cu poftă”.

Iar Ghiţă nu râdea; se făcea că nu pricepe gluma, şi când vedea pe Lică învârtindu-se pe lângă Ana ori pe Ana trăgându-se la Lică, el se ducea pe ici încolo, ca să nu vadă nimic, fiindcă-i era greu să vadă şi-l durea inima când simţea cum Ana scapătă din ce în ce în gândul său. Dar câteodată îi părea că ea îşi dă silinţă să-l ţină pe Lică departe de la sine, şi atunci el îşi făcea mustrări şi simţea înzecit ticăloşia la care căzuse el însuşi; de aceea parcă-i venea să se bucure când iar o vedea căutându-l cu ochii pe Lică ori legându-se de el, căci acum erau deopotrivă.

La începutul Săptămânii Luminate, Pintea trecu pe la Moara cu noroc şi-l luă iar pe Ghiţă de scurt.

— Ce să-i fac! Răspunse Ghiţă. E om viclean şi nu-l pot prinde. Dac-aş şti când are banii la el, te-aş vesti ori l-aş prinde faţă cu câţiva drumeţi. Mă tem însă să nu mă dau de gol: şi tu ştii că-mi pun chiar capul în primejdie, fără ca să-l stric pe el. Îţi spun drept: îmi vine să-mi iau boscârţele şi să fug de aici.

— Bine, bine! Grăi Pintea. Dar Dumnezeu să te ferească pe tine să nu te pună păcatul să mă înşeli pe mine!

Ghiţă nu răspunse nimic. Bătrâna încă de mult umbla cu gândul de a potrivi lucrurile astfel, ca să-şi petreacă Paştile cu toţii împreună la una dintre fetele ei din Ineu şi totdeauna se întrista când Ghiţă zicea: „Dacă se poate”. Numaidecât după plecarea lui Pintea, Ghiţă se duse dar la ea şi-i spuse că se poate şi să-i vestească prin vreun drumeţ pe cei din Ineu despre aceasta, ca să facă din vreme toate pregătirile.

— Bine, ginere dragă! Grăi bătrâna, cuprinsă de vie bucurie. Dumnezeu să te binecuvânteze pentru această hotărâre a ta, căci, precum tu prea bine vezi, eu sunt bătrână, şi cine ştie dacă ne va mai fi dat să petrecem o zi de sărbătoare împreună…

Era în adevăr mişcată bătrâna; nu-şi aducea aminte să fi petrecut vreodată în viaţa ei sfintele sărbători altfel decât împreună cu cei mai de aproape ai săi, afară de anul trecut, când Paştile căzuseră tocmai în timpul mutării lor la Moara cu noroc şi parcă nu erau Paşti, parcă-i lipsea darul pentru tot anul dacă mai petrecea şi acum ca în anul trecut.

Mare era şi bucuria Anei, care de mult nu-şi văzuse rudele şi prietenele cu care fetise, mare bucuria copiilor, care totdeauna aveau dor de Ineu, unde căpătau daruri de la mătuşile lor şi găseau alţi copii ca dânşii.

Ana şi bătrâna se puseră la sfat, deoarece cu mâna goală nu puteau să meargă, şi mai ales Ana simţea în ea o puternică pornire de a se arăta că nu mai e săracă, precum fusese odinioară, şi parcă i-ar fi venit pofta să risipească acum deodată tot ce câştigase în timp de un an.

Pe când ele stăteau de sfat, Ghiţă se afla singur în odaia de lângă birt şi-şi număra banii, îi număra singur, fără zgomot, şi ascuţindu-şi mereu urechea, pentru ca să-i ascundă îndată ce ar simţi că se apropie cineva.

În clipa când văzuse mânia lui Pintea, el luase hotărârea de a-şi trimite nevasta şi copiii de sărbători la Ineu şi de a

se duce astfel, neştiut de nimeni, să caute undeva un loc ascuns, unde să-i cheme în urmă la sine şi să-şi petreacă zilele vieţii pierdut în lume şi nesupărat de nimeni, deoarece Lică nu putea să-l vândă, iar Pintea nu ştia nimic. Însă chiar la cel dintâi pas făcut pentru punerea în lucrare a hotărârii sale el începu să şovăiască. Îl durea bucuria bătrânei şi parcă nu se simţea destul de tare ca să o curme în ziua hotărâtă pentru plecare, îl durea cu atât mai mult cu cât vedea în ea totodată durerea zguduitoare pe care o vor simţi cu toţii în ziua când nu-l vor mai găsi. Apoi, dacă fugea de frica lui Pintea, nu mai puţin se temea că, fugind, Lică îi va găsi urma. Acum, în sfârşit, când îşi văzu banii adunaţi atât de mulţi la un loc, îl cuprinse cu o putere necovârşită gândul, venit ca din senin, că Lică, ştiindu-l că are bani mulţi, va veni într-o zi să-i ia de la dânsul, şi după ce-şi puse iar banii în ladă şi stinse lumina, el se opri îngrozit în mijlocul odăii întunecate: vedea parcă, departe, dincolo de dealul despre Ineu, în valea tăcută şi pustiicioasă, trăsura părăsită la marginea drumului şi copilul omorât şi aruncat pe iarba stropită cu sânge.

Nu, nu era destul că se duce; trebuia să se ducă aşa, ca nimeni, şi mai ales Lică, să nu-i poată da de urmă.

Iar Ana nu simţea nimic; capul ei era plin de colaci, de ouă roşii, de plăcinte, gândul ei era dus în lumea căreia dorea să i se arate. Marţi seara trecu pe la cârciumă şi Lică Sămădăul, căruia Ghiţă îi trimise vorbă c-ar fi având să-i spună ceva, dar ea nu ştia nici când el a venit, nici când a plecat.

Lică nu stătuse mult. Ghiţă dorise numai să-l întrebe în taină dacă nu are cumva bani de schimbat, fiindcă are de gând să meargă peste sărbători, neştiut de nimeni, la Pesta, ca să schimbe ce are la dânsul, mai ales galbenii, pe care nu îndrăznea să-i dea aici prin apropiere. Aşa credea el că va putea să alunge orice prepus din mintea lui Lică, pentru ca numai într-un târziu să-i vină gândul de a ştirici încotro a plecat.

— Am, răspunse Lică. Nevasta când îţi pleacă?

— Sâmbătă de cu seară.

— Atunci tu mă aşteaptă, că viu neapărat, fie sâmbătă seara, fie duminică dimineaţa, şi-ţi aduc, îţi aduc fel de fel.

Ghiţă începu să tremure. Acum nu mai era vorba numai să fugă, ci să-l şi fure totodată pe Lică.

„Dac-o fac, să o fac barem deplină!” îşi zise el ameţit de acest nou gând şi numărând cu neastâmpăr ceasurile ce-i mai rămâneau.

Sâmbătă pe la amiazăzi, în sfârşit, când toate erau puse la cale, toate gătite pentru ziua de sărbătoare, el spuse că nu poate să plece, cel puţin nu chiar acum, deodată cu ceilalţi, fiindcă are să-l aştepte pe Lică, de la care a primit vorbă.

— Atunci nici eu nu mă duc, grăi Ana, pentru care această nouă hotărâre a lui Ghiţă venea ca un trăsnet căzut din senin.

— Ai înnebunit? Zise el. Le-aţi trimis vorbă că veniţi, aţi făcut din partea voastră toate pregătirile şi acum nu mergeţi? Duceţi-vă voi şi vă petreceţi sărbătorile, ca şi când eu nici nu aş fi; cu atât mai bine are să vă pară dacă voi veni mai târziu.

— Eu nu pot să-mi petrec Paştile fără tine, grăi nevasta. Te gândeşte ce ar zice lumea când te-aş lăsa singur aici.

— Ei! Vorbe degeaba! Vreau să te duci!

— De ce te răsteşti la mine? Zise Ana mâhnită. Ghiţă! Spune-mi, ce ai tu? De ce nu-mi vorbeşti pe faţă?

Ghiţă se plimbă câtva timp prin casă, apoi se opri la fereastră şi privi afară.

— Îmi stai în cale, zise el în cele din urmă. Ana simţi în ea pornirea de a pleca fără de întârziere, pentru ca să nu se mai întoarcă niciodată; îi părea că nu mai poate trăi cu omul care i-a grăit o dată aceste cuvinte; era însă în sufletul ei şi ceva mai tare decât această pornire.

— Tocmai de aceea voiesc să rămân, răspunse ea, şi am să rămân, pentru că nu mă lasă inima să plec. Grozav te-ai schimbat tu de câtăva vreme: abia mai ţin minte de când nu

m-ai atins cu mâna şi nu mi-ai zis o vorbă bună; dar să nu crezi că aşa mă vei alunga de la tine. Ţin la tine, Ghiţă, strigă ea îndărătnicită, ţin cu toată inima, şi cu cât te vei face mai aspru, cu atât mai dinadins am să ţin, şi ţi-o spun aceasta tocmai fiindcă te văd că nu vrei s-o auzi.

Şi în adevăr Ghiţă nu se temea de nimic mai mult decât de nişte cuvinte ca aceste, şi acum, când le auzi, el se simţi ca şi când ar fi cuprins de un păienjeniş pe care nu se îndura să-l rupă.

— Grozav ţi-e de mine! Zise el. Spune drept; vorbeşte-mi în faţă: vrei să rămâi, pentru că ştii că are să fie şi Lică aici.

— Eşti un netrebnic şi grozav trebuie să te fi ticăloşit tu în tine pentru ca să-mi spui ceea ce nu crezi nici tu însuţi, zise ea şi se depărtă fără zgomot. Apoi, din prag, ea îi mai aruncă vorbele: Tu eşti acela care se pleacă înaintea lui ca o slugă, iar nu eu, Ghiţă! Să ne ferească pe noi Dumnezeu să nu ai tu cumva ceva pe sufletul tău, că atunci toată viaţa noastră e mai rea decât o robie!

Ghiţă o lăsă să se ducă, ba chiar se bucura că ea se duce, fiindcă nu-i mai venea să creadă că acum ea va rămânea şi niciodată hotărârea lui de a pleca nu fusese mai tare ca acum. În adevăr, viaţa ei nu era decât o robie, o robie de care nu mai putea scăpa decât aşa, dacă se duceau în lume. Ea putea încă să fie fericită; el însuşi, niciodată.

Dar Ghiţă se înşela. Bătrâna plecă de cu seară singură cu copiii, singură şi mâhnită până în adâncul inimii. Ea îşi sărută la despărţire copila, o sărută o dată, de două, o sărută de mai multe ori, ca şi când s-ar despărţi pe veci de dânsa, ca şi când acum o ar mărita şi numai acum ar simţi că ea trebuie să împartă bucurii şi amaruri cu soţul ei.

Dar inima îi era grea şi trebuia să şi-o uşureze.

— Eu vorbesc arareori, zise ea, deşi totdeauna spun cam multe. Aşa-mi este firea. N-am însă obiceiul de a mă amestca în trebile altora. Voi sunteţi copiii mei; n-am stăruit însă niciodată să faceţi altfel decât aşa cum vă trage inima. Acum însă mă doare inima când văd că pentru Lică voi

părăsiţi neamurile voastre de sfintele sărbători şi nu vă miraţi dacă doresc să ascultaţi o dată şi de mine; nu vă lăsaţi prea departe cu oameni ca Lică. E bine să-i crezi pe oameni buni, fiindcă aşa te bucuri mai mult de dânşii; Lică e însă om rău din fire. Nu v-am spus-o până acum, fiindcă n-aveam pentru ce; acum vă zic să-l ţineţi mai departe de voi.

Bătrâna grăi şi se duse, iar Ghiţă şi Ana rămaseră cu Marţi şi cu Uţa la Moara cu noroc, care, ca niciodată mai nainte, parcă stătea pustie şi întunecată în urma bătrânei.

— Ei! Ce să-mi faci?! Grăi Ghiţă, când îşi văzu zădărnicit astfel planul. Se vede că acesta e norocul meu, şi dac-ar fi nenorocirea mea; cine poate să scape de soarta ce-i este scrisă?! Poate că e mai bine aşa.

Atât se simţea de ticăloşit şi de slab în el însuşi, încât nu mai putea să-şi dea seama ce poate şi ce nu poate să facă, şi aşa, încetul cu încetul, se lăsa în voia întâmplării şi aştepta cu o leneşă nepăsare sosirea lui Lică.

Sosind duminică, în ziua de Paşti, pe la prânzul cel mic, dimpreună cu Răuţ şi cu Păun, un alt tovarăş al lor, toţi trei călări, la Moara cu noroc, Lică se simţi cam scos din sărite când nu-l găsi pe Ghiţă singur, precum fusese vorba. El însă nu grăi nimic, şi aruncă numai o traistă cu scule, pe care o adusese cu sine, într-un colţ al casei.

— N-am putut să mă desfac de dânsa! Grăi Ghiţă.

— N-ai putut?! Trebuie să te desfaci, îi răspunse Lică aspru. Vasăzică, eu umblu aşa după pofta inimii tale. Am adus bani, aur şi argintărie, şi nu pot să le port cu mine. Fă-i rând să plece.

— Cum să-i fac?

— Ce-mi pasă mie?! Fă-i rând şi atât! Cum? Asta-i treaba ta. Ghiţă vedea parcă iar trăsura părăsită la marginea drumului, cu copilul mort lângă dânsa.

— Să te ferească Dumnezeu de oamenii care au slăbiciune de vreo muiere! Urmă Lică aprins.

— Slăbiciune nu am, grăi cârciumarul.

— Nu ai! Zise iar sămădăul. Bine! Înţelegi tu că lucrul ăsta trebuie să ajungă odată la un capăt. Lasă, că-i pun eu capătul! Bine c-a rămas aici. Am astăzi o grozavă mâncărime în mine, adause apoi aşa pentru dânsul, şi împinse cu piciorul traista în dosul unei lăzi ce se afla în apropiere.

După aceste el ieşi prin birt, pişcă de pulpă pe Uţa, care stătea rezemată de uşchior, încât ea ţipă, şi se duse mai departe la Ana, care stătea înaintea cerdacului, pusă pe gânduri asupra celor ce se vor fi petrecând în casă.

— Fac rămăşag, zise el, că peste jumătate de ceas sunt aici şi ţiganii. Au un miros mai bun decât copoiul. Apoi să ne facem o zi cum n-a mai fost niciuna din cele de până acum. Am azi un chef din cele mari, şi trebuie să ştii că eu sunt nesăţios când mă apucă cheful.

— Şi eu sunt la chef, răspunse Ana cam în silă. Lică se apropie mai tare de dânsa şi-i zise la ureche, aşa ca din glumă:

— Îi fac eu rând lui Ghiţă să plece şi să ne lase singuri. Ana-şi opri răsuflarea. Era o glumă aceasta; însă, chiar ca glumă, era prea îndrăzneaţă şi-o atingea tocmai acolo unde era mai simţitoare.

— Numai dacă-l poţi, îi zise ea, dar cu capul ridicat şi privindu-l peste umăr, ca şi când ar voi să mai adauge: „Tare te-nşeli dacă crezi că bărbatul meu ţine atât de puţin la mine”.

— Uite cum se supără, zise el acum zâmbind. Aşa-i că te-am atins la inimă?! Ei, apoi dacă n-aş şti eu cât de mult îşi ţine la nevastă, de mult i-aş fi furat-o.

Şi asta era o glumă, însă una care îi mai plăcea Anei. Lică avuse dreptate. Nu trecu mult, şi ţiganii sosiră şi pe când la Ineu oamenii intrau în biserică, la Moara cu noroc se începu veselia destrăbălată şi fără frâu.

Ana nu voia să joace tocmai pe timpul sfintei liturghii şi era jignită văzând pe Uţa acum chiar mai neruşinată decât totdeauna; dar Lică, neastâmpărat afară din seamăn, o

strânse în braţe şi o luă cu sila la joc. Ea îşi aţinti ochii la Ghiţă; acesta însă, în loc de a se arăta supărat, scoase pe Uţa din mâinile lui Răuţ şi începu să-şi petreacă şi el, dacă să-şi petreacă, precum petrece omul, când se pune în ciuda altuia. Apoi desfrâul are şi el farmecele lui, şi Ana încetul cu încetul se obicinuise şi prinsese o tainică poftă de el.

Pentru ca petrecerea să fie mai cu haz, Lică scoase peste câtva timp din şerparul său plin cu bani patru hârtii, scuipă pe ele şi lipi de fruntea fiecăruia dintre ţigani câte una.

— Acum cântaţi până ce nu se rup toate coardele! Strigă el apoi, şi iar o apucă pe Ana, care dinadins se lăsa în voia lui şi se făcea cu atât mai neastâmpărată cu cât Ghiţă se arăta mai nepăsător.

Iar Ghiţă fierbea în el şi nu se stăpânea decât cu gândul că e vai şi amar de bărbatul care trebuie să-şi păzească nevasta, şi era vesel, ca să arate că el nu e asemenea bărbat.

Era dar o veselie, încât casa parcă era să zboare cu dânşii în aer, Lică o juca pe Ana de abia îi mai atingeau picioarele pământul; Ghiţă şi Răuţ luaseră pe Uţa la mijloc; Păun şi Marţi băteau în palme şi chiuaiu în ruptul capului; ţiganii trăgeau din toate puterile cu arcuşul, zâmbind cu mulţumire şi privind din când în când cu ochii galeşi la hârtiile ce le erau lipite de frunte, iar câinii lui Ghiţă zăceau cu capul pe labe în pragul birtului şi priveau buiguiţi la cele ce se petreceau.

Obosit, în sfârşit, de joc, Lică se lăsă pe laiţă, o luă pe Ana pe genunchi şi începu, aşa în glumă, să o sărute şi să o strângă la piept.

Ghiţă nu se mai putu stăpâni şi, făcându-se că nu vede nimic, ieşi să se mai răcorească sub cerdac.

— Acu lasă-mă, grăi Ana înecată, că începe Ghiţă să se supere.

— Apoi nu vezi tu că nici eu nu vreau alta? Răspunse Lică. Să-l necăjim niţel. Măi Ghiţă! Strigă apoi, aşa e că mi-o laşi mie acu o dată, de ziua de Paşti?

— Fă cu ea ce vrei! Răspunse Ghiţă în glumă; dar în dosul glumei se simţea mânia lui oarbă şi nesăţioasă.

Ana se desfăcu din braţele lui Lică, şi câtva timp veselia pieri din mijlocul lor, deşi îndeosebi Ana numai acu era în voie bună şi ar fi voit să-şi petreacă din toată inima.

Iar Ghiţă plănuia în el cum să plece acum la Ineu, fără ca să dea loc la presupuneri, cum să plece, cum să-l afle pe Pintea şi cum să se întoarcă pe nesimţite cu el ca să i-l dea prins pe Lică. Era pe la un ceas după-amiazăzi când Lică îl apucă la o parte şi îi zise:

— Noi ne-am înţeles: tu pleci pe ici încolo şi mă laşi pe mine aici cu dânsa. N-ai nevoie să-i spui nimic: te duci ca să se pomenească deodată singură cu mine şi atât. Am să le zic celorlalţi că te-ai pus să dormi în podul grajdului, pentru ca nimeni afară de noi să nu mai simtă nimic.

Ghiţă se aşteptase la aceasta; acum însă, când nu mai era timp de a se chibzui, el rămase încremenit.

— Are să-ţi fie greu acu o dată, urmă Lică; de aici înainte eşti lecuit pe vecie. Tu vezi că ea mi se dă mie de bună voie: aşa sunt muierile.

Ochii lui Ghiţă se împăienjeniră. În două ceasuri putea să meargă călare şi pe căi ascunse la Ineu şi în alte două ceasuri, pe când se întunecă, să se întoarcă dimpreună cu Pintea la Moara cu noroc.

„Aşa vrea Dumnezeu! Îşi zise el; aşa mi-a fost rânduit.” Şi când şi le zicea aceste, se simţea aşa de tare, încât cu toate cele ce văzuse, nu credea că e cu putinţă ca Ana, Ana lui, să se dea vie în mâinile unui om ca Lică. „Şi dacă se dă, atunci e mai bine aşa, adăugă el: să se hotărască odată; să ştiu cum stau, căci viaţa mea tot e pierdută dacă nu reuşesc acum.”

— Bine, îi zise dar lui Lică. Şi când să mă întorc?

— Mâine dimineaţă.

— Dar un lucru, adause Ghiţă, fă ce faci, însă nu mă face de ruşinea lumii: caută ca ceilalţi să nu simtă nimic.

— Asta de sine se înţelege; altfel nici ea nu m-ar lăsa să mă apropii de dânsa, grăi Lică, şi se depărtă.

Ghiţă rămase câtva timp privind în urma lui, apoi se întoarse spre grajd, cu avântul omului care, purtat şi orbit de un singur gând, îşi pune viaţa în joc ca să arate că nu se teme că o va pierde.

Pe când el îşi gătea calul în grajd, Lică-l punea la cale pe Răuţ.

— Carevasăzicăă, grăi Răuţ, în cele din urmă, când se înserează, noi îi lăsăm pe dânşii acolo, ne întoarcem, stăm ascunşi şi nu ieşim decât la semnul dat de tine.

— Huhurez! Răspunse Lică, şi iar se puse pe veselie. Peste puţin, Răuţ întrebă cine voieşte să vie cu dânsul la Şicula.

— Punem caii la căruţa lui Ghiţă, zise el, încărcăm ţiganii şi mergem la nuntă. Uţă! Hait'! Şi tu cu noi! O dată sunt Paşti pe an! Îl luăm şi pe Marţi.

— M-aş duce şi eu, grăi Lică, dar nu mă lasă inima; apoi ar trebui să fiu de mult la Fundureni şi nu pot să mai pierd vremea pe aici ori pe la Şicula.

— Marţi! Zise Uţa zâmbind prin ascuns. El cine ştie pe unde o fi acum. O fi sărind gardurile prin Fundureni, pe la drăguţa lui de pereche: dar eu mă duc, dacă mă luaţi. Atât dorea şi Ana: să rămână singură cu Ghiţă.

Într-un târziu, însă, ea băgă de seamă că Ghiţă, care nu fusese de faţă la plecarea celorlalţi, nu se mai întoarce şi începu a se nedumeri.

— Ghiţă doarme prea mult, zise ea ridicându-se.

— S-a dus şi el, grăi Lică aşezat.

— Cine?

— Ghiţă. N-am zis că-i fac rând să plece? Ana se întoarse cu obrajii aprinşi de la el şi ieşi afară ca să-l caute pe Ghiţă; dar ea îl văzu departe pe vale în sus călărind spre Fundureni, rămase câtva timp răcită în tot trupul, apoi se întoarse.

— Aşa-i, zise ea zâmbind, s-a dus. Cu atât mai bine! Lică se ridică şi făcu ca şi când ar fi voind să plece şi el.

— Ce vrei? Întrebă ea.

— Nu spuneam că trebuie să plec?

— Să nu umblăm cu vorbe deşerte, îi zise ea. Acu rămâi. Tu eşti om, Lică, iară Ghiţă nu e decât o muiere îmbrăcată în haine bărbăteşti, ba chiar mai rău decât aşa.

Grăind aceste, ea-şi astâmpără obrajii cu palmele, îşi ridică cu vârful degetelor părul de pe frunte, apoi grăi, privind ca ieşită din fire împrejur:

— Rău ai făcut că i-ai trimis pe ceilalţi de aici. Aş vrea să văd oameni împrejurul meu, oameni mulţi, să-mi petrec, încât să ţi se ridice perii în vârful capului, până ce nu cad istovită la pământ. Dar acum e bine aşa: tu trebuie să-mi făgăduieşti însă un lucru.

Lică privea cu mulţumire la obrajii ei aprinşi, la ochii ei plini de văpaie sălbatică, la buzele ei desfăcute ca şi caisa răscoaptă şi la trupul ei înalt, mlădios şi fraged. Se simţea stăpânit de dânsa şi parcă voia dinadins să se lase în stăpânirea ei.

— Oricare ar fi acela, ţi-l fac, zise el, întinzând mâna, ca s-o apuce.

XV.

Era în amurgul serii. Peste zi fusese cald ca în zilele de vară, şi acum, pe la asfinţitul soarelui, se simţea un fel de greutate în aer; deodată se făcu rece şi începu să bată vântul şi să aducă nişte nouri de la răsărit, să-i întindă la dreapta şi la stânga şi să-i mâne mereu înainte spre apus.

De departe, ca din fundul pământului, se auzea din când în când câte un tunet molcom şi iar se pierdea-n tăcerea amurgului.

Lică şedea la masă, cu paharul înaintea sa, de vorbă cu Ana, dar neastâmpărat şi trăgând mereu cu urechea la câinii ce lătrau în depărtare ca şi când s-ar apropia cineva, om necunoscut, cu care câinii nu sunt deprinşi.

Şerparul plin de galbeni, pe care îl deschisese câtva timp după plecarea lui Ghiţă, era aruncat jos la picioarele patului.

— Aşa crezi tu acum, grăi Ana, care şedea în cealaltă parte a mesei, faţă în faţă cu el.

— Asemenea lucruri nu se cred, răspunse el cam necăjit; ele se simt. Ziceam că dac-aş voi să plec, mi-ar fi greu să mă despart de tine. Mai multă dovadă nu-ţi trebuie decât că ţi-o spun, fiindcă oameni de felul meu, mai ales la anii mei, nu prea spun asemenea lucruri. Dar, adause el, lumea mă socoteşte om rău la fire pentru că ştiu să mă stăpânesc în toate împrejurările; nici acu n-o să-mi pierd eu sărita.

Grăind aceste, el privi cu ciudă la dânsa, apoi se ridică. Ana se ridică şi ea.

— Ce-i? Întrebă ea speriată. Ce ai de gând?

— Eu mă duc, răspunse el, şi scoase traista cu scule din dosul lăzii.

— Nu poţi să te duci şi să mă laşi pe mine singură şi aşa cum sunt.

— Trebuie să mă duc şi nu vreau să rămân, zise el punându-şi pălăria în cap.

Ana îşi opri răsuflarea; îi era ca şi când nu el ar pleca, ci ea însăşi ar fi dată cu ruşine afară din casă, în mijlocul drumului, unde toţi trecătorii îşi întorc faţa de la dânsa.

Când îl văzu dar că pleacă, ea îşi înfipse amândouă mâinile în braţul lui şi-i zise cu liniştea încordării:

— Dacă te duci şi te duci, ia-mă şi pe mine: nu vreau să-l mai văd; nu pot să mai dau faţă cu el!

— Ei! Ce să fac eu cu tine?! Îi răspunse el, şi-o dete, aşa cam cu silă, cu cotul la o parte.

Ana se retrase şi rămase cu ochii la pământ şi neclintită în mijlocul casei, apoi, într-un târziu, îşi ridică ochii la el, ca şi când ar voi să-i zică: ce mai stai? Ziceai că te duci?!

Înalt, cu mustaţa lungă, albă ca varul la faţa neted rasă, cu traista plină de scule preţioase în mână şi cu pălăria rotundă peste pletele răsucite, Lică stătea înfipt în pământ înaintea ei.

— Şi parcă văd cu ochii cum ai să te împaci cu el şi să-ţi verşi toată mânia adunată în sufletul tău asupra mea, zise

el, apoi se întoarse în călcâi şi se depărtă cu pas iute şi mărunt.

Peste puţin el trecea călare pe murgul său fugăreţ la deal spre Fundureni, mânându-şi calul său întins ca şi când s-ar şti gonit de moarte.

Ploaia începu să cadă în stropi mari, tunetele începură să răsune de-a lungul văii cu nişte zguduiri puternice şi tot mai puternice; fulgerele sfâşiau mai în lung, pe-ntrecute şi tot mai pe-ntrecute noaptea căzută în pripă; iar Lică gonea cu frâul slobod şi plecat spre gâtul calului, încât trecea ca blestemul pământului printre şiroaie îndesate, printre tunete şi fulgere.

Pe când sosi în preajma satului, ud până la piele şi obosit şi ameţit de băutură, de petrecerea fără de frâu şi de neastâmpărul sufletului său, el tremura în tot trupul şi abia se mai ţinea în scări.

Şi totuşi, parcă-i venea să-şi schimbe calea şi să se întoarcă iar la Moara cu noroc.

„De femeie m-am ferit totdeauna, şi acum, la bătrâneţe, tot n-am scăpat de ea!” zise el, apoi o luă la dreapta, pe lângă sat, ca să iasă la pădure şi să-şi caute un adăpost; dar, sosind în dreptul bisericii ce stătea singură şi părăsită la câteva împuşcături deasupra satului, el îşi opri calul şi privi cu veselia gândului bun la uşa cea mare.

Fără de a se mai gândi, sări din scări, apucă uşa bisericii cu amândouă mâinile şi se izbi în ea, ca să-i rupă zăvorul, să o scoată din ţâţâni, în sfârşit, să o spargă.

Uşa se zgâlţâi, încât răsună toată biserica goală, dar ea nu îngădui cu una, cu două, şi trecu timp la mijloc până ce sămădăul izbuti să intre.

Acum era la adăpost. Ploaia se vărsa şiroaie şi se bătea de acoperământul bisericii; ferestrele mari zângăneau mereu sub zguduitura trăsnetelor; fulgerele luminau întruna chipurile sfinţilor, ce priveau ţintă cu ochii lor nemişcaţi la omul abătut din cale, care venise să tulbure liniştea sfântului locaş.

Lică nu vedea şi nici nu auzea nimic. El trecu, ducându-şi calul de căpăstru, spre altar, îşi legă calul de strana de la dreapta, apoi intră să-şi caute în altar ceva, o haină preoţească, vreun stihar, în sfârşit, o acoperitoare, pe care s-o ia peste sine, şi alta, pe care s-o arunce pe cal, căci bietul dobitoc tremura de frig.

El aştepta un fulger, ca să poată vedea cele de primprejurul său. Erau nişte ţoale pe un cuier la dreapta, era acoperitoarea de pe altar şi erau perdelele mari de la uşa din mijloc a altarului.

El trase, înainte de toate, acoperitoarea de pe altar şi se duse de o aruncă asupra calului plin de spume.

Acum se simţea mai tihnit şi, întorcându-se iar spre altar, ca să rupă perdeaua de la uşă, el începu să simtă mirosul tămâiei şi al făcliilor de ceară ce arseseră peste zi şi parcă-i venea greu de ceea ce voia să facă. Gândurile, care îl părăsiseră din clipa intrării sale în biserică, iar se iviră unul câte unul în mintea lui. Vedea pe Ana, pe Ghiţă şi pe Pintea, pe oamenii din sat, vedea, oarecum aşa, cum vezi mai nainte de a dormi, una peste alta, o lume întreagă, şi de câte ori calul îşi bătea copitele în pardoseala de piatră, îl trecea un tremur de îngrijare, căci multe făcuse în viaţa sa, dar cele sfinte încă nu le atinsese.

El apucă perdeaua de un colţ şi o smuci cu o opintire îndărătnică, ca s-o tragă la sine.

Perdeaua era însă groasă şi căptuşită cu mătase şi nu îngădui. El o smuci cu îndoită putere. Perdeaua începu a se destrăma cu un foşnet ascuţit şi pătrunzător, şi acest sunet era aşa de tare, de aspru şi de sfâşietor, încât îl răzbătea ca un junghi prin creieri până în măduva oaselor şi-l făcu să scape din mână perdeaua pe jumătate ruptă şi să rămâie cuprins de fiori şi împietrit la uşa altarului.

Înspăimântat, el singur nu ştia de ce, făcu un pas înapoi şi privi trăgându-şi capul între umeri, împrejurul său.

Nu era nimeni aici, nici o suflare omenească, nici un ochi să-l vadă, nici un glas care să-l dea pe faţă, nici o minte care

să treacă peste a lui, nimeni şi nimic decât tăcerea, mirosul de tămâie şi de făclii, sfinţii de pe pereţi şi bătaia din când în când a copitelor de cal în piatra de pardoseală. Era însă un gând care aici trebuia să-i vină oricărui om: că este o putere tainică ce lucrează prin oameni şi le luminează minţile, că toate vin de la această putere, pe care nimic nu o covârşeşte, pentru că ea pune şirul întâmplărilor prin care trece omul. Dumnezeu era acela care-l scăpase de atâtea primejdii, Dumnezeu îi lumina mintea şi întuneca pe a celorlalţi; cu Dumnezeu n-ar fi voit să se strice.

Dar nu! El voia să aibă perdeaua; voia să o taie cu cuţitul, ca să nu îi mai foşnească în urechi. Însă cuţitul rămăsese în şerpar.

— Şerparul meu! Ţipă el tare şi sfâşietor, încât calul sări sperios la o parte. Şerparul meu! Strigă iar, şi începu să se pipăie mereu la trup, ca şi când i-ar fi arzând cămaşa pe el, să se dea pas cu pas înapoi până ce nu ieşi din altar spre mijlocul bisericii.

Îi era frică, încât îi venea să se arunce pe cal şi să meargă şi să fugă mereu până ce nu va scăpa de el; însă Dumnezeu e pretutindenea, fiindcă pretutindenea, în tot locul şi în toate timpurile soarta omului atârnă de întâmplări a căror tainică legătură el cu mintea lui mărginită nu poate să o cuprindă. Afară tuna, şi el se cutremura la fiecare trăsnet; afară fulgera, şi fiecare fulger îi trecea ca un fior prin inimă; icoanele sfinţilor îl priveau, şi el stătea împietrit sub ele, căci oriunde s-ar fi dus, el tot acolo rămânea; el îşi puse mâinile în cap, îşi rupse în urmă băierile cămăşii; îi venea să-şi scoată inima din piept, îi venea să se repeadă cu capul în zid, ca să rămâie sfărâmat la treptele altarului.

Dar el nu putea să moară; de nimic nu-i era mai frică decât de moarte; ar fi voit să trăiască mult şi lung, cât ţinea lumea, ca să scape de viaţa cealaltă, şi o hotărâre aspră îi cuprinse mintea.

— Unul câte unul, strigă el ridicându-şi mâna dreaptă în sus, unul după altul, om cu om, toţi trebuie să moară, toţi

care mă pot vinde, viaţă cu viaţă trebuie să se stingă, căci dacă nu-i omor eu pe ei, mă duc ei pe mine la moarte!

Grăind aceste, el se repezi pe cal, ieşi călare pe uşa cea spartă, se întoarse spre pădure, dete un ocol, intră din altă parte în sat, trecu de-a lungul uliţei până la casa preotului şi bătu la portiţă.

Era cam pe la nouă ceasuri, şi popa şedea încă la masă, când auzi bătaia în portiţă şi ieşi.

— Să mă ierţi, părinte, îi zise el, dar viu cu grabă. Astăzi, chiar în ziua de Paşti, mi-a pierit o parte dintr-o turmă.

— Mulţi oameni răi sunt pe faţa pământului… Răspunse preotul cuprins de mâhnire sufletească.

— Şi te rog, urmă Lică fără să mai ţină seama de vorbele preotului; n-ai văzut cumva pe Răuţ trecând pe aici?

— Nu!

— Atunci mănânc ceva, apoi mai dau o raită prin pădure, şi încă mâine de cu zori sunt la Ineu, unde cred că va fi plecat şi el. Iară dacă s-ar întâmpla să mă înşel şi să mai vină pe aici, să-i spui ca să mă caute la Ineu. Noroc bun! Şi să mă ierţi, părinte.

Grăind aceste, el plecă, dete o raită spre pădure, apoi ieşi în drum şi slobozi calul la vale, spre Moara cu noroc.

XVI.

Mai nainte de a pleca, Ghiţă îl căutase pe Marţi, ca să-i dea de lucru, însă nu l-a putut găsi în pripă şi nu avea destulă răbdare ca să-l caute mai cu dinadins. El se depărtă dar în grabă, ca omul care nu are timp de pierdut.

În urmă, câtva timp după ce plecase, privind în urma sa, el văzu căruţa în drumul de ţară, dar nu putea să-i treacă prin gând că în acea căruţă sunt oamenii pe care îi lăsase la cârciumă, fiindcă aceştia veniseră călare.

Cu toate aceste, el începu a se nedumeri. Sosind, în sfârşit, aproape de Ineu, el îl găsi pe Marţi în drum. Ungurul plecase să-l vestească pe Pintea despre cele ce se petrec la Moara cu noroc.

Ghiţă rămase câtva timp buiguit, ca lipsit de simţiri. „Dar ce să fac, îşi zise el în cele din urmă, dacă Dumnezeu nu mi-a dat gândul cel bun în ceasul potrivit? Dacă e rău ce fac, nu puteam să fac altfel.”

Şi de aici înainte el simţea că Ana e pierdută şi nu se mai gândea decât la răzbunarea lui.

Însă niciodată nădejdea nu piere cu desăvârşire din sufletul omului, şi aşa, el tot îşi mai zicea: „Şi dacă totuşi s-ar întâmpla să mă întorc la timp…” De aceea el grăbi.

El sosise încă din vreme cu Marţi, cu Pintea şi cu alţi doi jandarmi în preajma Morii cu noroc, dar temându-se ca nu cumva Lică să îi zărească şi să fugă de la cârciumă, ei descălecară în culmea dealului şi se hotărâră să aştepte întunecimea, ca să se poată apropia pe nesimţite.

Ghiţă, galben la faţă, ca şi când i-ar fi secat tot sângele din vine, stătea întins pe pământ, culcat pe brânci, privind ţintă şi cu ochii însetaţi în vale.

— Tare om eşti tu, Ghiţă, grăi Pintea pe gânduri. Şi eu îl urăsc pe Lică; dar n-aş fi putut să-mi arunc o nevastă ca a ta drept momeală în cursa cu care vreau să-l prind.

— Nevasta, răspunse Ghiţă, mi-am pierdut-o eu de mult. N-ar fi trebuit să iau eu pe Uţa la casa mea, căci numai Uţa a stricat-o, adause apoi într-un târziu, aşa pentru dânsul, şi iar tăcu şi aştepta cu încordare căderea întunecimii apropiate.

Deodată el sări ca ieşit din fire în picioare.

— Ne-au zăpsit! Strigă el. Iată-l călare. Pleacă! A fost singur, singur cu dânsa! Săriţi pe cai! După el! Sfinte Doamne, câinii pe care i-am pus la casa mea ca să mă apăr de el, câinii mei mă vând şi-l scapă din mâna mea!

Când rosti cele din urmă cuvinte, ei se aflau toţi patru călare, porniţi de-a curmezişul peste coaste drept în urma lui Lică. Dar ei înaintau mai anevoie la vale decât Lică la deal, caii lor nu se puteau măsura cu murgul lui Lică, şi aşa depărtarea creştea mereu între urmărit şi urmăritori.

Ajunşi în preajma satului, ei îl pierdură din vedere şi se opriră zăpăciţi.

— Daţi voi la dreapta, grăi Pintea, că noi dăm la stânga; ocolim satul şi apoi ne întoarcem ca să vedem dacă nu cumva s-a oprit aici, fiindcă pe vremea asta unde dracu să se ducă…!

— Ei! Ce mai vorbă! L-am scăpat, şi socoteală curată, răspunse Ghiţă râzând. Voi mergeţi mai departe; eu mă întorc acasă să-mi închei socoteala cu dânsa.

Grăind aceste, el smuci frâul calului şi se întoarse la vale, drept spre Moara cu noroc.

Ana, care petrecuse tot timpul acesta plângând, se ridică şi îşi şterse lacrimile din faţă când auzi copitele calului bătându-se de pietrişul de dinaintea cârciumii, apoi inima începu să-i bată tare.

Dar mai trecu mult timp la mijloc până ce el intră. Descălecând, el socoti că trebuie să-i dea calului fân, apoi că trebuie să-l şteargă de sudori şi să-l acopere cu o cergă, iar după ce le făcu toate aceste, el rămase câtva timp în uşa grajdului, îşi dete seama despre cele ce voia să facă, apoi îşi luă pălăria din cap, îşi făcu de trei ori cruce şi plecă spre cârciumă.

Intrând, el închise uşa în urma sa, o încuie şi aruncă cheia într-un colţ.

Ana se cutremură în tot trupul, apoi se îndreptă, se dete un pas înapoi şi grăi înecată:

— Nu vreau să mor, Ghiţă! Nu vreau să mor! Urmă ea tare, şi se aruncă în genunchi la picioarele lui. Fă ce vrei cu mine, dar nu mă omorî.

Ghiţă îşi dete trupul înapoi, se plecă, îi apucă cu amândouă mâinile capul şi privi dus în faţa ei.

— Nu-ţi fie frică, îi zise el înduioşat; tu ştii că-mi eşti dragă ca lumina ochilor! N-am să te chinuiesc: am să te omor cum mi-aş omorî copilul meu când ar trebui să-l scap de chinurile călăului, ca să-ţi dai sufletul pe nesimţite.

— Dar de ce să mă omori? Zise ea agăţându-se de braţele lui. Ceam păcătuit eu?

— Nu ştiu! Răspunse el. Simt numai că mi s-a pus ceva de-a curmezişa în cap şi că nu mai pot trăi, iară pe tine nu pot să te las vie în urma mea. Acu, urmă el peste puţin, acu văd c-am făcut rău, şi dacă n-aş vedea din faţa ta că eu te-am aruncat ca un ticălos în braţele lui pentru ca să-mi astâmpăr setea de răzbunare. Dacă mai adineoară l-aş fi găsit aici, poate că nu te-aş fi ucis.

Ana se ridică şi privi ca trezită din somn la el.

— Unde ai plecat tu? Întrebă ea.

— M-am dus ca să-l aduc pe Pintea, pentru ca să-l prindem aici pe Lică cu şerparul plin de galbenii luaţi de la arândaşul. El e omul de la care am primit hârtiile pe care găsiseşi tu atunci noaptea semnele.

— Ghiţă! Ghiţă! De ce nu mi-ai spus-o tu mie asta la vreme?! Zise ea înăbuşită de plâns, şi-l cuprinse cu amândouă braţele.

Afară se auzi ţipătul unui huhurez, apoi iar se făcu linişte. Ghiţă începu şi el să plângă, o strânse la sân şi îi sărută fruntea.

— Pentru că Dumnezeu nu mi-a dat gândul bun la vreme potrivită, zise el, şi deodată se întoarse spre uşă.

Afară se auzeau paşi, şi peste puţin cineva încercă să deschidă uşa.

— Pintea cu jandarmii! Şopti bărbatul scoţându-şi cuţitul din tureac. Ano! Fă-ţi cruce! Fă-ţi cruce, că nu mai avem vreme.

— Săriţi, că mă omoară! Săriţi, măi oameni! Strigă nevasta luptându-se cu el, săriţi, săriţi!

Când uşa căzu sfărâmată din ţâţâni şi Răuţ se ivi cu Lică în ea, Ana era întinsă la pământ şi cu pieptul plin de sânge cald, iară Ghiţă o ţinea sub genunchi şi apăsa cuţitul tot mai adânc spre inima ei.

— Dă foc! Zise Lică, şi Răuţ îşi descărcă pistolul în ceafa lui Ghiţă, care căzu înapoi fără să mai poată afla cine l-a

împuşcat.

Nemaisimţind greutatea genunchilor lui, Ana se opinti să se ridice.

— Tu eşti, Lică, tu? Gemu ea cu ochii ţintiţi la el. Vino şi mă ridică.

Când Lică se plecă asupra ei, ea ţipă dezmierdată, îi muşcă mâna şi îşi înfipse ghearele în obrajii lui, apoi căzu moartă lângă soţul ei.

Lică se ridică iute şi începu să-şi şteargă sângele de pe obrajii zgâriaţi, să-l şteargă fără de astâmpăr, ca şi când mâna ei ar fi otrăvită, apoi îşi luă şerparul de la piciorul patului şi îl încinse.

— Voi căutaţi că trebuie să găsiţi bani mulţi în casă, le zise după aceste, şi când socotiţi că eu mă apropii de Fundureni daţi foc pentru ca să pot privi cârciuma arzând, de la Fundureni, dimpreună cu sătenii. Tu, Răuţ, vii pe cealaltă cale la Ineu, iar tu, Păune, te întorci la Şicula.

Toate aceste el le zise iute, ca şi când i-ar fi fost groază să mai stea sub acest acoperământ şi ştergându-şi mereu cu mâneca la faţă, iar după ce îşi dete astfel poruncile, se depărtă spre şirul de răchite, undeşi lăsase calul.

Murgul făcuse prin ploaie calea până la Fundureni şi iar o dată înapoi; era obosit şi se culcase.

Asta era un semn rău pentru Lică, fiindcă el încă în noaptea asta trebuia să mai facă tot pe acest cal obosit drumul până la Ineu, cu înconjur şi pe drumuri rele, pe la Fundureni.

Iară zgârietura din faţă îl ustura şi-l făcea mereu să se întrebe: „Ce vor zice oamenii dacă mă vor vedea zgâriat la faţă şi muşcat la mână?”

Murgul nu voia să se ridice, apoi nu voia să plece, ci stătea zgribulit în loc, apoi nu voia să o ia la treapăt, iar deodată el îşi adună toate puterile, o rupse la fugă încordată şi o ţinu aşa cale de câteva împuşcături, apoi căzu frânt la pământ, încât îşi aruncă stăpânul cât colo între cioate.

„Acu m-a ajuns mânia lui Dumnezeu! Grăi Lică după ce se ridică anevoie de la pământ. Ce să fac eu acum?! Calul meu?! Mâine îmi găsesc oamenii calul aici, şi eu cu faţa zgâriată, şi cârciuma arde.”

Încă pe când plecase de la Moara cu noroc, îl apucaseră fierbinţelile; acum începu să-l treacă sudorile şi tremura încât abia mai stătea pe picioare.

El se gândi să-şi ia calul şi să-l târască până la râuleţul umflat, că doară o să-l ducă valurile departe la vale: dar nu avea destulă putere. Luă dar şaua de pe el, îi luă frâul din cap şi plecă spre râuleţ, ca să o ia pe jos până la Ineu. Râuleţul era însă umflat. „Nu-mi pasă!” îşi zise el hotărât şi, aruncând şaua şi frâul în valuri, intră în apă. Dar abia făcu un pas, doi înainte, şi valurile repezi îl apucară şi îl făcură să se retragă înspăimântat spre mal. El căută un alt loc de trecătoare mai la deal, apoi un al treilea, apoi un al patrulea, şi aşa umbla mereu pe mal, privind neîncetat împrejurul său spre focul de la Moara cu noroc şi ştergându-şi din când în când sângele de pe obraji.

Deodată el se opri înveselit în loc. Ghiţă plecase călare la Ineu, şi calul lui trebuia să fie la Moara cu noroc, un cal odihnit şi luat din grajd, cu care, pe lângă tot înconjurul, putea sosi la vreme în Ineu.

El se întoarse iar la vale, deşi era secat de puteri şi parcă nu se mai simţea destul de tare a-şi târî trupul până la cârciuma cuprinsă de flăcări.

În vremea aceasta Răuţ se depărtase spre Ineu, Pârvu o luase spre Şicula, iară Pintea, văzând focul la Moara cu noroc, îi lăsă pe săteni să creadă că a trăsnit din cer, şi aducându-şi aminte de vorbele lui Ghiţă, se întoarse drept pe zarea de lumină ca să sosească, dacă mai era cu putinţă, la vreme.

Când ajunse la murgul lui Lică, calul îi sări speriat în lături.

— Un cal?! Murgul lui Lică! Strigă el sărind din scări. Sfinte Doamne, încotro s-a dus? Îmi scapă, iar îmi scapă! La

deal n-a putut să meargă, fiindcă l-aş fi văzut.

El aşteptă un fulger, ca să poată privi împrejur. Fulgerul nu-i fu trimis din cer, dar Lică se văzu trecând prin zarea focului pe care îl pusese la Moara cu noroc, pentru ca să arunce vina păcatului său asupra lui Dumnezeu, făcând lumea să creadă că a trăsnit.

— Stăi! Strigă Pintea tare, încât răsună toată valea. „Uf! Săracul de mine! Îşi zise apoi! L-am scăpat! Acu fuge."

Aşa-i! Dar astă dată Lică nu mai putea să fugă şi, dacă fugea, tot prins era, prins de mâna lui Pintea, prins cu toate dovezile.

El se îndreptă încât părea îndoit aşa de nalt ca mai nainte, privi împrejurul său, îşi ţinti ochii la un stejar uscat ce stătea la depărtare de vreo cincizeci de paşi, scrâşni din dinţi, apoi îşi încordă toate puterile şi se repezi înainte.

Pintea îl găsi cu capul sfărâmat la tulpina stejarului şi rămase neclintit şi cuprins de fior în loc.

„A scăpat! Zise el într-un târziu. Dar asta nu are s-o afle nimeni în lume."

Grăind aceste, el îl apucă pe mort de un picior şi îl trase după sine până la un râuleţ, apoi împinse trupul cu piciorul în valuri.

XVII.

Luni pe la prânz focul era stins cu desăvârşire şi zidurile afumate stăteau părăsite, privind cu tristeţe la ziua senină şi înveselitoare.

Din toate celelalte nu se alesese decât praful şi cenuşa: grinzi, acoperământ, duşumele, butoaie din pivniţă, toate erau cenuşă, şi numai pe ici, pe colo se mai vedea câte un cărbune stins, iară în fundul gropii, care fusese odinioară pivniţă, nu se mai vedeau decât oasele albe ieşind pe ici, pe colo din cenuşa groasă.

Bătrâna şedea cu copiii pe-o piatră de lângă cele cinci cruci şi plângea cu lacrimi alinătoare.

— Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! Zise ea într-un târziu. Simţeam eu că nu are să iasă bine; dar aşa le-a fost

dat...!

Apoi ea luă copiii şi plecă mai departe.

SFÂRŞIT